

**EFLAK VE BOĞDAN'DA OSMANLI HAKİMİYETİ
VE FUAD EFENDİ'NİN LAYİHASI**

Yüksek Lisans Tezi

Nevcan Nur PALA

Kütahya – 2009

T. C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**EFLAK VE BOĞDAN'DA OSMANLI HAKİMİYETİ
VE FUAD EFENDİ'NİN LAYİHASI**

Danışman
YRD. DOÇ.DR. BAYRAM NAZIR

Hazırlayan
Nevcan Nur PALA
200691231203

Kütahya – 2009

Kabul ve Onay

Nevcan Nur PALA'nın hazırladığı "EFLAK VE BOĞDAN'DA OSMANLI HAKİMİYETİ VE FUAD EFENDİ'NİN LAYİHASI" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2009

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Hasan Basri KARADENİZ		
Yrd. Doç. Dr. Bayram NAZIR (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Emine DİNGEÇ		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Eflak ve Boğdan’da Osmanlı Hakimiyeti ve Fuad Efendi’nin Layihası” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2009

Nevcan Nur PALA

ÖZGEÇMİŞ

29.01.1981'de İzmir'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İzmir'de tamamladıktan sonra 2002 senesinde Manisa, Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nü kazandı. 2006 senesinde lisans öğrenimini tamamladı ve aynı yıl Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Yüksek lisans programına kabul edildi. Halen aynı programda öğrenimini sürdürmektedir.

ÖZET

EFLAK VE BOĞDAN'DA OSMANLI HAKİMİYETİ VE FUAD EFENDİ'NİN LAYİHASI

PALA, Nevcan Nur

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Bayram NAZIR

Haziran, 2009, 105 sayfa

Günümüzde Romanya olarak bilinen Eflak ve Boğdan, halk, kültür ve ortak tarihi sebebiyle birlikte anılmaktadır. Birinci bölümde bahsedileceği üzere tarih içerisinde pek çok topluluk ile devletin ilgi odağı olan Eflak ve Boğdan, bir çok devletin hakimiyet sahası olmuş ve bir dönem de Osmanlı Devleti içerisinde özel statüye sahip bir bölge olarak idare edilmiştir.

Osmanlı Devleti, Memleketeyn diye tabir ettiği bu bölgeye XVIII. yüzyıldan itibaren Fenerli Beyleri atamıştır. Bu dönem Osmanlı kültür ve uygarlığının Romenleri pek çok alanda etkilediğinin hissedildiği bir dönem olmuştur. XIX. yüzyılda ise bu coğrafyada daha çok Rus nüfuzu etkili olmuş ve Osmanlı Devleti buradaki hakimiyetini kaybetmeye başlamıştır.

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum bu çalışmanın ikinci bölümünde, Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı hakimiyetine girene kadar geçirdiği sürece değinilmiş, Osmanlı hakimiyeti altında geçen dönem içerisinde bu bölgenin statüsü, idari safhaları ve bu dönemdeki siyasi gelişmeler ile voyvodaların Osmanlı Devletine karşı sorumlulukları ele alınmış ve XIX. yüzyıl gelişmeleri ile Osmanlı hakimiyetinin kaybolmaya başladığı dönem değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde XIX. yüzyıldan itibaren bölgede başlamış olan Rus işgalleri ile 1848 İhtilali'nin Eflak ve Boğdan'daki yansımaları ele alınmış ve Osmanlı Devleti'nin bu dönemde aldığı önlemlerden bahsedilerek, Fuad Efendi'nin 1848 tarihli Eflak ve Boğdan'a dair layihası Osmanlıca metinden çevrilerek değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Besarabya, Boğdan, Eflak, Fuad Efendi, Romanya.

ABSTRACT
UNDER OTTOMAN RULE EFLAK –BOĞDAN AND FUAD PASHA’S
EXPLANATORY DOCUMENT

PALA, Nevcan Nur

Master Thesis, Department of History

Supervisor : Asst. Prof. Bayram NAZIR

June, 2009, 105 pages

Eflak and Bogdan, known as Romania today, are always referred to as a couple, for their common culture and history and the close ties between the peoples.

As mentioned in the first section, Eflak and Bogdan region attracted the interest of many nations and states during the course of history and were ruled by many foreign powers and enjoyed a special status as a region of Ottoman Empire.

Ottomans called the region ‘Memleketeyn’ and from early 18th Century onwards appointed ‘Lords of Fener’ as governors. This is the period when Romanians witness the impact of Ottoman culture and civilization in many fields. The 19th Century saw the Russian influence increase in the region and Ottomans’ grip begin to loosen.

In the Second Section of this paper which I submit as Graduate Study Thesis, the history of Eflak and Bogdan prior to Ottoman rule is studied. For the period of Ottoman rule, the status of the region, the administrative phases, political developments and responsibilities of Voyvodas towards Ottoman Court are examined, together with the developments of the 19th Century leading to gradual loss of Ottoman sovereignty in the region.

In the Third Section, Russian incursions to the region which began in early 19th Century and the repercussions of 1848 revolution in the region of Eflak and Bogdan are studied and the counter measures taken by Ottomans, including the report written by Fuad Pasha on Eflak and Bogdan –translated from Ottoman Turkish to present day Turkish- are evaluated.

Keywords: Bessarabia, Moldovia, Wallachia, Fuad Pasha, Romania.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	ix
TEZ HAKKINDA.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EFLAK VE BOĞDAN'IN OSMANLI DEVLETİ İDARESİNE GİRMEYEN ÖNCEKİ DURUMU VE TÜRKLERLE İLK MÜNASEBETLER

1.1. EFLAK VE BOĞDAN'IN TARİHİ KÖKENLERİ	4
1.1.1. Rumen Milleti'nin Menşei	4
1.1.1.1. Romalıların Daçya'yı İşgali	4
1.1.1.2. Romen Milletinin Doğuşu.....	5
1.1.1.3. Eflak ve Boğdan Prenslikleri	5
1.2. ESKİ TÜRK KAVİMLERİ İLE İLK TEMASLAR.....	6
1.2.1. Türk Kavimleri'nin Romen Ülkesinde Hakimiyet Kurmaları	6
1.2.2. Romenler ve Türk Kavimleri Arasında Kültürel Etkileşim	7
1.3. OSMANLI HAKİMİYETİNE DOĞRU	9
1.3.1. Osmanlı Ordusu İle İlk Temaslar	9
1.3.1.1. Murad Hüdavendigar'ın Ulahlarla İlk Karşılılaşması.....	9
1.3.1.2. Bayezid Dönemi'nde Mircea'nın Osmanlı Hakimiyetini Tanıması.....	10
1.3.1.3. Çelebi Mehmed'in Eflak Seferi	12
1.3.2. Eflak Ve Boğdan'ın Osmanlı Hakimiyetine Girmesi.....	13
1.3.2.1. Edirne-Segedin Antlaşması'nda Eflak	13
1.3.2.2. Fatih'in Eflak'a Hakim Olması.....	14
1.3.2.3. Boğdan Seferleri.....	16
1.3.2.4. Boğdan'ın Osmanlı Hakimiyetine Girmesi.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI HAKİMİYETİNDE MEMLEKETEYN

2.1. OSMANLI HAKİMİYETİNDEKİ EFLAK VE BOĞDAN'IN YÖNETİMİ.....	20
2.1.1. Eflak Ve Boğdan Voyvodalarının Tayini Ve Statüleri	21
2.2. MEMLEKETEYN'İN İDARİ SAFHALARI	22
2.2.1. Boyarlar Dönemi.....	22
2.2.1.1. Eflak İsyanlarının Bastırılması.....	23
2.2.1.2. Boğdan İsyanları'nın Bastırılması.....	25
2.2.1.3. Dimitri Kantemir'in Ruslarla İttifakı ve Prut Savaşı	28

2.2.2. Fenerli Beyler Dönemi (1711-1821).....	30
2.2.2.1. Rusya'nın Memleketeyn'e Müdahalesi.....	31
2.2.2.1.1. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması.....	32
2.2.2.2. Fenerli Beylerin Memleketeyn'deki Reformları.....	34
2.2.2.3. İpsilanti Ailesi ve Mora İsyanı.....	35
2.2.3. Yerli Prenslar Dönemi (1821-1829).....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

XIX. YÜZYILDA EFLAK -BOĞDAN İŞGALLERİ VE MİLLİYETÇİ İSYANLAR

3.1. RUSLARIN MEMLEKETEYN İŞGALLERİ.....	38
3.1.1. Eflak ve Boğdan'da Ruslarla Nüfuz Mücadelesi.....	38
3.1.1.1. 1812 Bükreş Antlaşması.....	40
3.1.2. Yunan İsyanı Sırasında Memleketeyn'de Rus İşgali.....	40
3.1.2.1. 1829 Edirne Antlaşması.....	41
3.2. XIX. YÜZYILDA AVRUPA'DA MİLLİYETÇİLİK FİKRİNİN DOĞMASI....	42
3.2.1. 1830 İhtilalleri.....	42
3.2.2. 1848 İhtilalleri.....	43
3.2.3. Macar İsyanında 1848 İhtilallerinin Etkisi.....	44
3.2.4. Eflak Ve Boğdan'da Milliyetçilik Fikrinin Doğması.....	45
3.3. 1848 İHTİLALLERİ'NİN MEMLEKETEYN'DEKİ YANSIMALARI.....	46
3.3.1. Eflak İsyanı'nın Başlaması.....	46
3.3.2. Süleyman Paşa'nın Eflak'a Gönderilmesi.....	47
3.3.3. Fuad Efendi'nin Bükreş'e Gönderilmesi ve İsyanı Bastırması.....	48
3.4. FUAD EFENDİ'NİN EFLAK VE BOĞDAN'A DAİR 1848 TARİHLİ LAYİHASI.....	49
3.4.1. Fuad Efendi'nin Eflak ve Boğdan'a Dair 1848 Tarihli Layihası'nın Transkripsiyonu.....	52
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA.....	86
DİZİN.....	90

KISALTMALAR

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
a.g.e	Adı Geçen Eser
a.m	Aynı Makale
a.s	Aynı Sayfa
Bkz	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
İA	İslam Ansiklopedisi
İsam	İslam Araştırmaları Merkezi
KARAM	Karadeniz Araştırma Merkezi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa
S.	Sayı
TTK	Türk Tarih Kurumu
TDV	Türk Diyanet Vakfı
Yay.	Yayınevi

TEZ HAKKINDA

Problem

Eflak ve Boğdan Osmanlı Devleti idaresinde kaldığı süre içerisinde hangi sorunları yaşamıştır? Yaşanan sorunların bu bölgedeki Osmanlı hakimiyetinin kaybolmasıyla ilişkisi var mıdır? Avrupa'daki hangi gelişmeler 1848 olaylarına zemin hazırlamıştır? XIX. yüzyılda Eflak ve Boğdan'da çıkan isyanlar Osmanlı hakimiyetine mi, yoksa Rus nüfuzunun güçlenmesine karşı mı çıkamamıştır? Bu isyanlar bölgenin Osmanlı Devleti'nden kopuşunda etkili olmuş mudur?

Araştırmanın amacı

Osmanlı hakimiyeti boyunca Eflak ve Boğdan'ın idaresi hakkında bilgi vererek voyvodalar ile Devlet-i Aliye ilişkileri ile ilgili tespitlerde bulunmak ve bu bölgenin elden çıkmasında son dönem olaylarının etkilerini gözler önüne sermektir. Bu aşamada 1848 senesindeki Eflak ve Boğdan olayları ve bu olayların çıkmasına zemin hazırlayan süreç ile halkın Osmanlı Devleti'ne karşı tutumunu irdelemek, Rusya devleti ile boyarlar meclisinin bu olaylar karşısında verdiği tepkiler ile isyanın gelişimindeki rollerini, Fuad Efendi'nin Eflak ve Boğdan'a dair layihası çerçevesinde değerlendirmektir. Aynı zamanda Eflak ve Boğdan'daki milliyetçilik fikirlerinin doğmasına sebep olan olayların sonraki dönemde yaşanan olaylara katkısı olup olmadığının araştırılıp, değerlendirmesinin yapılmasıdır.

Araştırmanın önemi

Osmanlı Devleti'nin özel statüye sahip bölgesi Eflak ve Boğdan'ın, idari safhaları ile bu safhalarda yaşanan gelişmeleri değerlendirmek ve XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti hakimiyeti sırasında yaşadığı ayaklanmaların Fuad Efendi tarafından yapılan ıslahatlar ile bastırılmış olması, bölgede kısa süreli istikrarın sağlamış olması ve bu tarihten sonraki gelişmelerin bağımsız Romen Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlamış olduğunu gözler önüne sermektir.

Araştırmada Hipotez

Osmanlı hakimiyeti altındaki Eflak ve Boğdan voyvodaları Devlet-i Aliye ile sorunlar yaşarken halk Osmanlı'ya tabi olmaktan memnundur ve XIX. yüzyıldaki milliyetçi isyanlar, Osmanlı hakimiyetinden ziyade Eflak ve Boğdan'daki Rus

hakimiyetinin kırılmasını sağlamak için çıkarılmıştır. Ancak bu olaylar rağmen Osmanlı Devleti'nden kopuşuna zemin hazırlamıştır.

Araştırmada Varsayım

Eflak ve Boğdan'ın Türklerle olan ilişkilerinde dış devletlerin menfaat çatışmaları etkili olmuştur. Bu sebeple Memleketeyn Osmanlı Devleti'nin tam hakimiyet kurduğu bir alan olmamış sadece iktisadi öneme sahip olması sebebiyle önem verilmiştir. XIX. yüzyılda bu bölgede Rusya'nın işgaller sonucu nüfuzunu arttırması ile buradaki yönetime müdahale etme hakkı doğmuştur.

Araştırmada Kapsam ve Sınırlılık

Bu araştırmanın sınırlılıkları olarak çeviri metnindeki silik yada bulanık çıkmış kelimelerin tam olarak okunamaması ve metni yorumlamada sıkıntı yaratmış olması ve bunun yanında üzerinde pek fazla çalışılmamış bir konu olması neticesinde araştırma inceleme çalışmalarının yeterli olmaması ile zamanın sınırlı olmasının bazı belgeleri tarama ve yorumlamaya imkan tanımamasıdır.

Yöntem

BOA İradeler Tasnifi ve diğer fonlara bakılmış, XIX. yüzyıldaki Osmanlı Devleti ile Romenlerin ilişkilerine ışık tutacağı zannedilen Fuad Efendi'nin 1848 tarihli Eflak ve Boğdan'a Dair Layihası burada dikkati çekmiştir. Bu belgenin çevirisi yapılarak, bu konudaki araştırma eserleri de incelenmiş ve konunun değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

TEZ METNİ

GİRİŞ

XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'ne tabi olan Eflak ve Boğdan, bugünkü Romen coğrafyasında bulunmaktadır. Tarih içerisinde değişik zamanlarda Türklerle Romenler bu coğrafyada bir arada yaşamışlar, birbirlerinin kültüründen de etkilenmişlerdir. Romen halkı ile Türkler arasındaki en uzun ilişkiler Osmanlı Devleti'nin bu bölgede hakimiyet kurması ile başlamış ve XIX. yüzyıla kadar kesintisiz olarak devam etmiştir.

Osmanlı Devleti bu yerleri ele geçirmek için uzun uğraşlar vermiş ve nihayet hakimiyetini tesis etmeyi başarmıştır. Osmanlı hakimiyetinin yaşandığı dönemde Eflak ve Boğdan, özel bir statüye sahip olmuştur. İkinci bölümde Eflak ve Boğdan'ın idari safhaları kısmında değinileceği üzere ilk hakimiyet yıllarında Osmanlı Devleti, bu yerlerin idaresinde "Boyar" adı verilen asilzadelerin iş başına gelmesini uygun bulmuş, ancak Osmanlı'ya ihanet etmeleri üzerine, İstanbul'un Fener semtinde oturan ve Bab-ı Ali'de hizmet görmüş, eğitilmiş, başarılı Rumlar arasından voyvoda atamasını gerçekleştirmiştir.¹

Bu dönem Fenerli beyler Bab-ı Ali'nin Eflak ve Boğdan'daki en önemli temsilcileri olmuşlar ve Osmanlı kültürünü her ne kadar bu bölgeye taşımış olsalar da halka yaptıkları zulüm ve haksızlıklar memnuniyetsizliklerin doğmasına sebep olmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti voyvodalardan beklemiş olduğu sadakatı bu beylerden de görememiştir. Civardaki büyük devletler ile irtibat halinde olan Fenerli beylerin Rum isyanlarına çanak tutması ile Osmanlı Devleti voyvoda atamalarında eski sisteme dönerek buradaki isyanların önünü almaya çalışmıştır.

1774 senesinde Ruslar ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya, Eflak ve Boğdan üzerinde önemli bir güç elde etmiş ve üçüncü bölümde bahsi geçtiği üzere XIX. yüzyıldan itibaren Memleketeyn işgalleri sonucu Rus nüfuzunun daha da güçlenmiş olması ve buradaki halkın Ruslar tarafından kışkırtılmış olması sonucunda Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti sarsılmıştır.² Osmanlı

¹ M.Alaeddin Yalçınkaya, Osmanlılar Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, Ankara, Karam Vadi yay, 2006, s.386

² Cezmi Karasu, XIX. Yüzyılda Eflak Ve Boğdan'daki Rus İşgalleri, **Türkler**, Cilt 12, Ankara, Yeni Türkiye yay, 2002, s.742

Devleti bu bölgeyi kaybetmemek için pek çok ıslahata başvurmuş ve önlemler almış, idari bakımdan değişiklikler yapmaya çalışmıştır.

1805 senesinden itibaren Ruslar, Eflak ve boğdan üzerine birtakım oyunlar oynamaya başlamışlar, işgallerle nüfuz mücadelesine girişmişler, 1821 senesindeki Rum isyanının getirdiği kargaşa ortamından faydalanmışlar, Bükreş Antlaşması ve Edirne Antlaşması maddelerini kullanarak Eflak ve Boğdan üzerindeki tesirlerini arttırmayı başarmışlardır. Bu işgaller uzun yıllar devam etmiş, Eflak ve Boğdan'daki halk bu durumdan rahatsızlık duymaya başlamıştır. XIX. yüzyılda Avrupa'yı etkisi altına almış olan milliyet ve hürriyet fikirlerinin bu bölgede de etkili olması sonucunda halk arasında ilk kıpırdanmalar başlamış ve ihtilalin sinyalleri verilmiştir.³

1848 senesinde ise Eflak ve Boğdan'da başlamış olan ihtilal hareketi o dönem tüm Avrupa'yı sarmış olan ihilallerin bir yansıması olarak görülmektedir. Romenlerin bu ihtilal girişimi Rus baskılarının halk üzerinde yoğun olarak hissedilmesi neticesinde Rus nüfuzunu kırmayı hedeflemiştir. Özellikle Rusların bir baskı aracı olarak kullandıkları o dönemin anayasası olan Regulamantul Organic'in kaldırılması bu hareketin en önemli hedeflerinden olmuştur. İhtilal çıktığında Osmanlı'ya karşı olumsuz görüşler taşınmadığı, aksine bazı düzenlemeler yapılması halinde Osmanlı Devleti'ne olan bağlılığın devam ettirilmesi düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Bu amaçla Valahlar geçici bir hükümet oluşturarak Osmanlı Devleti ile görüşmeler yaparak uzlaşma yolları aramışlardır.

Fuad Efendi'nin Memleketeyn'deki karışıklıkları bastırmak için görevlendirilmesiyle bu sorun aşılabilemiştir. Bazı ıslahatların yapılması halinde bu bölgede Osmanlı hakimiyetinin yeniden tesis edileceği Osmanlı tarafından Bükreş'e gönderilmiş olan Fuad Efendi tarafından rapor edilmiştir. Fuad Efendi'nin 1848 tarihli Eflak ve Boğdan'a dair layihası bu hususun irdelenmesi ve ihtilal hareketinin değerlendirilmesi konusunda yardımcı olmuştur.

Bu araştırmada bana yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen Değerli Hocam, Sayın Yrd. Doç. Dr. Bayram NAZIR'a teşekkürü bir borç bilirim.

³ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Üçüncü baskı, Ankara,TTK yay,2003,s.15

BİRİNCİ BÖLÜM

**EFLAK VE BOĞDAN'IN OSMANLI DEVLETİ İDARESİNE GİRMEYEN
ÖNCEKİ DURUMU VE TÜRKLERLE İLK MÜNASEBETLER**

1.1. EFLAK VE BOĞDAN'IN TARİHİ KÖKENLERİ

Yüzyıllar boyunca pek çok topluluğun uğrak noktası olan Eflak ve Boğdan, değişik devlet ve toplulukların hakimiyeti altında yaşamaları sebebiyle pek çok kültürden etkilenmiştir. Eflak ve Boğdan, Tuna nehri ile Karpat dağları arasında kalan coğrafyadır. Bu iki eyalet birbirinden Milcov ırmağı ile ayrılır. Eflak, bugünkü Romanya'nın güneyini oluştururken, Boğdan ise bugünkü Moldovya sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu coğrafya için Plinius ve Tacitus, Daçya derler. Buradaki en eski kalıntılar Paleolitik devre kadar uzanmaktadır.⁴ Burada yaşayan Romen halkı, buldukları coğrafya için Tara Romaneasca (Rumenler diyarı) veya Muntenia (dağlık yer) adını vermişlerdir. Etnik bakımdan ise kendilerini daima Romen olarak tanımlamışlardır. Romalıların işgali sebebiyle kendilerini onlara daha yakın hissetmişler ve Roma kültürünü uzun zaman yaşatmışlardır. Romen adının Roma Kralı Romanus'tan geldiği de bilinmektedir.⁵

1.1.1. Rumen Milleti'nin Menşei

Bu kadar köklü bir tarihe sahip olan ve pek çok medeniyete de beşiklik etmiş olan coğrafyada yaşamış en eski halk ise Daklar olarak bilinir. Daklar Trakların bir kolu olup, bu konudaki en eski bilgiler Herodot Tarihi'nde yer almaktadır. Herodot, Tuna-Karpat bölgesindeki en cesur ve adil olanları Dak-Getler olarak göstermektedir. Daklar, Burebista'nın kabileleri bir araya getirmesine kadar çeşitli iç karışıklıklar yaşamışlardır. Burebista, bu kavimleri tek çatı altında toplayarak aralarındaki anlaşmazlıkları gidermeyi başarmıştır.

1.1.1.1. Romalıların Daçya'yı İşgali

Dakların hakimiyetindeki Romen bölgesi II. yüzyılda Romalıların işgaline uğramıştır. Romalılar Dobruca'daki Odrizlere son verdikten sonra Balkanlarda etkili olmaya başlamış ve Daklar'a yaklaşımları ile birlikte savaş kaçınılmaz olmuştur. 89 yılında Roma İmparatoru ile Dakların kralı arasında anlaşma yapılmış olmasına rağmen, Romalılar'ın tatmin olmaması üzerine 101 yılında yeniden bir çatışma vuku bulmuştur. Bu tarihten itibaren Daçya, Roma kolonisi olana değin savaşlar devam etmiş ve nihayet

⁴ İffet Tosun, Ulahların-Romenlerin Ortaya Çıkışı, **Balkanlar El Kitabı**, Cilt1, Ankara, Karam yay. 2006, s.252-253

⁵ Aurel Decei, İslam Alemi Tarih, Coğrafya, Etnografya Ve Biyografya Lügati, **İA**, Cilt 4, İstanbul, Meb yay, 1964, s.178

Roma İmparatoru Traianus'un başarısı sonucu bu topraklarda kolonizasyon çalışmaları yapılmıştır. 165 yıl sürecek olan Roma hakimiyeti de bu şekilde başlamıştır. Baskın Roma kültürü bu coğrafyayı etkisi altına almış ve bunun bir sonucu olarak da burada Romalılaşıma hız kazanmıştır.⁶

1.1.1.2. Romen Milletinin Doğuşu

Bir Cermen kavmi olan Daçların ve Getlerin bir araya gelmesiyle Romen milletinin kökleri oluşmuş olsa da,⁷ Daklar ile Romalıların bir asırdan fazla bir arada yaşamaları ve evlilikler yolu ile akrabalık kurmalarının da neticesinde bir sentez olarak bugünkü Romen toplumu doğmuştur. Ancak Romen milletinin doğuşunu salt Dak ve Roma halklarının karışmasına bağlamak da doğru değildir. Çünkü bu durumda Eflak'ın Romenleşmesi konusunda pek çok eksik noktalar kalacağı muhakkaktır. Zira bu kanıda olan kaynaklara bakıldığında dağlık bölgelerde bu tür bir karışımın olduğu konusunda bilgiler yer almaktadır.⁸ Romalılar bu toprakları terk ettikten sonra bölge pek çok kavmin uğrak noktası olmaya devam etmiş ve değişik kültürlerin izlerini yıllarca taşımıştır.

1.1.1.3. Eflak ve Boğdan Prenslikleri

Pek çok devletin ilgi odağı olan Romen coğrafyası bir dönem de Altın-Ordu Devleti'nin hakimiyeti altında bulunmuştur. Daha sonra bu devletin hakimiyet boşluğundan faydalanan Eflak ve Boğdan, prensliklerini kurmayı başarmışlardır. Eflak Prensiği 1247 senesinde, Boğdan Prensiği ise 1352⁹ senesinde kurulmuştur.¹⁰ Her iki prenslik uzun yıllar Macaristan'a tabi olduktan sonra istiklallerini ilan etmeyi başarmıştır. Eflak'ta ortaya çıkan Basarab adlı voyvoda 1330 yılında Macar kralı Lajos'u yenilgiye uğratarak bağımsızlığını kazanmıştır. Basarab, öncelikle sınırları Prut nehri civarına kadar genişletmiş ve bu coğrafyaya kendi adını vererek Basarabya

⁶ Tosun, a.m.,s.254

⁷ Yılmaz Öztuna, **Devletler ve Hanedanlar, Avrupa Devletleri**, Cilt 4, Ankara, Kültür Bakanlığı yay. 1991, s.73

⁸ Kemal Karpat, Eflak "Tuna İle Karpatlar Arasında Bulunan Ve Osmanlı Hakimiyeti Döneminde Özel Bir İdari statü Tanınan Bölge", **DİA**, Cilt 10, İstanbul, TDVyay,1994 ,s.467

⁹ Uzunçarşılı, Boğdan'ın kuruluş tarihini 1359 olarak vermiştir.

¹⁰ Öztuna, a.e.,s.74

demidir.¹¹ Yine Maramureş'te oturan küçük bir asilzade ailesinin Macar kralına karşı ayaklanması ve Boğdan'a gelmesi ile müstakil Boğdan Prensiği de kurulmuştur.¹²

1.2. ESKİ TÜRK KAVİMLERİ İLE İLK TEMASLAR

Türkler Romen coğrafyasını Orta Avrupa'ya geçiş noktası olarak görmüşler ve bu bölgeyi hakimiyetleri altına alma çabası içinde olmuşlardır. İlk olarak Romenler'in Türklerle karşılaşması Proto Türkler zamanında olmuşsa da bu döneme ait çok net bilgiler bulunmamaktadır. Hunlar zamanında ve sonraları değişik dönemlerde Romen halkının Peçenekler, Kumanlar, Avarlar ,Macarlar ve Bulgarlar gibi Türk toplulukları ile muhatap oldukları bilinmektedir.¹³

1.2.1. Türk Kavimleri'nin Romen Ülkesinde Hakimiyet Kurmaları

Türk toplulukları içerisinde Tuna'yı ilk olarak geçen İskitler (Sakalar)'dır. Karadeniz ve Hazar Denizi üzerinden gelen İskitlerin, Tuna bölgesinde birkaç yüzyıl hakimiyet kurdukları, Romenlerin ataları olan Dak-Getlerin İskitlerden pek çok konuda etkilendikleri ve onlardan madencilik öğrendikleri konusunda Herodot Tarihi'nde bilgiler bulunmaktadır.¹⁴ Hunlar ise Balamir önderliğinde Orta Avrupa'ya ilerledikleri esnada önlerindeki barbar kavimleri iterek "Kavimler Göçü"ne sebep olmuşlar ve Avrupa'nın etnik ve siyasi yapısında ciddi değişiklikler meydana getirmişlerdir. Gotlar, Alanlar ve Germenler'in kuvvet desteği ile 378 senesinde Tuna'yı aşan Hunlar, Romalılardan herhangi bir direniş görmeden Trakya'ya kadar ilerleme başarısını göstermişlerdir. Ancak bu kuvvetlerin o tarihlerde henüz keşif amacı ile bu topraklara geldikleri kabul edilmektedir. 395 senesinde ise Balkanlar'a doğru hareket edilmiştir.¹⁵

Hun İmparatoru Atilla'nın ölümüyle birlikte Hunlar yok olmuş ve Türk topluluklarından olan Avarlar, VI.-VIII yy'da Tisza ve Tuna ovalarında yerleşmiş, değişik zamanlarda Eflak'a da akınlar düzenleyerek buradaki pek çok ovada hakim olmayı başarmıştır.¹⁶ 679 senesinde Bulgarlar, Tuna'nın güneyinde yerleşmişler ve daha sonra Avarlar'dan Transilvanya bölgesini de alarak etkinlik alanlarını

¹¹ Karpat,a.s

¹² Abdülkadir Özcan, "Boğdan",İA,Cilt.6, İstanbul, TDV yay.1992,s.269

¹³ Karpat,a.s

¹⁴ Guboğlu,a.m,s.755

¹⁵ İbrahim Kafesoğlu,Türk Milli Kültürü,İstanbul, Ötüken Neşriyat ,1998, s.72

¹⁶ Decei,a.m,s.179

genişletmişlerdir.¹⁷ IX. yy'da Macarlar da bu coğrafyadan geçmişler, Boğdan'da bir süre kaldıktan sonra bugünkü Macaristan coğrafyasına yerleşmişlerdir.¹⁸ Tuna ve Tisa arasındaki Panonya, Macar yurdu olarak bilinmektedir.¹⁹ Peçenekler ise Trakya'ya 943'te Rusların İstanbul seferi esnasında gelerek bölgeyi yağmalamışlardır. Bizans'ta ücretli askerlik yapan Peçenekler, bir zaman sonra Bizans Devleti nazarında değerini kaybetmeye başlamış ve diğer bir Türk boyu Uzlar, Peçeneklere tercih edilir olmuştur. Bizans Devleti'nin Uzlara bu derece değer vermesi ve hizmetlerinde Uzlara görmek istemeleri üzerine Peçenekler gitmeye karar vermişler, X. yüzyılın ikinci yarısı bir kısmı Macaristan'a bir kısmı ise Basarabya'ya gitmişlerdir.²⁰ Peçenekler burada Eflak'ı da içine alan Bozkır İmparatorluğu kurmuşlardır.XI. yy'da ise Kumanlar (Kıpçaklar) Tuna yakınlarına gelmişler ve Eflak'ı da içine alan hakimiyetlerini tesis etmişlerdir. XIII.yy'dan itibaren ise Tatar ve Gagavuz²¹ Türklerinin bu coğrafyaya akınları sözkonusudur. Hristiyanlığı benimsemiş olan Gagavuzlar, bugün Moldovya civarında hala varlıklarını devam ettirirler ve Romen coğrafyasında etkin olmuş Uzlara bakiyesi durumundadırlar. Tatarlar ise sonraları Kırım'da kendilerine yer bulmuşlar ve varlıklarını bu coğrafyada sürdürmüşlerdir. XIII. yüzyılda Romen ulusunun meydana gelmesinden sonra ise Selçuklu sultanı İzzeddin Keykavus ile Sarı Saltuk idaresindeki Türklerin Dobruca'ya akınları sözkonusudur. Anadolu Beylikleri döneminde ise Aydınolu Umur Bey 1340-1341 senesinde donanmasıyla Eflak üzerine sefere çıkmış ve bu esnada Kili Kalesi'ni harap etmiştir.²²

1.2.2. Romenler ve Türk Kavimleri Arasında Kültürel Etkileşim

Tarih boyunca pek çok kavim için ilgiye şayan olan Tuna bölgesi, Türkler'in nazarında da cazibe merkezi olmuştur. Romen yurdu, Hunlarla başlayıp uzun yıllar Türk kavimlerinin hakimiyeti altında yaşamışlardır. İslamiyeti henüz kabul etmemiş olan eski Türk kavimleri, İslamiyeti tanıtmaya şansları olmadığı gibi, kendileri de bu yerlerin kültüründen etkilenerek zaman içerisinde eriyip gitmişlerdir. Türk kavimlerinin kimisi Slavlaşmış, kimisi hristiyanlaşmıştır.

¹⁷ Omelljan Pritsak, Türk Slav Ortak Yaşamı:Güneydoğu Avrupa'nın Türk Göçebeleri, Çev. Osman Karatay, **Genel Türk Tarihi**,Cilt 2, Ankara, Yeni Türkiye yay, 2002, s.185

¹⁸ İ.A.,a.s

¹⁹ Guboğlu,a.m,s.763

²⁰ Doğan Avcıoğlu, **Türklerin Tarihi**,İkinci Kitap, İstanbul, Tekin yay,1992,s.943

²¹ Guboğlu'nun aynı makalesinde Gagavuzlar; Selçuklu,Peçenek ve Kumanların karışımı bir halk olarak bildirilmiştir.

²² Guboğlu,a.m,s.774

Romen ülkesinin kuzeyinde ve batısında ortaya çıkan iki Katolik devlet Macaristan ve Polonya ise coğrafi yakınlığa da sahip olmalarına rağmen, din ve kültür bakımından Romen halklar arasında çok fazla etkiye sahip olamamıştır. Slavlarla ve Katoliklerle çevrili olmalarına rağmen daha çok Bizans kültürüne yaklaşmış olan Romenler, Katolik olmayan tek Latin ırkıdır.

Türklerin uzun yıllar süren akınları ile bu coğrafyada hakim olmalarının neticesi olarak karşılıklı kültürel etkileşimin gerçekleştiği muhakkaktır. Türklerin özellikle Romen diline katkıları olduğu bilinmektedir. Tuna'da bugüne kadar kullanılagelmiş, Türk topluluklarını çağrıştıran kimi isimler de bunun en önemli kanıtlarındandır. Tele Orman(deli orman) Vadul comaniler (Kuman suyu), Peceneaga Ormanı, Comana köyü gibi isimler, Peçenekler ve Kumanlara atfen verilmiş ve günümüze kadar gelebilmiş olanlardan bazılarıdır.²³ Yine Türklerin Romence'ye kattıkları kelimeler arasında bulunan “dulap”(dolap), “harbuz” (karpuz), “tabul”(davul) gibi isimlerin de bu dönemden kalma olduğu tahmin edilmektedir.²⁴ Yine Uzlar döneminden itibaren burada kullanılan Oituz,Uz, Ozolimna gibi isimler de bulunmaktadır.²⁵

Kuzeydoğu Romanya'da yaşamış olan Kumanlar da tıpkı Gagavuz Türkleri ve diğer Doğu Avrupa Türkleri gibi Hristiyanlığı benimsemişlerdir. Comania bölgesindeki Katolik Kumanlar için, daha sonra Moğollar tarafından yıkılacak olan piskoposluklar kurulmuş, İncil ve ilahiler Türkçe'ye çevrilmiştir. Yine Kumanlarla ilgili olarak Eflak, Boğdan ve Bulgaristan'da boyar olabildiklerine dair bilgiler bulunmaktadır. Eflak voyvodası olan Basarab'ın da Kuman Türklerinden olduğu sanılmaktadır.²⁶

Görüldüğü üzere bu coğrafyada Türkler ve Romenler arasındaki kültürel etkileşim uzun bir süreçte gerçekleşmiş ve her iki taraf için de yüzyıllarca taşıyacakları kalıcı değişimlere sebep olmuştur.

²³Decet,**a.s**

²⁴ Nejat Göyünç, “Türkler Ve Balkan Milletleri Arasında Kültürel İlişkiler-Sorunlar”, **Bellekten**,Cilt LXI, S.230,Ankara,TTK yay,Nisan 1997,s.128

²⁵ Guboğlu,**a.m**,s.768

²⁶ Avcioğlu,**a.g.e**,s.957

1.3. OSMANLI HAKİMİYETİNE DOĞRU

Eflak ve Boğdan, Osmanlı himayesine girene kadar Osmanlı Devleti'nin sürekli kontrol altında tutmak istediği bir coğrafya olmuştur. Osmanlı Devleti, Romen ülkelerinin komşu devletleri ile olan mücadelesinin bir neticesi olarak ve fetih politikaları çerçevesinde menfaatlerinin bir gereği olarak bu bölgeye sürekli ilgi göstermiş, buradaki nizamın bozulması durumunda derhal harekete geçmiş ve düzeni yeniden kurmaya özen göstermiştir.

1.3.1. Osmanlı Ordusu İle İlk Temaslar

Tuna bölgesinde, Osmanlılar ile Romenler arasındaki ilk siyasi temaslar I.Murad dönemine rastlamaktadır.1364 senesinde Osmanlı ile Haçlılar'ın ilk karşılaşması olan Sırp-sındığı Savaşı'nda, Eflaklıların da Haçlı kuvvetleri arasında bulunması dikkatimizi çekmektedir. Romen kaynaklar bu konuda yanlış bilgiler olduğunu ve bu ordu içinde Romen unsurların olmadığını bildirseler de, bu döneme dair kaleme alınmış pek çok kaynakta Romen varlığından bahsedilmektedir. Bu tarihten itibaren, Romenler ile Osmanlılar arasında tam hakimiyet sağlanana kadar inişli çıkışlı dönemler yaşanmıştır.

1.3.1.1. Murad Hüdavendigâr'ın Ulahlarla İlk Karşılaşması

Osmanlı Devleti'nin cengaver hükümdarlarından I.Murad döneminde Osmanlı hududlarının Balkanlara ulaşması sebebiyle, Papa'nın teşviki ile Hristiyan hükümdarlar aralarında ittifak ederek, Haçlı ordusu oluştururlar. Sırp, Macar, Eflak ve Boğdan halklarından oluşan bu ordu Hacı İlbey komutasındaki Osmanlı ordusu tarafından 1364 senesinde yok edilir. Eflak ve Boğdan halkının Osmanlı ile ilk karşılaşması da bu tarihte gerçekleşmiş olur.²⁷ 1368 senesinde ise Bulgar Çarı Susmanos (Şişman) Tuna boyundaki eyaletlere saldırınca Osmanlı ordusu Şişman üzerine gönderilir. Bu esnada Eflak voyvodası Vlaciü da Osmanlı ordusu ve Bulgar Çarı ile küçük çatışmalar yaşar. Ancak bu çatışmalarda başarı kazanmış olmasına rağmen Vlaciü, 1373 senesinde karşısında duramayacağını anladığı Osmanlı Sultanı I. Murad ile anlaşma yolunu seçer.

²⁷ Abdurrahman Şeref, **Osmanlı Devleti Tarihi**, Haz, Musa Duman, İstanbul, Gökkuşbu yay, 2005, s.70

Vlaciü öldükten sonra voyvoda Mircea cel Mare başa geçer.²⁸ Osmanlı Devleti ile uzun yıllar sürecek savaşlara girişir.

I.Murad,1388 senesinde daha önce kendisine tabi olan Bulgar Çarı Susmanos'ın (Şişman) kendisine karşı ittifak hazırlığı içinde olduğunu öğrenince Rumeli'ye ordusunu sevkeder. Bulgaristan'ı yeniden ele geçirip, Kosova'ya doğru harekete geçer. Bu sırada Sırp Kralı Sırp,Macar,Ulah²⁹ ve Boşnak unsurlardan oluşan bir ordu meydana getirir ve Sultan Murad'ın ordusunu beklemeye başlar. Bu ordu içinde bulunan Ulah varlığı dikkatimizi çekmektedir. İki ordunun karşılaşması ile Sultan Murad'ın şehid düştüğü I.Kosova Savaşı başlar ve Osmanlı Devleti bu savaş sonunda sınırlarını Bosna ile Tuna Nehri'ne kadar genişletmeyi başarır.³⁰ Osmanlılarla Romenlerin ilk karşılaşmaları I.Murad dönemindeki bu olaylar sayesinde gerçekleşmiş olduğundan, çok yönlü, detaylı ilişkilerden bu dönem için bahsetmemiz mümkün değildir.

1.3.1.2. Bayezid Dönemi'nde Mircea'nın Osmanlı Hakimiyetini Tanıması

Sultan Bayezid dönemi Haçlılar'a karşı kazanılan başarılar yanında, Anadolu Beylikleri'nin bir araya getirildiği dönem olması bakımından da ayrıca bir öneme sahiptir. Ancak bu dönemde, kendisini Anadolu Selçuklu Devleti'nin varisi kabul eden Karamanoğulları'nın başkaldırıları da Osmanlı'ya bir hayli güç durumda bırakmıştır. Öyle ki Anadolu'daki bazı beylikleri³¹ etkisi altına alarak Bayezid Han'a karşı örgütlemiş olması, bu beyliklerin Bayezid'a karşı düşmanlık besler hale gelmelerini sağlamıştır. Sultan, bu durumda beylikleri birer birer ele geçirmiş ve birliği sağlamaya çalışmıştır. Bu sırada Sinop hakimi Kızıl Ahmedlü Aydın, Menteşe ve Saruhanoğulları'nın ve İsfendiyar Bey'in³² kışkırtmaları sonucu Bayezid Han ile savaşa karar vermiş,³³ ancak bunun için evvela Eflak'ta bir ayaklanma çıkarmak için halkı

²⁸ Karpat,a.s

²⁹ Ulah,Vlah; Osmanlı Devleti Eflak halkı için bu tabiri kullanmıştır. Ulahlar Balkanlar'da (Kutso Ulahlar, Tsintsarlar, Makedo-Romanlar, Ulahlar, Çobanlılar veya Aromantsiler olarak adlandırılırlar) Antik Trakyalı, Makedonlar, Tesalyalılar, Epirler ve İlirilerin Latinleştirilmesiyle meydana gelen yerli halklardan biridir geniş bilgi için bkz.Dimo N. Dimçev, "Osmanlı Döneminde Türk-Ulah Münasebetleri," **VIII. Türk Tarih Kongresi**,III.cilt I.kısım

³⁰ Şeref,a.e.s.73

³¹ Aydın,Saruhan,Menteşe,Teke ve Germiyan hükümdarları bu dönemde Bayezid' karşı İttifak kurmuşlardır. Bkz. Şeref,a.e.s.78

³² Abdurrahman Şeref Osmanlı Devleti Tarihi'nde İsfendiyar Bey adı Kötürüm Bayezid Bey olarak geçmektedir.

³³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı,**Osmanlı Tarihi**,Cilt I,3.Baskı, Ankara, TTK yay,1972,s.268

Osmanlı'ya karşı kinle doldurma gayreti içinde olmuştur. Bayezid ise ordularını Eflak üzerine sevketmiş ve 1390 senesinde Tuna boylarında Eflaklılar'ın bu ayaklanması Firuz Bey komutasındaki askerler tarafından şiddetli bir şekilde bastırılmıştır.³⁴

Bu sırada Eflak voyvodası halen Mircea cel Mare'dir.³⁵ Bayezid, Anadolu'da iken durumu fırsat bilen Mircea, Tuna'yı geçerek Silistre'yi almak için Türk askerlerine saldırmış ve yağma yapmıştır.³⁶ Bunun üzerine padişah ordusunu Tuna'ya yönlendirmiş 1389 senesinde Sırlara yardım eden Mircea ağır bir yenilgiye uğratılmıştır. Bayezid'in bu savaştan muvaffak olarak çıkması sonucunda Mircea, tahtı terk etmek zorunda kalmıştır. Ancak iki sene sonra Macar kralı Sigismund'un³⁷ desteği ile yeniden harekete geçen asi voyvoda, yeniden prens koltuğuna oturmayı başarmıştır.

Bu olaylardan kısa bir süre sonra 1396 senesinde Macar Kralı Sigismund, Fransızlar ve diğer hristiyan hükümdarlarla birlikte Türkler'e karşı bir ittifak içerisinde bulunmuşlar ve Türkleri Hristiyan toprakları dışına atmak için sefer düzenlemişlerdir. İki taraf Niğbolu'da karşı karşıya geldiklerinde ise başarısız idare edilen Haçlı ordusu ağır bir yenilgi almıştır. Bu savaş esnasında Macar kralı Sigismund Tuna'yı kayıkla aşarak önce Eflak'a sığınmış, daha sonra ise Konstantiniyye ve oradan da Rodos ve Dalmaçya'ya kaçmıştır. Sigismund, ancak onsekiz sene sonra memleketine dönebilmiştir.³⁸ Haçlılara karşı kazanılan bu başarı ile Mircea da direnmenin nafile olduğunu anlamış, bu mücadeleyi daha ileri götürmeyerek, Osmanlı hakimiyetini tanımıştır. Eflak voyvodası, bu tarihten sonra Bayezid'a sadakat göstermiş ve 1402 senesinde Moğol hükümdarı Timur ile yapılan Ankara Savaşı'nda da Osmanlı'nın yanında yer almıştır. Yine Bayezid'in bu savaşta esir düşmesinin ardından Mircea, şehzadeler arasındaki mücadelede, damadı olan Musa Çelebi'yi desteklemiş ve bu durumdan faydalanabileceğini ümit etmiştir.³⁹

³⁴ Şeref,a.s

³⁵ Kaynaklarda Mirça veya Mircea cel Batran olarak da geçmektedir. Mircea Cel Batran, Yaşlı- Koca Mircea, anlamında kullanılmıştır. 1386-1418 tarihleri arasında Eflak voyvodası olarak bilinir.

³⁶ Uzunçarşılı,a.g.e,s.212

³⁷ Romen kaynaklarında Macar Kralı Jikmon olarak geçer. Bkz. Mehmet Ali Ekrem, **Romen Kaynak ve Eserlerinde Türk Tarihi I Kronikler**, Ankara,TTK yay, 1993, s.175, **Istornle Domnilor Tarii Romanesti**, de Radu Popescu Vornicul (Radu Popesku'nun Eflak Voyvodaları İle İlgili Tarihi),Haz,Constantin Grecescu,Bükreş, Bilimler Akademisi,1963, s.172

³⁸ Ekrem, s.173

³⁹ Karpat,a.s

1.3.1.3. Çelebi Mehmed'in Eflak Seferi

Mircea, Musa Çelebi'nin öldürülmesinden sonra menfaatleri doğrultusunda yeni çıkış yolları aramıştır. Bu arada Bayezid'in oğlu Çelebi Mehmed, devletini yeniden toparlamayı başarmış ve "Fetret Devri" son bulmuştur. I.Mehmed tahta çıkarken yapılan cülus merasimine, diğer yabancı devlet temsilcileri gibi Eflak temsilcileri de hazır bulunmuştur.⁴⁰ Bu dönemin önemli sorunlarından biri olan Düzmece Mustafa olayında da Eflak voyvodası Mircea, şehzade Mustafa'nın en önemli destekçisi olmuştur. Çelebi Mehmed Karaman seferi dönüşü Bursa'ya geçmiş ve burada istirahat etmeye başlamıştır. Ancak Eflak'dan hoş haberlerin gelmemesi üzerine padişahın istirahati kısa süreli olmuştur.

Çelebi Mehmed döneminde, Mircea'ya bir rakip peyda olmuş ve Osmanlı bu kişiyi himaye etmiştir. Voyvoda bu duruma tepkili olduğu gibi, Mircea'nın hamisi olan Macarlar da bu durumu hoş karşılamamış ve Osmanlı ile Macarlar arasında da sorun çıkmıştır.⁴¹ Macarlar'ın Eflak işlerine karışıyor olması Osmanlı sultanını rahatsız etmiş ve bunun üzerine padişah alayı Rumeli üzerine sevk edilmiştir. Sefer hazırlığı sırasında ise İsfendiyar Bey'e bir hükm-i şerif yazılarak kendisi veya oğlu Kasım Bey'in padişah yanında sefere dahil olması istenmiş, bunun üzerine Kasım Bey ordusu ile birlikte Çelebi Mehmed'in yanında yer almıştır. 1416 senesinde cereyan eden bu olaylar karşısında Eflak beyi çaresiz kalınca, pişman olup padişaha elçi göndermiş ve üç yıllık haraç vermeyi teklif etmiş, özür dilemesi ile Çelebi Mehmed tarafından affedilmiştir.⁴² Oradan Macaristan'a⁴³ geçen Osmanlı ordusu Severin kalesini fethetmiş ve Macarlarla sulh sağlanmıştır.⁴⁴ Bu sefer esnasında Osmanlı sınırında olan Tuna eyaletleri için bir düzen teşkil edilmiş ve İzmiroğlu Cüneyd Bey, Niğbolu valisi tayin edilmiştir. Macar Kralı ise Sultan ile anlaşmak zorunda kalmıştır. Yine bölgeyi kontrol altında tutmak ve

⁴⁰ Viorel Panait, "Osmanlı Hakimiyeti'nin Tuna Nehrinin kuzeyinde Yayılışı: XIV. Ve XVI. Yüzyıllarda Eflak Ve Boğdan,"Çev.Numan Elibol,**Türkler**, Cilt 9, Ankara,Yeni Türkiye yay,2002,s.209

⁴¹ Uzunçarşılı,**a.g.e.**,s.214

⁴² Romen Kroniklerinde Çelebi Mehmed'in babasının Eflak ve Boğdan ile imzaladığı anlaşmaya razı olmadığı, haracı arttırmak için sefer düzenlediği ve yenilgi alması üzerine eski haraca razı geldiği bildirilmektedir. Istorüle Domnilor Tarii Romaneşti, de Radu Popescu Vornicul (Radu Popesku'nun Eflak Voyvodaları İle İlgili Tarihi) Bkz.Ekrem,s.172

⁴³ Eski Kaynaklarda Vilayet-i Üngürüs olarak geçmektedir.

⁴⁴ Solakzade Mehmed Hemdemi Çelebi,**Solakzade Tarihi**,Cilt 1,Haz.Vahid Çabuk,Ankara,Kültür Bak. yay, 1989,s.176

her türlü gelişmeyi takip edebilmek üzere, Rusçuk karşısında Yergöğü⁴⁵ kalesi inşa edilmiş ve diğer kaleler onarılmıştır.⁴⁶

1.3.2. Eflak Ve Boğdan'ın Osmanlı Hakimiyetine Girmesi

Eflak ve Boğdan, diğer Osmanlı sultanları gibi, Fatih için de kıymet verilen bir bölge olmuştur. Bu coğrafyanın Osmanlılar tarafından, devletin doğal sınırı olarak görülmüş olması ve Polonyalılar ile Macarlar'a karşı tampon bölge olarak düşünülmesi sebebiyle Tuna bölgesi, Osmanlı Devleti açısından muhakkak hakimiyet kurulması gereken bir yer olarak görülmüştür. Türkler için bu kadar önem taşıyan bir bölgenin, başkaları tarafından da rağbet göreceği muhakkaktır. Nitekim Polonyalılar ve Macarlar da uzun süre burada hakimiyet kurmak ve nüfuzlarını arttırmak için çabalamışlar ve zaman zaman başarılı da olmuşlardır.⁴⁷ II.Murad döneminde Eflak beyi Drakul mağlup edilmiş ve iki senelik cizye ve değerli hediyeler karşılığında barış yapılmıştır.⁴⁸ Ancak Fatih döneminde, bu bölgenin önemi iyice idrak edilmiş olmalı ki, Bayezid'dan itibaren Osmanlı'ya vergi veren Eflak Prensiği için daha kararlı adımlar atılmış, burada çıkan bazı sorunların da vesile olması ile Eflak kesin olarak Osmanlı hakimiyetine katılmıştır.

1.3.2.1. Edirne-Segedin Antlaşması'nda Eflak

II. Murad döneminde, 1440 senesinde Osmanlı'ya düşmanlık besleyen Macarlar ve Sırp'lar üzerine sefere çıkılmış ve Osmanlı ordusu Tuna'yı geçerek Temeşvar ve Hermanşad'a kadar ilerlemiştir. Sırp kralı Vılkoğlu, Macar kralına sığınınca ordular Macaristan üzerine sevk edilmiş, Serasker Mezid Bey Hermanşad şehrini kuşatmaya koyulmuştur. Yanko Hunyad denilen Erdel voyvodasının ortaya çıkması da bu olayla olmuştur. Başarılı bir komutan olan Yanko, Mezid Bey'in şehid edilmesine neden olmuştur. Yanko'nun askerlerine karşı koymak için Kula Şahin Paşa görevlendirilmiş ancak Macarlara esir düşmüştür. Yanko'nun gücü bu olaylar sayesinde artmış ve güçlü bir Haçlı ordusu toplamıştır. Osmanlı bu büyük ordu karşısında ağır bir yenilgi almış ve Osmanlı asker ve komutanlarının bazısı şehit ve bazısı da esir düşmüştür. Bunun üzerine 1444'te Edirne'de bir antlaşma imzalanmıştır. Macarlarla

⁴⁵ Yergöğü, Solakzade Tarihi'nde Yerköyü olarak verilir ve bu kale yapıldıktan sonra yanındaki Yenikale ve İsakçı kalelerinin tamir edildiği de Solakzade Tarihi'nde bildirilir.

⁴⁶ Şeref, a.g.e., s.97

⁴⁷ Selahaddin Tansel, **Osmanlı Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi Ve Askeri Faaliyetleri**, 2.baskı, Ankara, TTK yay 1985, s.161

⁴⁸ Baron Joseph Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Cilt I, İstanbul, 1992, s.455

imzalanmış olan Edirne-Segedin Antlaşması, Eflak halkının da memnuniyetine sebep olmuştur. Bu antlaşma ile Eflak diyarı Macaristan'a tabi olmuş, ancak Osmanlı'ya vergi vermeye devam etmiştir.⁴⁹ Fakat Eflaklı toprak zengini boyarlar Osmanlı hakimiyetini tercih etmiş olmalarına rağmen, bazı voyvodolar Macarlarla yaşanan bu olayları fırsat bilerek isyan hareketlerinde bulunmuşlardır. Bu voyvodar içinde Osmanlı Devleti'ni en fazla uğraştıran Vlad Tepeş'i zikretmek yerinde olacaktır.⁵⁰

1.3.2.2. Fatih'in Eflak'a Hakim Olması

Fatih döneminde kardeşi Radul ile birlikte sarayda yetiştirilmiş ve iyi eğitim almış olan Vlad Tepeş, Sultan tarafından 1456'da Eflak Prensiği'ne tayin edilir. Vlad'ın bu göreve layık görülmesinde Boğdanlılar ve Macarlara karşı kazandığı zaferlerin etkili olduğu bilinmektedir. Ancak Fatih bu esnada, Vlad'ın başına büyük dertler açabileceğine dair en ufak bir kuşku duymamaktadır.

Halk arasında Kazıklı voyvoda⁵¹ veya Kara Şeytan olarak tabir edilen Vlad, bu göreve giderken Fatih'e bağlılık yemini vermiş ve Eflak'a gittikten sonra da Osmanlı'ya bağlılığını sürdürmüş, vergisini zamanında ödemiştir. Ancak bu sadakat fazla uzun sürmemiş, Macarlarla anlaşma yolunu seçen Vlad, halka da türlü zorbalıklar yapmıştır. Fatih'in Karadeniz'deki bazı huzursuzlukları gidermek için İstanbul'dan ayrıldığı sırada, bunu fırsat bilen Voyvoda Vlad, zorbalıklarının dozunu iyice arttırmıştır. Kendi halkı tarafından da "Cellat" olarak adlandırılan voyvodanın yaptığı bu zorbalıklar, Edirne'de muhafız olan İshak Paşa tarafından padişaha bildirilmiş ve Vlad derhal İstanbul'a çağırılmıştır. Bu arada birikmiş olan iki yıllık vergisi de istenmiştir. Ancak voyvoda memleketinde karışıklıklar olduğunu ve oradan ayrılması halinde Macarlar'ın memleketi ele geçireceklerini ileri sürerek İstanbul'a gitmemiş, Trabzon seferi için elçilerle tebrik hediyeleri göndererek bağlılığını bildirmiştir. Bu sebeple mevzu üzerinde pek fazla durulmamıştır.⁵² Ancak Drakula Vlad zulüm ve işkencelerini sürdürmeye devam etmiştir. Vlad, Tuna'yı aşarak Dobruca'yı talan etmiş ve Müslümanları katletmiştir.⁵³

⁴⁹ Şeref, a.g.e, s.105

⁵⁰ Yalçinkaya, a.m, s.386

⁵¹ Vlad Müslümanları kazığa geçirmesinden dolayı bu adla anılır. Vlad Tepeş için pek çok unvan kullanılmıştır, Cellat, Drakula, Kazıklı voyvoda, Kara Şeytan şeklinde bir çok kaynakta geçer.

⁵² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt II, 4. baskı, Ankara, TTK yay, 1983, s.74

⁵³ Yalçinkaya, a.g.e, s.387

Fatih, Kazıklı voyvoda'nın yaptığı zulmü iyice öğrenmesi üzerine Niğbolu sancak beyliği yapan Çakırcı Hamza Bey'i, buradaki olaylara müdahale etmek üzere görevlendirmiştir. Mevsimin kış olmasına rağmen Hamza Bey yola çıkmış, donmuş Tuna Nehri kıyısında askerleri ile mola verdiği sırada bir taraftan da bu nehri nasıl aşacağını düşünürken Vlad ve adamları daha hızlı davranmış ve nehri geçerek baskın yapmışlar, Hamza Bey ile askerlerini şehit etmişlerdir. Hamza Bey'i kazığa vurduran voyvoda, kellesini Macar Kralı'na göndererek, Osmanlı Devleti'ne duyduğu düşmanlığı ispat etmiş ve yardım istemiştir.

Tüm bu yaşananlar Fatih'in Eflak üzerine sefere çıkmasını zaruri kılmış ve 1462 senesinin baharında yola çıkılmıştır.⁵⁴ Osmanlı ordusunun başında Mahmud paşa bulunmuş ve karadan Tuna'ya ilerlemiş, padişah ise deniz yoluyla ikiyüz kadar gemi ile bölgeye gelmiştir.⁵⁵ Eflak üzerine sefere çıkıldığını duyan Boğdan Prensi ise yardım edebileceğini bildirmiş ve Osmanlı ordusunun yanında yer almıştır. Mahmud paşa Vlad'ın ordusu ile karşılaşmayınca Evrenosoğlu Ali Bey⁵⁶ akıncı kuvvetleri ile Eflak üzerine gönderilmiş, bu sırada ordusunu ikiye bölen voyvoda, bir bölümünü Boğdanlılar, diğer bölümü ise Osmanlılar üzerine yönlendirmiştir. Kendisi yerine kardeşi Radul'un voyvoda ilan edileceğini duyduğunda ise daha büyük hırs ve öfkeye kapılan Vlad, padişah otağına baskın yapmak için harekete geçmiş, Türkçe bilmesinin de faydasını görerek Türk ordusuna sızmayı başarmış⁵⁷, ancak başarılı olamamıştır.⁵⁸

Osmanlı ordusu bu baskında bir hayli zarar görmüş olmasına rağmen Vlad'ın peşine düşmekten geri kalmamış, voyvoda ordusundan pek çok esir alınmış ve Eflak ülkesi baştan başa ele geçirilmiştir. Bütün Eflak halkı padişaha biat etmiş, voyvoda ise ortadan kaybolmuştur. Vlad Macaristan'a kaçmış ve bu olaydan dolayı Osmanlı Devleti ile sorun yaşamak istemeyen Macar Kralı tarafından hapsedilmiştir. Bu tarihten itibaren padişahın yanında yer alan, Vlad'ın küçük kardeşi Radul voyvoda olarak tayin edilmiş⁵⁹ ve Eflak yıllık vergi⁶⁰ vermek suretiyle imtiyazlı eyalet haline gelmiştir.⁶¹

⁵⁴ Hoca Sadettin Efendi, **Tacü't Tevarih III**, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara, Kültür Bakanlığı yay,1979,s.58

⁵⁵ Şeref, **a.g.e.**,s.116

⁵⁶ Solakzade, **a.g.e.**,s.306

⁵⁷ Decei, **a.m.**,s.182

⁵⁸ Uzun Çarşılı, **a.g.e.**,s.76

⁵⁹ Aşık Paşaoğlu Tarihi, **Tevarih-i Ali Osman**,İstanbul, Devlet MEB Kitapları,1970,s.183

⁶⁰ Radul her sene 12 bin Duka vergi vermeyi taahhüt etti. Tansel, **a.e.s.**168

⁶¹ Tansel, **a.s**

1.3.2.3. Boğdan Seferleri

Boğdan, bugünkü Moldova bölgesi olup, tarihin değişik dönemlerinde Türk göçlerine sahne olmuştur. Bugün hala Moldovadaki Tatar ve Gagavuz Türklerinin varlığı bilinmektedir. Osmanlı hakimiyetine girmeden önce Boğdan Macar, Polonya ve Altınordu Devletleri bu bölgede hakim olmak için çaba sarfetmişler ve bu uğurda uzun yıllar mücadele vermişlerdir. Osmanlı Devleti sınırları Tuna deltasına dayanınca, Boğdan ile komşu olunmuştur. 1352 senesinde, Altınordu Devleti'nin hakimiyet boşluğundan faydalanarak, Boğdan Prensiği kurulmuştur. İlk voyvoda ise Dragoş'tur. Boğdan'ın Osmanlı Türkleri ile ciddi anlamda ilk temasları ise, XV. yy'da voyvoda Aleksandru Cel Bun⁶² dönemine tesadüf etmektedir. Bu yıllarda Macar ve Leh Kralları, voyvodoya Lublin Antlaşmasını imzalatarak Türklerle savaş halinde yardıma geleceğini kabul ettirmişler, sözünde durmaması halinde ise Boğdan'ı aralarında pay edeceklerini bildirmişlerdir.⁶³

Eflak'ın ta'biyeti sağlandıktan sonra Osmanlı Devleti Boğdan için seferler yapmaya başlamış, ilk sefer ise I.Mehmed zamanında gerçekleşmiştir. Sultan Eflak'ı vergiye bağladıktan sonra Boğdan topraklarına yönelmiş ve Akkerman'ı kuşatmış, fakat muvaffak olamamıştır. II.Murad döneminde de Boğdan ile münasebetler devam etmiş⁶⁴ ve II.Mehmed döneminde İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı'ya komşu olan Boğdan Prensiği, 1455 senesinde voyvoda Petru Aron⁶⁵ zamanında Fatih'in hakimiyetini kabul etmiştir.Voyvoda Aron, aynı zamanda yıllık ikibin altın vergi vermeyi de taahhüt etmiştir.

Ancak 1457 senesinde çok uzun yıllar hüküm sürecek yeni voyvoda Stefan cel Mare⁶⁶ başa geçmiş ve Osmanlı'ya vergisini düzenli bir şekilde veriyorken, Osmanlı'nın karışık bir dönemini⁶⁷ kollayarak bağımsızlık elde etmeye çalışmıştır. 1473 tarihinde Eflak'a da saldırmış ve ülkeye zarar verdiği gibi insanları da katletmiştir. Yine

⁶² Ekrem, a.g.e, s.214

⁶³ Mihail Guboğlu, "Osmanlılarla Romen Ülkeleri Arasında İlk Devir İlişkileri (1368-1456) Hakkında Belirtmeler Ve Doğrultmalar," **IX. Türk Tarih Kongresi**, Kongreye sunulan Bildiriler, Cilt II, Ankara, TTK yay, 1981, s.837

⁶⁴ Özcan, a.s

⁶⁵ Petru Aron, 1455-1457 tarihleri arasında Moldovya (Boğdan) Prensiği yapmıştır. Bkz.Ekrem, s.214

⁶⁶ Stefan cel Mare (Büyük Stefan) 1457-1504 tarihleri arasında Boğdan voyvodasıdır.En uzun süre hüküm süren Moldovya Prensidir. Bkz.Ekrem, s.214

⁶⁷ Osmanlı bu tarihte Venedik, Napoli, Papa ile denizde, Macarlar ve Arnavutlarla ise karada savaşıyordu. Kırım'ın Osmanlı'ya ilhakı da bu tarihte gerçekleşmiştir.

İstanbul'un fethinden dönen Cenevizliler, Tuna yakınlarında Kilya sahiline çıkarılmış, alıkonulmuştur. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, voyvoda Stefan'dan verdiği zarara karşılık tazminat istemiş ancak tazminat miktarının kararlaştırılması konusunda Leh Kralı da müdahil olmak isteyince, Rumeli Beylerbeyi Hadım Süleyman Paşa Boğdan Prensi üzerine gönderilmiştir. Fakat Süleyman Paşa bu seferde pek başarı gösterememiş ve yenilgi almıştır. Boğdan Prensi bu başarısından dolayı Papa tarafından takdir görmüş ve kendisine "İsa'nın Pehlivanı" ünvanı verilmiştir⁶⁸. Hristiyan dünyasının lideri olan Papa'nın voyvodaya böyle bir ünvanı layık görmesi, Boğdan Prensi'nin Hristiyan dünyası içinde önemli bir siyasi güç haline gelmesi ve Osmanlı'ya karşı önemli bir kalkan olarak kullanılabileceği anlamına gelmektedir.

Rumeli Beylerbeyi Hadım Süleyman Paşa'nın uğradığı hezimetini haber alan Fatih, 1476 senesinin baharında itaat yolundan sapan Boğdan prensini yola getirmek için ordusunu toplamış ve bizzat ordunun başında sefere çıkmıştır. Boğdan Prensi'nin koruyuculuğunu yapan Lehler de elçilerini Varna civarında Sultan'la görüşmek üzere göndermişler, ancak Fatih'in vergi, Cenevizli esirler ve Kilya'nın (Kili) teslimi konularındaki şartlarını kabul etmemişlerdir.⁶⁹ Kırım hanı ile Eflak Prensi'nin de aralarında bulunduğu Osmanlı ordusu Tuna'yı geçmiş ve bunu haber alan Stefan ise Boyarlar'ın tavsiyesi ile daha dar bir alana çekilme kararı almıştır. Valea Alba⁷⁰ mevkiini ormanlık olması sebebiyle harp yeri olarak seçmiş, etrafına hendekler açarak Osmanlı ordusuna karşı kendini savunmuştur. Ancak Stefan'ın ordusu ile boyarlar içinde çok fazla kayıp verilmiştir.⁷¹ Osmanlı ordusu ise veba salgınının baş göstermesi ve Macarların sefer hazırlığında olduğunun duyulması üzerine geri çekilmiştir. Boğdan kalesi ele geçirilememiş olmasına rağmen ganimetle dönmüş ve Eflak beyine de daha çok hayvan sürülerinden oluşan ganimetten pay verilmiştir.⁷²

1.3.2.4. Boğdan'ın Osmanlı Hakimiyetine Girmesi

Fatih Sultan Mehmed, Boğdan seferinden döndükten birkaç ay sonra yeniden harekete geçmiş ve Tuna boylarına ilerleyerek, Macarların nehir boyunca inşa ettiği

⁶⁸ Uzunçarşılı,1983,s.78

⁶⁹ Uzunçarşılı,a.g.e,s.80

⁷⁰ Bu savaştan sonra "Valea Alba" mevkiinin adı "Rızboieni" (Harp yeri) olarak da anılmaya başlamıştır. Bkz. Ekrem,a.g.e,s.7

⁷¹ Ekrem,a.g.e,s.8

⁷² Şeref,a.g.e,s.124

kaleleri yıkmıştır. 1484 senesine gelindiğinde ise II.Bayezid, Boğdan prensi Stefan'ın yine Eflak prensliği'ne zarar verdiğini öğrenince 1484 senesinin baharında sefere çıkmıştır. Padişah karadan Dobruca'ya gelmiş ve İsakça mevkiinden Tuna'yı geçmiştir.⁷³ Boğdan için kilit noktası olan Kili kalesi karadan ve denizden kuşatıldıktan sonra Temmuz'un 14. günü alınmıştır. Bayezid Akkerman kalesini ise Ağustos'un 5. günü almayı başarmıştır.⁷⁴ Bu tarihten sonra Boğdan tamamen Osmanlı hakimiyetine girmiş ve Osmanlı'nın kuzeye doğru gerçekleşecek fetihlerinde kolaylık sağlamıştır. Boğdan, Bayezid tarafından 40.000 altın yıllık vergiye bağlamıştır.⁷⁵ Fetih ardından bu topraklarda tahrir yapılmış, gitmek isteyenlere izin verilmiş ve halkın bir kısmı Marmara kıyısındaki Eski Biga'ya nakledilmiştir. Boğdan'dan gelen ganimetler ise Bayezid'in sefere çıkmadan önce Edirne'de Tunca Nehri kenarında temelini atmış olduğu hastane, cami, medrese, imaret'in yapımında kullanılmıştır.⁷⁶

Osmanlı Devleti ile bu kadar mücadele eden Boğdan Prensi, son yıllarında Boğdan'ın geleceği için Osmanlı hakimiyetine girmenin önemini anlamış ve öleceği zaman papazları, boyarları ve diğer yöneticilerini toplayarak onlara “komşularınızın en güçlüsü ve bilgisi Türklere boyun eğmenizi istiyorum” diye nasihat etmiştir. Voyvoda Stefan'dan sonra ise Moldova tahtına kör Boğdan geçmiştir.

⁷³ Halime Doğru, “Balkanlarda Osmanlı Fetihleri (1453-1483),” **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, Ankara, Karam yay, 2006, s.308

⁷⁴ Özcan, a.s

⁷⁵ Ekrem, a.g.e., s.9

⁷⁶ Doğru, a.s

İKİNCİ BÖLÜM
OSMANLI HAKİMİYETİNDE MEMLEKETEYN

2.1. OSMANLI HAKİMİYETİNDEKİ EFLAK VE BOĞDAN'IN YÖNETİMİ

Osmanlı Devleti'nin Memleketeyn⁷⁷ diye adlandırdıkları vassal devletlerden olan Eflak ve Boğdan, birbirlerine çok yakın kültürleri sebebiyle ve aynı zamanda Hristiyan ve Romen nüfusları ile kendilerini eski Bizans'ın varisi durumunda görmüşlerdir. Bizans Devleti yıkıldıktan sonra onun mirasçısı olarak sadece bu iki voyvodalık ayakta kalmış, bu sebeple İstanbul ve Rumlarla sürekli irtibat halinde olmuşlardır. Osmanlı hakimiyeti altında geçirdikleri yüzyıllara rağmen bu iki voyvodalık bugünkü modern Romanya'nın kurulmasına da öncülük etmişlerdir.⁷⁸ Osmanlı Devleti bu yerlerde hakim olduktan sonra, buralardan vergi ve asker almaya başlamıştır. Türk-Romen ilişkileri daha çok askeri ve diplomatik çatışmalar şeklinde aktarılsa da, XVI. yüzyılın ikinci yarısında, yani ilişkilerin en gergin olduğu dönemde bile ekonomik mübadele ön planda tutulmuştur. Romenlerin Osmanlı'ya karşı siyasi mükellefiyetlerinden ziyade ekonomik mükellefiyetleri dikkat çekmektedir.⁷⁹

Osmanlı'ya bağlı olan bu eyaletlerde, hristiyan halkı huzursuz edecek hiçbirşeye izin verilmemiş, Türkler iskan edilmemiş, bazı imtiyazlar verilerek içişlerinde bağımsız hareket edebilmeleri sağlanmıştır.⁸⁰ Yine bu bölge toprakları müsadere edilmemiş ve birtakım karışıklıklara meydan vermemek için, Ortodoks Romenler üzerinde baskı kurmamak adına Müslümanların buralarda cami yapması da yasaklanmıştır.⁸¹ Dış ilişkilerde Osmanlı Devleti ile birlikte hareket etmek zorunda olan voyvodalar, bunca serbestliğe karşın diğer devletlerle temas kurarak ittifak içinde olmuşlar, bu sebeple Osmanlı padişahları Eflak, Boğdan ve Erdel'e zaman zaman seferler düzenlenmişlerdir.⁸²

⁷⁷ Memleketeyn, Osmanlılar tarafından Eflak ve Boğdan için iki memleket manasında kullanılmaktaydı.

⁷⁸ Sandor Papp, "Eflak Ve Boğdan Ahidnameleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri," **Türkler**, Cilt 10, Ankara, Yeni Türkiye yay, 2002, s. 744

⁷⁹ Maxım Mihai, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Buğdan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na Karşı İktisadi Ve Mali Mükellefiyetleri Hakkında Bazı Düşünceler," **VII. Türk Tarih Kongresi** Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt II, Ankara, TTK yay, 1970, s. 553

⁸⁰ Yavuz Sultan Selim Boğdan'ı müstakil bir devlet olarak kabul etmiş ve buranın kendi adet ve kanunlarına göre idaresi sağlanmıştır. Voyvodası ise halk tarafından seçilip Bab-ı ali tarafından tevcih edilmiştir. Boğdanlılar İstanbul'da kethüdalık makamı için bir ev alabilir ve kilise bulundurabilirlerken, Türkler Boğdan'da arazi alamayıp, cami inşa edememişlerdir. Bkz. Papp, a.s

⁸¹ Özcan, a.e, s. 388

⁸² Mustafa Ali Mehmet, "Romanya'da Yayınlanan Belgeler Külliyyatında Osmanlı Tarihine Ve Türk-Romen Münasebetlerine Dair Malumat Hakkında Bazı Mülâhazalar," **IX. Türk Tarih Kongresi**, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt III, Ankara, TTK yay, 1990, s. 960

2.1.1. Eflak Ve Boğdan Voyvodalarının Tayini Ve Statüleri

Eflak ve Boğdan voyvodalıklarına tayinlerde, voyvodalara beratlar verilmiş⁸³ ve merasimler yapılmıştır. Bu merasimlerden sonra voyvodalar, kendi maiyeti ve beraberinde, hükümetten kırk kişilik bir heyet ile makamlarına oturmak üzere iskemle ağası⁸⁴ eşliğinde, Yaş veya Bükreş şehrine gitmişler, boyarlar eşliğinde karşılama alayları ile şehre girmişlerdir. Voyvodaların şehre girmesinin ardından, İskemle ağası tarafından hilat ve kukası giydirilmiş, bahşiş ve aidatları alınmış böylelikle voyvodaların Osmanlı Devleti'ne karşı, idari ve mali anlamda yükümlülükleri de başlamıştır.⁸⁵

Eflak ve Boğdan voyvodaları, özgürlükleri karşılığında Osmanlı Devleti'ne düzenli olarak vergi ödemek, savaşa iştirak etmek, ticarete ayrıcalık tanımak, temel tarım ürünleri sağlamak ve dış politikada Osmanlı ile uyum içinde hareket etmek yükümlülüklerini taşımıştır.⁸⁶ Buna karşın Osmanlı Devleti onlara statülerini koruma, voyvodalarını seçme hakkı tanımışlardır. Osmanlı Devleti, voyvodalara bakır para⁸⁷ basma serbestisi de tanımıştır.

Voyvodaların görev süreleri ise XVII. yüzyıla kadar neredeyse müddetsiz iken, XVIII. yüzyıldan itibaren Bab-ı Ali tarafından üçer seneliğine atanmışlar, görevlerinde başarı gösterdikleri takdirde bu sürenin uzatılmasını uygun görülmüştür.⁸⁸ Voyvodalıkların idari örgütlenmelerinde Osmanlı merkez teşkilatının etkileri hissedilmiştir. Hergün toplanan boyarlardan oluşan bir danışma meclisleri bulunmuş ve bu meclis hergün davaları dinlemiştir.⁸⁹

Eflak ve Boğdan'ın kontrol altında tutulması ve hakimiyetin muhafaza edilmesi, Osmanlı Devleti için özellikle ekonomik bakımdan önem taşımış ve o dönemde İstanbul'un kileri olarak kabul edilen bu bölgeden her sene hatırı sayılır gıda

⁸³ Papp, **a.m.**, s.748

⁸⁴ Voyvodaların tahta çıkışlarında onlara eşlik eden görevlilerdir. Hilat ve kuka sorgucunu voyvodaya giydirir ve kırmızı çuha kaplı iskemleyi voyvodaya teslim ederler. Bkz. Uzunçarşılı, **a.e.**, s.96

⁸⁵ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.85

⁸⁶ Zeynep Sözen, "Osmanlı Kültürünün Eflak Ve Boğdan'ın Yaşamına Etkisi," **Türkler**, Cilt 12, Ankara, Yeni Türkiye yay, 2002, s.15

⁸⁷ Bu paralara "penez" denirdi ve bir yüzünde Hz. İsa diğer yüzünde voyvodanın resmi bulunurdu.

Bkz. Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.101

⁸⁸ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.98

⁸⁹ Sözen, **a.m.**, s16

maddesi getirilmiştir. Voyvodalıkların hazineye, cizye ve vergi ödemekle yükümlü olmaları da iktisadi önemini arttırmıştır.

2.2. MEMLEKETEYN'İN İDARİ SAFHALARI

Osmanlı Hakimiyeti'ne girdikten sonra Eflak ve Boğdan'da idari bakımdan üç safha görülmüştür. Birinci safha 1711 Prut Savaşına kadar geçen Boyarlar Dönemi'dir. Bu dönemde halk voyvodayı boyar adı verilen soylu aileler arasından kendisi seçmektedir. İkinci safha 1711-1821 tarihleri arasındaki Fenerli Beyler Dönemi'dir. Bu dönemde ise Bab-ı Ali voyvodaları atamaktadır ve genellikle iyi eğitim almış, Osmanlı Devleti'ne hizmet edip, güvenini kazanmış kişiler arasından seçim yapılmıştır. Üçüncü ve son safha ise 1821-1829 yılları arasındaki Yerli Prenslar Dönemi'dir. Osmanlı Devleti Fenerli Beyler'den beklediği sadakati göremeyince, tekrar Memleketeyn'deki ailelerin işbaşına gelmesini uygun bulmuştur. Bu dönem, Osmanlı Devleti'nin bölgede hakimiyet zayıflığı yaşadığı bir dönem olmuştur.

2.2.1. Boyarlar Dönemi

Eflak ve Boğdan'da, 1711 Prut Savaşı'na kadar "Boyarlar" denen, toprak zengini asilzadeler etkin olmuştur. Bu dönem Memleketeyn eyaletleri için kültürel gelişmelerin de başladığı dönemdir. Özellikle Radu Cel Mare ve Neagoe Basarab⁹⁰ dönemleri Eflak'ın sakin dönemleri olup kültürel ilerlemeler de yaşanmıştır.⁹¹ Radu , eski Fener Patriki Nifon'un yardımıyla dini cemaati yeniden teşkilatlandırmış ve ülkede matbaayı kurmuştur. Bu dönemde Romanya'nın milli kültürünün temelleri atılmış ve en önemli Romen yapıları da bu dönemde inşa edilmiştir. Bu yapıların başında ise Neogae Basarab zamanında yapılmış Curtea de Argeş'te ünlü piskoposluk kilisesi, gelmektedir. Mimarı Manole doğudan ve özellikle Ermenilerden aldığı üslubu Romen sanatı ile harmanlamış ve yapılarda uygulamıştır. Yine Neagoe döneminde Yunan manastırlarına yardımlar yapılmıştır.⁹² XVI. yüzyılda Macaristan, Lehistan gibi Memleketeyn'de hakimiyet kurmaya çalışan büyük devletlerin önünü kesmek amacıyla Osmanlı Devleti bazı tedbirler almış, özellikle 1526 Macaristan'ın fethinden sonra Eflak'ın kuzeyden yardım alması önlenmiş, Avusturya, Lehistan ve Kazaklarla ilişkileri kesilmiştir. Buna rağmen tüm bu tedbirler Eflak ve Boğdan Prenslikleri'nin isyan

⁹⁰ Radu Cel Mare 1495-1508 yılları ve Neagoe Basarab 1512-1521 yılları arasında Eflak prensidirler.

⁹¹ Karpat, a.m., s.468

⁹² Decei, a.m., s.183

çıkarmasını önleyememiş ve bu isyanlarda büyük devletler boyarların en önemli destekçileri olmuştur.⁹³

XVII. yy ise Eflak ve Boğdan için sosyal ve kültürel bakımdan verimli geçmiş, bu anlamda ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle bu tarihlerde voyvoda Şerban Cantacuzino ve Constantin Brinkoveanu⁹⁴ dönemlerinde okuma yazma oranı ve matbaa sayısı bir hayli artmıştır. Cantacuzino döneminde ise İncil'in Romence'ye tam olarak tercümesi yapılmıştır. Yine bu dönemde Romence, Gürcüce, Yunanca, Arapça ve Türkçe eserler basılmıştır. Mimaride son Rönesans'ın yansımaları ve Barok sanatının ilk izleri de bu dönemde görülmeye başlamıştır. Toprak sahibi aileler ekonomik güçlerini arttırmış ve yer yer bölgesel hanedanlıklar kurmaya başlamışlardır.

Eflak'ta bu gelişmeler olurken Boğdan'da ise dini alanda çalışmalar yapılmıştır. Voyvoda Radu Mihnea⁹⁵ zamanında Hristiyanlığı yayma çabası oldukça artmıştır. Ortodoks kilisesi teşkilatlandırılmış, manastırlar açılmış ve pek çok kitap basılmıştır. Boğdan'da aynı tarihlerde Rum nüfuzu artmış ve İstanbul'dan din adamları gönderilmiştir. Memleketeyn topraklarından bazıları bu dönemde Rum manastırlarına vakfedilmiştir. Rumlar tüm bu gelişmelerden dolayı Boğdan'ın içişlerine karışmayı kendilerine hak görmüşler ve burada çıkan isyanları da tetiklemişlerdir. Osmanlı devleti ise bu dönemde iç ve dış meselelerle uğraşıyor olduğundan, Rumların bu faaliyetlerine ilgisiz kalmışlar ve Rumlar bu durumdan faydalanarak serbestçe hareket etmişlerdir.⁹⁶

2.2.1.1. Eflak İsyanlarının Bastırılması

Eflak'ta voyvodalık seçimi konusunda anlaşmazlıklar çıkınca, Kanuni Sultan Süleyman burada huzuru yeniden sağlamak için Mehmed paşayı bölgeye göndermiş ve Paşa da bu görevi başarıyla yerine getirmiştir. Bu olaydan sonra Mehmed Paşa Eflak voyvodalığına talip olmuş ve bu isteğini padişaha da bildirmiştir. Voyvodalıkların Türklerin eline geçme ihtimali doğunca, Eflak'ta hemen bir seçim yapılmış ve Eflak voyvodası Radu de la Afumat⁹⁷, 1522 senesinde tüm boyarların ve saray halkının katılımı ile voyvoda seçilmiştir. Bu olay sonrası voyvoda Radu beraberindeki pek çok

⁹³ Özcan,a.s

⁹⁴ Şerban Cantacuzino 1678-1688 Constantin Brinkoveanu ise 1688-1714 seneleri arasında Eflak voyvodasıdır. Bkz Ekrem,a.g.e,s.213

⁹⁵ Radu Mihnea, Boğdan voyvodasıdır. 1616-1619, 1623-1626 Daha önce Eflak voyvodasıdır, 1601-1602, 1611-1616, 1620-1623 yılları arasında Bkz.Ekrem,s.28

⁹⁶ Yalçinkaya,a.g.e,s.390

⁹⁷ 1522-1523, 1524-1525, 1525-1529 yılları voyvodalık yapmıştır. Bkz.Ekrem,s.161

askerle gelerek Eflak'a girmiştir. Radu büyük bir ordu hazırlamış ve Mehmed Paşa'ya karşılık vermiştir. Mehmed Paşa aldığı bu yenilgi sonrasında, daha kuvvetli bir ordu hazırlamak için geri dönmüş ve hazırladığı orduyla yeniden harekete geçmiştir. Mehmed Paşa tekrar yenilgi almış olmasına rağmen, direniş göstermiş ve nihayet voyvoda Radu'yu yenilgiye uğratmıştır. Voyvoda Macar ülkesine kaçmış ve Mehmed Paşa konuşlandığı subaşılar ile bölgede kontrolü sağlamaya çalışmış, ancak Radu'nun Macar askerlerle geri dönmesi üzerine alınan tedbirler de yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine Mehmed Paşa ile Radu tekrar karşılaştı ve yenilen Mehmed paşa geri döndü. Radu ise voyvoda tahtına oturmuştur. Ancak bu çatışmaların sonu gelmeyince Radu Macar Kralı Yanoş'tan yardım istemiş ve Mehmed Paşa, Macar Kralıyla savaşmaktan sakınarak geri dönmüştür. Ancak bir zaman sonra Radu, Osmanlı'ya boyun eğmekten başka çare olmadığını anlayarak padişah'tan af dilemiştir.⁹⁸

Eflak tarihinde diğer bir ayaklanma ise 1593 senesinde Mihai Viteazul⁹⁹ zamanında gerçekleşmiştir. O tarihler Osmanlı tahtında III. Murad bulunduğu yıllardır. Aynı yıllarda Transilvanya¹⁰⁰ ülkesi tahtında Sigismund Bathory, Moldova tahtında ise Zalim Aron bulunmaktadır. Eflak halkının ekonomik yetersizlikleri sebebiyle vergilerini geciktirmesi ve Türklerin buralarda mescitler inşa etmeleri sebebiyle hristiyan halk ayaklanmıştır. Voyvoda Mihai boyarlarını toplayarak Türklerden kurtuluş çareleri aramaya başlamış ve bunun ancak kılıçla karşılık vererek gerçekleşeceğine inanmıştır.¹⁰¹ Bunun için de hristiyan devletlerin yardımına başvurulmuştur. Bu sırada Avrupa'da İslam dünyasına karşı yeni bir ittifak oluşturulmuş ve böyle bir ortamda Mihai için de avantajlı bir durum yaratılmıştır. Bu İttifak'ın başında Papa VIII. Clemente, Avusturya imparatoru II. Rudolf bulunmaktadır. Daha sonra bu ittifaka Macar Kralı Sigismund Bathory ile Boğdan voyvodası Aron Trianul'un da dahil olmasıyla Mihai için son derece iyi bir fırsat doğmuştur. İsyan, 1594 senesinde iyice alevlenmiş ve voyvodalardan borçlarını tahsil etmek isteyen Türkler, Bükreş'e vardıklarında Mihai tarafından katledilmişler ve Türk ordusu ciddi bir mağlubiyet yaşamıştır. Bu yaşananların ardından olayların rengi değişmiş, Bulgarlar arasında da hareketlilik başlamış ve bu isyanın diğer devletlere örnek olmaması için, cezasının muhakkak

⁹⁸ Ekrem,s.162

⁹⁹ Mihai Viteazul (Cesur veya kahraman Mihay olarak geçmektedir.), 1593-1601 yılları arasında voyvodadır. Bkz.Ekrem,s.213

¹⁰⁰ Transilvanya, Macaristan için kullanılmıştır.

¹⁰¹ Ekrem,a.e.s.163

kesilmesi gerektiğini düşünen Türk tarafı harekete geçmiştir. Bu sırada Macaristan'ın askeri gücünden faydalanmak isteyen Mihai, Bathory'nin hakimiyetini tanımıştır. Koca Sinan Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu, 1595 senesinde Tuna'yı aşmış ve Osmanlı padişahı III. Mehmed tarafından bu yerin siyasi teşekkülünü değiştirme kararı alınmıştır. Satırcı Mehmet Paşa riyasetinde olmak üzere, bundan böyle Romen ülkesinin Osmanlı'nın bir eyaleti olarak idaresi olacak denmiş, ancak Mihai bu duruma tepki vererek, mukavemet göstermiştir. Satırcı Mehmed Paşa, bu direniş karşısında yara almış ve Sinan Paşa ordusunu daha kuvvetli olarak Mihai üzerine yönlendirmiştir.¹⁰² Sinan Paşa bir kez daha bozguna uğrayınca görevinden azledilmiştir.

Eflak tahtına geri dönen Mihai, Transilvanya krallığına Bathory Andras'ın gelmesi ve Türklere karşı barışçı bir tutum sergilemesi, bunun yanında Lehlerin, Türk dostu olan Boğdan voyvodası İremia Movila'yı desteklemesi üzerine, kendini garantiye almaya çalışmıştır. Ioan Mihail, 1599'da Erdel ve 1600 senesinde ise Boğdan'ı işgal etmiş, kendini "Allah'ın inayeti ile Eflak, Erdel ve Boğdan'ın hakimi" ilan etmiştir.¹⁰³ Bu şekilde daha sonra kurulacak olan modern Romanya'nın tohumların atılmasını sağlamıştır. Ayrıca bu yerlerin hakimi olduğu için kendisine "Domn" (yurdun efendisi) ünvanı vermiştir.¹⁰⁴ Mihai 1600 senesinde Avusturya askerlerinin başına geçmiş olan Basta tarafından Miraslau'da mağlup edilerek Prag'a gitmiş daha sonra tahtı ele geçirmek üzere yeniden harekete geçtiği sırada ise Avusturya komutanı tarafından katledilmiştir. Eflak'ta bu tarihten sonra voyvoda Şerban ve Brinkoveanu dönemlerinde Osmanlı hakimiyetine karşı ayaklanma hazırlıkları yapılmış olmasına rağmen bunlar da başarısızlıkla neticelenmiştir.¹⁰⁵

2.2.1.2. Boğdan İsyancıları'nın Bastırılması

Boğdan, 1456 senesinde Osmanlı nüfuzu altına girmiş ve Osmanlı Devletine ikibin altın ile asker vermeyi kabul etmiştir. Vergi konusunda bazı özel uygulamalar bulunmaktaydı ve voyvoda vergisini bir sene elçisi ile gönderip ertesi sene bizzat getirmesi gerekmektedir. Ancak Osmanlı padişahları Yavuz Sultan Selim ile Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde bu uygulama biraz sekteye uğramıştır. Kanuni Sultan

¹⁰² Peçevi İbrahim Efendi, **Peçevi Tarihi**, C.II, Üçüncü basım, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Ankara, Kültür Bakanlığı yay, 1992, s.159

¹⁰³ Decei, **a.g.e.**, s.185

¹⁰⁴ Yalçınkaya, **a.m.**, s.389

¹⁰⁵ Decei, **a.s**

Süleyman döneminde Boğdan voyvodası olan Petru Rareş¹⁰⁶ yönetiminden memnun olmayan Lehler, bu durumu padişaha taşımışlar ve şikayette bulunmuşlardır. Lehlerin amacı voyvodayı görevden uzaklaştırmaktır. Eğer padişah bu işi çözemezse Lehler kendi orduları ile meseleyi çözeceklerini bildirmişlerdir. Petru Rareş'ten sadece Lehler değil, kendi ahalisi de şikayetçi olmuştur.¹⁰⁷ Bunun yanında bir de Petro Rareş'in Osmanlı himayesindeki Üngürüs Kralı Küçük Sigismund ile muharebe edip Avusturya Kralı Ferdinand ile de muhabere yapıyor olması ve vezir-i azam İbrahim Paşa tarafından siyasi işlerde kullanılan Venedikli Giritti isimindeki şahsın Budin'de bulunduğu sırada Avusturya kralı Ferdinand tarafından öldürülmesi ve bu işte Rareş'in de katkısının olduğu anlaşılması üzerine Sultan Süleyman sefer hazırlığına başlamıştır.¹⁰⁸ Tatar ve Eflak askerlerine de sefer için haber gönderilmiştir. Sultan sefer hazırlığı esnasında bu konuda kimseyi bilgilendirmemiş ve 1538'de İstanbul'dan hareket ederek Edirne'ye kadar gelmiş, ancak o zaman Boğdan üzerine sefer yapıldığı anlaşılmıştır.¹⁰⁹

Kanuni henüz İstanbul'da iken Karakurum hanı, Sahip Giray Han'a bir mektup yazmış ve onu askerleri ile birlikte bu seferde görmek istediğini bildirmiştir. Sahip Giray Han ordusu ile birlikte harekete geçmiş ve Prut Çayı'nı geçtikten sonra merasim alayını beklemiş ve karşılamadan sonra ise Sahip Giray Han ile maiyeti padişahın elini öperek, Petru Rareş hakkında görüşmeler yapmıştır.¹¹⁰ 1538 senesindeki bu sefer sırasında Suceava zaptedilerek, Yaş şehri de Kırım Hanı Giray Han tarafından yağmalanmıştır. Tatarlar tüm Moldova'yı talan etmiş ve Tuna'yı geçen Türkler, etrafa korku saçmaya başlamıştır. Bu olup bitenleri gören boyarlar aralarında görüşmeler yapmaya ve ülkeyi kurtarma yolları araştırmaya başlamıştır. Bu konuşulanlar Petru için de önem taşımakla birlikte, boyarlardan aldığı haberler Petru'nun halkın desteğini tamamen yitirdiği yönünde olmuştur. Voyvoda Petru Rareş düşmanlarından evvela hangisi ile savaşacağını düşünürken, Tatar askerlerini gördükten sonra Türklerle savaşılmayacağını da anlamıştır. Bunun üzerine Rareş çıkış yolları aramış ve dost

¹⁰⁶ Petru Rareş 1527-1538 yılları arasında Boğdan voyvodasıdır. 1457-1504 yılları arasında voyvoda olan Stefan Cel Mare'in gayri meşru oğludur.

¹⁰⁷ Ekrem, a.g.e, s.15

¹⁰⁸ Özcan, a.s

¹⁰⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Onaltıncı Yüzyıl Ortalarında İslamiyeti Kabul Etmiş Olan Bir Boğdan Voyvodası," **Bellekten** XVIII, S. 69, TTK yay, 1954, s.83

¹¹⁰ Mihail Guboğlu, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Boğdan Seferi Ve Zaferi," **Bellekten**, Cilt L, S.198, TTK yay, 1986, s.778

tavsiyeleri üzerine Macar Kralı İanoş'un ülkesine kaçmaya karar vermiştir.¹¹¹ Asi voyvoda, bir süre Karpat dağlarında gizlendikten sonra, balıkçılara bir avuç altın vererek onların yardımıyla Transilvanya'ya kaçmayı başarmıştır. Balıkçılar hezimete uğramı olan voyvodayı Ciceu kalesine götürmüşler ve burada karısı Elena ve iki oğlu ile kavuşmasını sağlamışlardır.

Voyvoda Petru Rareş'in Boğdan'dan ayrılması üzerine boyarlar Türklerle anlaşma yollarını aramaya başlamıştır.¹¹² Kanuni ise Boğdan voyvodalığını, Petru Rareş'in daha itaatkar olan kardeşi Çekirge Stefan'a ¹¹³ vermiş, ancak bu voyvoda da halkı tarafından öldürülmüş, yerine geçen Aleksandru Cornea¹¹⁴ ise Lehliler'in yardımı ile Kili, Akkerman ve Bender'e saldırmıştır.¹¹⁵ Bunun üzerine Sultan Süleyman tekrar ordusunu hazırlamış ve sükuneti temin üzere Boğdan'a hareket etmiştir.¹¹⁶ Bu sırada voyvoda Petru padişahın af dilemiş ve yeniden iş başına geçmeyi talep etmiştir. Petru Rareş, bir yıl altı ay Ciceu Kalesi'nde kalmış, Macarlar tarafından zulüm görmüştür. Padişahın af dileyerek geri dönmeyi tasarlayan voyvoda, eşi Elena'ya Sırpça bir mektup yazdırmış ve güvendiği bir hizmetkarı ile padişaha göndermiştir. Sultan mektubu okumuş ve Petru'nun haline acıyarak voyvodayı affetmiştir. Macar Kralı'na atlı bir Osmanlı elçisi gönderilmiş ve sultanın Petru'yu bırakma isteği iletilmiştir. Ancak Macar Kralı bu isteği reddetmiştir. Sultanın elçisi Macar Kralı ile yedi defa görüşükten sonra ikna edebilmiş ve Petru serbest kalmıştır. Petru bu olaydan sonra Osmanlı'ya beslediği kin ve nefret duygularından arınmış ve İstanbul'a vardığında padişahın önünde başını eğmiş, tekrar af dilemiştir.¹¹⁷

Aleksandru Cornea'nın çıkardığı sorunlar dolayısı ile Petru Rareş'in yeniden Boğdan tahtına geçmesine onay veren padişah, yıllık oniki bin altın vergiyi de kabul etmiştir.¹¹⁸ Yeni voyvodayı ülkesine varmak üzere iken boyarlar karşılamış ve Petru Rareş maiyetindeki Osmanlı sipahileri ile Aleksandru Cornea'ya karşı savaşmıştır. Boyarların yalnız bıraktığı eski voyvoda Cornea ile Petru'nun 1538'de hezimete uğramasına sebep olan bazı boyarların kelleleri kesilmiştir. İkinci voyvodalığı

¹¹¹ Ekrem,**a.g.e**,s.16

¹¹² Guboğlu,1986, **a.m**,s.779

¹¹³ Stefan Lacusta, 1538-1540 yılları arasında Boğdan voyvodasıdır. Bkz.Ekrem,**a.e**,s.214

¹¹⁴ Aleksandru Cornea, 1540-1541 yılları arasında Eflak voyvodasıdır,Bkz,Ekrem,**a.e**,s.17

¹¹⁵ Özcan,**a.m**,s.270

¹¹⁶ Ekrem,**a.g.e**,s.17

¹¹⁷ Ekrem,**a.g.e**,s.16

¹¹⁸ Özcan,**a.s**

zamanında Petru Rareş, etrafı Leh Krallığı, Kırım Hanlığı, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Alman İmparatorluğu ile çevrili Boğdan memleketi için bağımsızlığın bir hülya olduğunu anlamış ve bunun için çabalamaktan vazgeçmiştir.¹¹⁹

Petru Rareş'ten sonra İstanbul'da rehin tutulan oğlu İliaş voyvoda olarak atanmıştır. İlya Rareş¹²⁰ İstanbul'da Türklerle iyi ilişkiler içerisinde olmuş ve bu esnada Türk adet ve geleneklerini tanıma fırsatı bulmuştur. 1550 senesinde Erdel'de Avusturyalılara karşı savaşan İliaş, bir sene sonra ise Müslümanlığı benimseyerek Mehmed adını almıştır. İslamiyeti benimsemesinden sonra ise yerine kardeşi Yedinci Stefan¹²¹ voyvoda olmuştur.¹²²

Boğdan sonraki dönemlerde zayıflamıştır. II.Selim'in padişahlığında ise voyvoda Mihnea'nın torunu Ioan voda cel Viteaz¹²³ döneminde Osmanlı'ya karşı yeni bir başkaldırı da başlamıştır. Voyvoda, halkı Türklere karşı kıskırtmış ve savaşmaları için pek çok yalanlar ortaya atmıştır. Bu arada Leh Kralı Henrik'ten de yardım istemiş ancak kral, Türklerle Lehler arasında yüz yıllık barış dönemi olduğunu ve bu dostluğu kaybetmek istemediğini bildirerek voyvodayı reddetmiştir.¹²⁴ İoan bu isyanı bastırmak için padişah II. Selim tarafından görevlendirilen Ahmed Paşa ile Giray kumandasındaki Kırım kuvvetlerine yenilmiş ve idam edilmiştir. Bu tarihten itibaren Osmanlı'nın Boğdan'daki nüfuzu artmıştır. Bu tarihten sonra Zalim Aron ve Stefan Razvan Osmanlı'ya karşı isyan hareketlerinde bulunmuşlarsa da başarıya ulaşmamıştır. Vasili Lupu dönemi ise Eflak'ı ele geçirme gayretleri ile geçmiş ancak yine başarıya ulaşamamıştır.¹²⁵

2.2.1.3. Dimitri Kantemir'in Ruslarla İttifakı ve Prut Savaşı

Eflak ve Boğdan'a atanan voyvodaların Fenerli Rumlar arasından seçilmesine Dimitri Kantemir'in Rus Çarı Deli Petro ile yaptığı anlaşmalar ve bunun neticesinde Rusların Romen içişlerine müdahale etmesi sebep olmuştur. Yaşta imzalanmış bu anlaşma gereğince Boğdan, Tuna ve Karadeniz'deki eski sınırlarına kavuşacak ve voyvodalık Kantemir ailesinde kalacak, Rusya ise hiçbir karşılık beklemeden 10.000

¹¹⁹ Guboğlu,1986,**a.m.**,s.801

¹²⁰ İlya Rareş , İlyaş 1546-1551 Boğdan voyvodasıdır.

¹²¹ Ştefan, 1551-1552 Boğdan voyvodasıdır. Bkz Ekrem,**a.g.e.**,s.214

¹²² Uzunçarşılı,1954,s.85

¹²³ 1572-1574 yılları arasında Boğdan voyvodasıdır.

¹²⁴ Ekrem, **a.g.e.**,s,270

¹²⁵ Özcan,**a.s**

askerin maaşını karşılayacaktı.¹²⁶ Bu anlaşma uyarınca Rusya'nın hiçbir menfaati olmaması aklın alacağı bir durum değildir, ayrıca asker maaşlarını ödeyerek Rusya'nın bu bölgede önemli bir güç haline geleceği şüphesizdir.

Osmanlı'yı rahatsız eden bu durum karşısında Türkler ile Rusya arasında savaş kaçınılmaz olmuştur. Rusya elçisi savaş esnasında esir düşme ihtimali olan Tatar ve Osmanlı tüccarlarına karşılık adet olduğu üzere Yedikule'de esir tutularak Koca Petro'ya savaş ilan edilmiştir.¹²⁷ Osmanlı ordusunun başında sadrazam Baltacı Mehmed Paşa bulunmuştur. Baltacı, Tuna'yı aştığı vakit Dimitri'nin ihanet haberleri kulağına gelmeye başlamış, fakat inanmamıştır. Çünkü sefer hazırlıkları yapıldığı sırada voyvoda Dimitri sadrazama sık sık mektuplar göndererek kendisinin de askerleri ile birlikte seve seve savaşaacağını bildirmiş, ancak bir taraftan da Ruslarla irtibatını gizlice sürdürmüştür. Türkler'in şüphesini çekmemek için de Rus general Şeremetov'un Dnester'e ulaştığı haberini aldığı darabani¹²⁸ ağalarından Dumitru'yu azarlayarak huzurundan kovmuş ve hatta boyarlıktan azletmiştir. Dimitri'nin Türklere oynadığı bir oyundur bu aslında. Rus yanlısı olan voyvoda Dimitri, huzurundan kovduğu boyarı aslında Rus General Şeremetov'a göndererek, Türklerin gelişini haber vermiş ve Rusların Prut Nehri civarına gelmeleri ile Dimitri de buraya hareket etmiştir.¹²⁹

Dimitri Rus çarı Petro ile iletişimini sürekli sıkı tutmuş, karşılıklı teminat ve sözler verilmiştir. Bu yardıma güvenen Rus Çarı tereddüt etmeden ordusunu Prut civarına yönlendirmiştir.¹³⁰ III.Ahmed döneminin en önemli siyasi olaylarından olan Osmanlı-Rus Savaşı, Rus Çarı Deli Petro ile Baltacı Mehmed Paşa arasında, Prut Nehri civarındaki Stanileşti köyünde cereyan etmiştir. Savaş esnasında Osmanlı ordusu Rus ordusunu Falçı yakınlarında sıkıştırmış ancak Petro'nun eşi Katerina'nın bütün cevher ve mücevherlerini vermesi ile Türk tarafı antlaşma imzalamaya razı olmuştur.Prut antlaşması ile Boğdan üzerindeki Rus tehlikesi önlenmiş, ancak bundan böyle voyvodalar Osmanlı otoritesini kuvvetlendirmek adına, Fenerli Beyler arasından atanmaya başlamıştır.

¹²⁶ Özcan,a.s

¹²⁷ Şeref,a.g.e, s.291

¹²⁸ Darabani, Paralı yaya askerlere verilen isimdir. Bkz.Ekrem,a.e,s.147

¹²⁹ Ekrem,a.g.e,s.147

¹³⁰ Dimitri Kantemir, **Osmanlı imparatorluğu'nun Yükseliş Ve Çöküş Tarihi II**, Çev, Özdemir Çobanoğlu, İstanbul, Cumhuriyet yay,1998,s.863

2.2.2. Fenerli Beyler Dönemi (1711-1821)

Fener Rum Patrikhanesi'nin de bulunduğu İstanbul'un Fener semti, Fatih'in fethi sırasında kendiliğinden teslim olmuş, bu sebeple buradaki Rumlar İstanbul'un fethi sırasında zarar görmemişler ve bazı imtiyazlar elde etmişlerdir.¹³¹ Osmanlı Devleti 1711 senesinden itibaren Memleketeyn diye adlandırdığı, Eflak ve Boğdan için voyvoda atamalarını Fenerli Beyler arasından yapmıştır. Bu süreç 1821 senesindeki Yunan isyanına kadar devam etmiştir.¹³² 110 yıl görevde kalan bu voyvodalara hem soylular hem de halk sürekli tepki göstermişlerdir. Memleketeyn'de Bab-ı Ali tarafından görevlendirilen bu beyler, Avrupa'yı tanıyan, siyasetten haberdar ve dil bilenler arasından seçilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu dönemlerde daimi elçilikleri bulunmaması sebebiyle, Avrupa'daki gelişmeleri takip etmeleri, Memleketeyn voyvodalarının gazeteleri çevirip İstanbul'a göndermeleri ile mümkün olmuştur.

Bab-ı Ali'nin seçtiği bu voyvodalar için yönetici veya vali anlamına gelen "Hospodar" adı kullanılmış ve Bab-ı Ali'nin Memleketeyn'deki en önemli temsilcileri olmuşlardır. Osmanlı Devleti'ni temsilen iki tuğ taşımışlardır.¹³³ Voyvodalıklarda istikrarın sağlanması için hükümet, bunların üç senede bir değiştirilmesini ve iyi hizmet görenlerin de hizmet sürelerinin uzatılmasını kararlaştırmıştır. Boğdan'a atanan ilk Fenerli voyvoda Divan-ı Hümayun tercümanı olan Nikolaye Mavrokordat, 1716 senesinde padişah III. Ahmed'in tevcihiyle Şerban Kantakuzino'dan sonra Eflak hospodarlığına da tayin olmuştur.¹³⁴

Nikolaye 1714 senesinde Rusya ile yazışmalarda bulunan Eflak voyvodası Brinkoveanu'yu Bab-ı Ali'ye şikayet etmiş ve bunun sonucunda voyvoda Brinkoveanu, oğulları ile birlikte idam edilmiştir. Kantakuzino'nun akıbetinin de aynı olması üzerine yaşananlar Nikolaye'i boyarlar ve halk tarafından istenmeyen kişi haline getirmiş, onu tahttan düşürmek için girişimlerde bulunulmuş ve Avusturya ile işbirliği yapılmıştır. Neticede Nikolaye Avusturya tarafından esir edilmiş ve 1719 senesinde Pasorofça Antlaşması sonucu serbest bırakılmış, 1720'de yeniden hospodar olarak tayin edilmiştir. Kendinden sonra tahta geçen oğlu Konstantin Mavrokordata, toplam yirmi altı yıl tahtta kalmış, ancak bu yirmialtı yıl boyunca aynı bölgede bulunamamıştır. Eflak ve Boğdan

¹³¹ Decei, a.m., s.547

¹³² Sözen, a.m., s.18

¹³³ Zeynep Sözen, **Fenerli Beyler 110 Yıllık Öyküsü (1711-1821)**, İstanbul, Aybay yay, 2000, s.43

¹³⁴ Decei, a.m., s.549

arasındaki voyvoda nakilleri sebebiyle sürekli gidip gelmiştir. Onun hospodarlığı zamanında Memleketeyn’de vergi konusunda düzenlemeler yapılmış ve vergi yükü altında ezilen köylüler, vergiden muaf olan boyarlara karşı korunmaya çalışılmıştır.¹³⁵

Fenerli Beyler döneminde Eflak ve Boğdan, batıya açılmış, okullar hastaneler kurulmuş¹³⁶ ve saray teşkilatında Osmanlı sarayları örnek alınarak değişiklik yapılmış, saray hizmetlerinde yeni görevler oluşturulmuştur.¹³⁷

Ancak Fenerli Beyler zaman içinde Eflak ve Boğdan’daki halka zulüm yapmaya başlamış, çoğu görevleri yakınlarına vermişler ve bunun sonucunda entrikalar da artmıştır. Ayrıca bu beyler 1750 senesinden sonra İstanbul Patrikhanesi ile işbirliği yapmış ve Bizans’ı yeniden canlandırma yolları aramıştır.

1774 Küçük Kaynarca, 1792 Yaş ve 1812 Bükreş antlaşmaları ile Rusya, Eflak ve Boğdan üzerinde siyasi, diplomatik, ticari ve kültürel alanda haklar elde etmiştir. Rusya ile Rum voyvodalar arasındaki bu yakınlaşma ve yerli halkı Rumlaştırma politikası halk arasında sıkıntılara yol açmış ve 1821 senesinde Fenerli Rumlara karşı büyük bir isyan çıkmış, Fenerli Beyler dönemi de bu şekilde sona ermiştir.¹³⁸

2.2.2.1. Rusya’nın Memleketeyn’e Müdahalesi

Ruslar özellikle 1699 senesinde imzalanan Karlofça antlaşması sonrası Memleketeyn’de Osmanlı hakimiyetinin zayıflaması üzerine, bölgede dini ve siyasi bakımdan etkili olmaya başlamıştır. 1711 senesinde Rusya ile yapılan Prut Savaşı öncesinde Ortodoksların koruyucusu olduğunu iddia eden Çar Petro Memleketeyn’e sızmaya çalışmış ve voyvoda Dimitri Kantemir onunla işbirliği yapmıştır. Voyvodanın oyunu ortaya çıktığında ise kaçmak zorunda kalmıştır. Bundan sonra Fenerli Beyler dönemi başlamış olsa da Osmanlı Devleti bu dönemde de beklediği şekilde tam sadakat görememiştir. Fenerli beylerden olan hospodar Nikolaye Mavrokordat, Lehler, Avusturyalılar ve Ruslar ile zaman zaman gizli antlaşmalar yapmıştır.

1718 senesine gelindiğinde ise Avusturya ile yapılan savaşlar neticesinde Eflak’ın bir kısmı Avusturya’ya terkedilmiş ve ancak 1739 senesindeki Belgrad Antlaşması ile Küçük Eflak geri alınabilmiştir. Belgrad antlaşması esnasında Ruslar,

¹³⁵ Sözen, a.g.e.s. 82

¹³⁶ Yalçınkaya, a.m.s.392

¹³⁷ Sözen,2002,a.m.s.19

¹³⁸ Yalçınkaya, a.s

Boğdan üzerindeki bazı emellerini göstermişler ve Eflak üzerinde menfaatleri olan Avusturya temsilcileri, bu durumdan rahatsızlık duymuşlardır.¹³⁹

1768 senesinde Osmanlı Rus Savaşı çıktığı esnada, Ligor Aleksandır Gika yaşlı babasının yerine Eflak voyvodası olarak atanmıştır. 1758-1764 yılları arasında Bâbîâli'nin baştercümanı, Gika Ailesi'nin beşinci voyvodası üçüncü Ligor'u olup savaş öncesi ve sonrası iki dönemde 1764-1776 ve 1774-1777 senelerinde Boğdan'da voyvodalık yapmıştır. Ligor'un Eflak voyvodalığı ancak bir yıl sürmüş ve 1769 senesinden itibaren savaşın sonuna kadar beş yıl, Bükreş ve Yaş, Çariçe Katerina'nın askerlerince işgal edilmiştir. Rus askerlerinin bölgeyi tahliye etmesi ancak 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra gerçekleşmiştir.¹⁴⁰ Bu savaş sırasında Ruslar Arnavutluk ve Mora'daki hristiyanları isyana sevk etmişler ve Dirmanus adındaki casusu da Eflak ve Boğdan'a göndererek onları himaye edeceklerini vaad ederek isyana teşvik etmişlerdir. Ruslar Boğdan ve Eflak'ın bir kısmını işgal etmişler, bunun üzerine menfaatleri zarar gören Avusturya, 1771 senesinde Osmanlı Devleti'ne gizli bir ittifak teklif etmiştir. Bu antlaşma çerçevesinde Avusturya, Rusya'ya Memleketeyn'i boşaltmayı teklif edecek, bu gerçekleşmezse de savaş ilan edileceği yönünde karar alınmıştır. Ancak bu ittifaktan Osmanlı lehine bir netice alınamamıştır.¹⁴¹

2.2.2.1.1. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması

1768'den itibaren başlayan savaşlar, Osmanlı ve Rus tarafında ağır sonuçlara sebep olmuş ve orduların hedefsizliği, halkın memnuniyetsizliği ve Rusya'da çıkan Puçagef İsyanı sebebiyle 1772 senesinde iki taraf arasında görüşmeler başlamıştır. İlk mütareke Abdülkerim Efendi ile İvan Simolin arasında Yergöğü'de gerçekleşmiş ve dokuz maddelik bir belge hazırlanmıştır. Daha sonra ise Rus amiral Sipiritov ile Mustafa Bey arasında yine dokuz maddelik bir mütareke belgesi düzenlenmiştir.

Ruslar savaşın Osmanlı tarafından ilan edilmesi sebebiyle tazminat talep etmiş ve Kırım'a bağımsızlık verilerek, Yenikale ile Kerç kalelerinin kendilerine bırakılmasını teklif etmişler, Rusya'ya sığınmış Boğdan voyvodası Ligor'un yeniden tayinini istemişlerdir. Akdeniz ve Karadeniz'de savaş ve ticaret gemilerinin serbestçe dolaşması

¹³⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Beşinci basım, Cilt 6, Ankara, TTK yay, s.81

¹⁴⁰ Serap Yılmaz, "Boğdan Voyvodası Ligor Aleksandır Gika'nın Ölümü (1777) " **XII. Türk Tarih Kongresi**, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt III, Ankara, TTK yay, 1994, s.1009

¹⁴¹ Uzunçarşılı, a.g.e, s.82

da yine Rusların talepleri arasında yer almıştır. Ancak Osmanlı Devleti kendisi için askeri önem arzeden Kırım'ın teslim edilmesine yanaşmamış ve bunun üzerine görüşmelere devam etmek üzere Abdürrezak Efendi görevlendirilmiştir.

Bükreş'te gerçekleşen otuzsekiz oturumun ardından Memleketeyn ahali için genel af ilan edilmiş, Gürcistan kalelerinin Osmanlı'ya terki ile Kırım'ın geleceğinin halk oyuna sunulması gibi konularda uzlaşma sağlanmış ve bu tarihten itibaren 1739 Belgrad Antlaşması geçersiz kılınmıştır.¹⁴² Ancak tekrar bir araya gelindiğinde Rusya tazminat konusunda ısrar etmekle birlikte, Rusya kefaleti altında Kırım'ın bağımsız olmasını talep edince, ulema sınıfı buna itiraz etmiş ve savaş yeniden başlamıştır.

Bu savaşlar neticesinde 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlı Devleti Karadeniz kıyıları ve Kafkaslarda toprak kaybetmiş, ancak Eflak ve Boğdan Osmanlı'ya iade edilmiştir.¹⁴³ Yine bu antlaşma ile Eflak ve Boğdan halkı imtiyazlar elde etmişler, Osmanlı hakimiyetinde kalmakla beraber voyvoda atamalarında Rus müdahalelerine kapı açmışlardır. Bundan sonra Ruslar ve Avusturyalılar kendilerine taraftar voyvoda tayinine çalışmışlar ve çoğu zaman da başarılı olmuşlardır.¹⁴⁴

Küçük Kaynarca antlaşması'nın imzalandığı yıl Eflak Prensiği'ne Aleksandr İpsilanti getirilmiş ve burada yasal reformlara imza atmıştır.¹⁴⁵

Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti Avusturya ile savaşmayı göze alamamış ve 1775 tarihli Avusturya-Osmanlı Konvansiyonu ile Kuzey-Batı eyaleti olan Bukovina komşu Avusturya'ya bırakılmıştır. Ligor, ikinci kez Boğdan voyvodalığı görevini sürdürürken Sultan I. Abdülhamid'in isteği üzerine, 10 Ekim 1777'de trajik bir şekilde öldürülmüş ve yerine Kostantin Muruzi getirilmiştir.¹⁴⁶

Osmanlı padişahı III.Selim döneminde Rusya ile 1792 senesinde Yaş antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Rusya Özi kalesini geri almış olmasına rağmen, Küçük Kaynarca Antlaşması'nda edinmiş olduğu menfaatlerin ötesine geçememiştir.¹⁴⁷

¹⁴² Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca Antlaşması," *DİA* ,Cilt 26, Ankara, TDV, İsam, 2002, s.524

¹⁴³ Armaoğlu, *a.g.e.*, s.15

¹⁴⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.83

¹⁴⁵ Sözen, 2000, *a.g.e.*, s.160

¹⁴⁶ Yılmaz, *a.s*

¹⁴⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.84

2.2.2.2. Fenerli Beylerin Memleketeyn'deki Reformları

Fenerli Beyler, Osmanlı adet ve görgüsü çerçevesinde yetiştirilmiş, Türk kültürünü benimsemiş ve iyi eğitim almış olmaları sebebiyle, onsekizinci yüzyıldan itibaren Eflak ve Boğdan voyvodaları bu beylere tevcih edilmiştir. Devletin güvenini sağlamış olan bu beylerin Memleketeyn'de voyvodalık yapmaları vesilesiyle Türk kültürüne ait pek çok öge Romen ülkesine taşınmıştır. Özellikle mimari alanda Türk izlerine çok sık rastlanmıştır. Bu dönemde Nikolaye Mavrokordato'nun 1716'da yapımına başladığı ve 1722 senesinde tamamladığı Vacaresti Manastırı, bir Osmanlı külliyesi gibi tasarlanmıştır. Vacaresti Ormanı'nda yer alan manastır, bir saray, bir kilise, bir manastır ve bir kütüphaneden oluşmuştur.

Bunun yanında voyvoda Nikolaye, Romanya'nın kültürel gelişimine de büyük katkı sağlamıştır. Bükreş operasını kurmuş, matbaalar ve okullar açmıştır. Babası Aleksandr Mavrokordato'nun kitapları ile bir kütüphane oluşturmuş ve yazma eserlerle zenginleştirmiştir.¹⁴⁸

Bu dönemde mimaride de Türk etkileri görülmüştür. Özellikle Boğdan'da kilise mimarisinde Osmanlı üslubu göze çarpmaktadır. Kiliselerde lale, gül ve karanfil motifleri¹⁴⁹ dikkat çekmektedir.

Aleksandr İpsilanti döneminde ise Buzau ve Krayova'da da okullar açılmış ve Tırnova'da Yunanca eğitim yapan bir okul kurulmuştur. 1776 senesinde ise Bükreş ve Yaş Akademilerinde eğitim programları geliştirilmiş ve profesör sayısı bu dönemde ikiden dokuza çıkarılmıştır. İpsilanti Bükreş'te bir prenslik sarayı inşa etmiş ve daha sonra bu sarayı öksüzler yurduna dönüştürmüştür.

Bu dönemde Eflak'ta ticaret yapan Türklere sınırlamalar getirilmiş ve karları kısıtlanarak, halkın menfaatleri gözetilmiştir. Ayrıca ceza ve sivil hukuk mahkemeleri birbirinden ayrılmış, yasalar düzenlenmiştir.¹⁵⁰

Onsekizinci yüzyılda Memleketeyn'e atanan voyvodalar sadece idari alanda değil, her konuda yenilikler yapmaya ve bu yerlerde aksayan yönleri düzeltmeye gayret göstermişler, bunları gerçekleştirirken de Türk kültürünün etkisinde kalmışlardır.

¹⁴⁸ Sözen, 2000, s.77

¹⁴⁹ Sözen, 2002, s.20

¹⁵⁰ Sözen, 2000, s.161

2.2.2.3. İpsilanti Ailesi ve Mora İsyanı

Diğer Fenerli beyler gibi Aleksandr İpsilanti de Osmanlı kültürü ile yetişmiş ve devletin güvenini kazanmış bir şahsiyet haline gelmiştir. Bu sayede 1774 senesinde Eflak hospodarlığına layık görülmüştür. Ancak İpsilanti baştercümanlık yıllarından itibaren Yunan bağımsızlığı fikirlerini içinde barındırmış ve Rigas, Voltaire, Rousseau gibi isimlerin de etkisiyle bu fikrini geliştirme fırsatı bulmuştur. Eflak hospodarlığı esnasında pek çok ıslahata imza atan İpsilanti, 1782 yılında Eflak'ta isyan hazırlığı yaptığı gerekçesi ile Rodos'a sürgün edilmiştir.

I. Abdülhamid tarafından 1786 yılında affedilerek geri gelmiş olmasına rağmen, 1787 yılında Ruslar'a Boğdan'ı işgal etmelerinde yardımcı olmaktan geri kalmamıştır. 1796'da tekrar affedilmesine rağmen 1797'de Rumeli ayanlarından Pazvandoğlu'nun başlattığı ayaklanmaya katıldığı için tutuklanmıştır. Ancak İpsilanti ailesinin voyvodalık macerası bu olayla bitmiş değildir.¹⁵⁰

III. Selim döneminde baştercüman olan Aleksandr İpsilanti'nin oğlu Konstantin İpsilanti dönemin önemli çevirilerini yapmış ve padişahın takdirini kazanmıştır. 1799'da Boğdan'a ve 1802'de ise Eflak'a tayin edilmiştir. Fransa'ya karşı bir tutum içinde olduğundan 1806 yılında görevinden azledilmiş ve Rusya'ya danışılmadan azledilmesi sebebiyle iki devletin arası açılmıştır. Konstantin bu yaşananlar üzerine Rusya'ya kaçmıştır.

Konstantin'in oğulları Aleksandr ve Dimitrios, Odessa merkezli olan Filiki Eteryacı Cemiyeti'nin Fener'deki merkezini yürüterek babalarından ve dedelerinden kalan Yunan bağımsızlığı fikrini ayakta tutmak için çabalamışlardır. Eflak ve Boğdan'ı da Yunanistan coğrafyasına dahil etme amacı gütmüşlerdir.

Bölgedeki yönetim boşluğundan faydalanan Rumlar Memleketeyn'e girdiklerinde Osmanlı Devleti Rusya ile yapılmış olan anlaşmalar sebebiyle buraya müdahale edememiştir. Aleksandr, küçük bir ordu ile girdiği Memleketeyn'de halkı Osmanlı idaresine karşı gelmeleri için kışkırtmış ancak halk bu çağrıya karşılık vermemiştir. Aynı anda Mora'da bir isyan planlayan Aleksandr'ın planları Avusturya tarafından öğrenilmiş ve Rusya da desteğini geri çekmiştir. Bunlar neticesinde Aleksandr Metternich emri ile tutuklanmış ve Avusturya'da hayatını kaybedene dek hapsedilmiştir.

2.2.3. Yerli Prensler Dönemi (1821-1829)

Boğdan'da 1821 senesinden itibaren, Fenerli Rum beyleri dönemi sona ermiştir. Aleksandr İpsilanti'nin organize ettiği Rum ihtilali hareketi, Boğdan voyvodası Mihail Suça tarafından desteklenmiştir. Hareket Eflak'tan önce Yunanistan'da sonuç vermiştir. Bu yaşananlardan sonra Osmanlı padişahı II. Mahmud, buraların yönetimi Memleketeyn'deki yerli ailelere bırakmaya karar vermiş ve 1822 senesinde tekrar yerli prenslerden birini, İon Sandu Sturdza'yı voyvoda olarak tayin etmiştir. Osmanlı Devleti'nin voyvoda tayinlerinde yapmış olduğu bu değişim Fenerli Beylerden şikayetçi olan Memleketeyn halkı tarafından önemli bir adım olarak algılanmıştır.

Bu dönemde Romen topraklarını işgal ederek nüfuz kazanmış olan Rusya'nın, voyvodaların görevde kalacağı süre ile ilgili bazı müdahaleleri olmuştur. Her ne kadar Osmanlı Devleti bunu bir iç mesele olarak görüp Rusya'nın müdahalesini önlemeye çalışmış olsa da, bölgede Rusların tesirinin gündengüne artması sebebiyle çaresiz kalmıştır. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 1826 senesinde imzalanan Akkerman Antlaşması'na göre, bu voyvodalar yedi yıllığına atanmaya başlamıştır.¹⁵¹

Yerli Prensler dönemi, 1828 Osmanlı- Rus savaşının başlaması üzerine Memleketeyn'in işgali ile son bulmuştur. Bu tarihten sonra Osmanlı devletinin buradaki hakimiyeti büyük ölçüde sona ermiştir. Diğer eyaletlere göre Eflak ve Boğdan'da çok tesirli bir Osmanlı idaresi bulundurulamamış ve XIX. yüzyıldan itibaren Memleketeyn'de diğer eyaletlerde olduğu gibi milliyetçilik hareketleri hız kazanmış ve zamanla Osmanlı Devleti'nin buradaki hakimiyeti tamamen son bulmuştur.

¹⁵¹ Özcan, a.m, s.271

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

XIX. YÜZYILDA EFLAK -BOĞDAN İŞGALLERİ VE MİLLİYETÇİ İSYANLAR

3.1. RUSLARIN MEMLEKETEYİN İŞGALLERİ

Eflak ve Boğdan, tarihi ve kültürel bağları sebebiyle genellikle bir arada düşünülmüş ve sadece Osmanlı Devleti'nin değil Avusturya ve Rusya'nın da çekişme alanı olmuş, ortak bir kaderi paylaşmıştır. Uzun yıllar Eflak ve Boğdan üzerinde kötü emelleri olan Rusya, 1774 Küçük Kaynarca antlaşmasından sonra Eflak ve Boğdan'da nüfuz sahibi olmuş ve Osmanlı Devleti bu tarihten itibaren, Memleketeyn politikalarında Rusya'ya danışır hale gelmiştir. 1792 Yaş Antlaşması ile nüfuzunu sağlamlaştıran Rusya, bölgeyi iyice tesiri altına almayı başarmıştır. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Ruslar bölgede nüfuz mücadelesi başlatmışlar, 1806'dan itibaren başlattıkları işgalleri XIX. yüzyıl ortalarına kadar devam ettirmişlerdir.¹⁵² 1806, 1828, 1849 ve 1853 yıllarında olmak üzere Eflak ve Boğdan dört kez Rus işgaline uğramıştır.

3.1.1. Eflak ve Boğdan'da Ruslarla Nüfuz Mücadelesi

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 1805 senesinde, Napolyon ile yaşanan Mısır sorunu sebebiyle bir ittifak yapılmıştır. Bu ittifak ile Rusya önemli avantajlar elde etmiştir. İttifakın görüşme aşamalarında Rusya, Küçük Kaynarca Antlaşması ile nüfuzunu arttırdığı Eflak ve Boğdan'daki beylerin, Rusya'nın onayı olmaksızın azledilemeyeceği hususunda madde koydurtmak istemiş, ancak Osmanlı Devleti bu maddeyi küçültücü gördüğü için reddetmiştir. Rusya'nın Eflak ve Boğdan'a ilgi göstermesi buradaki halkı harekete geçirmiş ve halk bir ayaklanma hazırlığı içine girmiştir. Bunu fark eden Osmanlı Devleti buradaki beyleri azletmiştir.¹⁵³ Bab-ı Ali Eflak voyvodası Konstantin İpsilanti yerine Aleksandr Sutzo, Boğdan voyvodası Aleksandr Murusi yerine Divan-ı Hümayun tercümanı Scarlet Kalimaki getirilmiştir. Bu azil işleminin ardından voyvodaların İstanbul'a gelmeleri istendiyse de İpsilanti Rusya'ya sığınarak yardım istemeyi tercih etmiştir.¹⁵⁴ İpsilanti'nin yardım isteği Rusya'yı harekete geçirmiş ve beylerin yeniden göreve getirilmesi konusunda Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaya başlamıştır. Fransa ile sorunu olan İngiltere de bu konuda Rusya'nın en önemli destekçisi olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin, Rusya'nın isteklerinin tersi yönde hareket ediyor olması, Rusya ile savaş düşüncesi olan Fransa'yı bir savaş çıkması konusunda ümitlendirmiş ve

¹⁵² Karal, a.s

¹⁵³ Armaoğlu, a.g.e, s.91

¹⁵⁴ Karasu, a.m, s.742

Osmanlı'yı Rusya ile savaşılması konusunda teşvik etmiştir. Ancak Osmanlı Devleti, baskılara daha fazla dayanamayarak çaresizlik içinde beyleri yeniden görevleri başına göndermiştir¹⁵⁵

Rusya, isteği gerçekleşmiş olmasına rağmen Osmanlı-Fransız yakınlaşmasından rahatsızlık duyduğunu belirterek 1806 senesinde Dinyester nehrini geçerek Eflak ve Boğdan'ın tamamını işgal etmiştir. Rusya, bu işgalin sebebinin menfaatlerini korumak ve kendini garantiye almak için bir önlem şeklinde açıklamış olmasına rağmen, asıl niyetinin bu olmadığı Eflak ve Boğdan topraklarını ilhak etmeye çalışması ile ortaya çıkmıştır. Rusya'nın bu tutumu Osmanlı ile Fransa arasında bir ittifak imzalanmasına sebep olmuş ve Paris elçisi Vahid Efendi tarafından dokuzu açık, üçü gizli olmak üzere toplam oniki maddelik savunma ve saldırı işbirliği antlaşması yapılmıştır. Fransa bu antlaşma ile Osmanlı ile Rusya arasında arabuluculuk yapmayı da taahhüt etmiştir.¹⁵⁶

İngiltere, en büyük düşmanı Fransa ile Osmanlı yakınlaşmasından rahatsız olarak devreye girmiş ve Osmanlı'ya anlaşma teklif etmiştir. Menfaatlerinin çatıştığı Rusya'ya karşı İngiltere, boğazların idaresinin savaş sonuna kadar kendilerine verilmesini talep etmiştir. İstekleri reddedilince İngiliz gemileri İstanbul önlerine kadar gelmişler ve bu yolla Osmanlı Devleti'ne gözdağı vermeyi amaçlamışlardır. Bu yaşananlar karşısında Osmanlı Devleti'nin boyun eğmemesi üzerine İngiliz donanması dönmek zorunda kalmıştır.¹⁵⁷ 1807 senesinde Fransa ile Rusya arasında Tilsit Antlaşması imzalanmış ve Osmanlı ile anlaşma sağlanmadığı takdirde, bu iki devlet Osmanlı topraklarını aralarında paylaşma kararı almıştır.¹⁵⁸ Fransa arabuluculuğu ile Rusya ile yapılan görüşmeler neticesinde savaş kesilmiş olmasına rağmen, anlaşma yapılamamış olması sebebiyle Rus işgali devam etmiştir. Ancak 1812'ye kadar süren bu işgaller sırasında, Napolyon da Eflak ve Boğdan'la ilgilenmeye başladığından, Rusya tedirgin olmuş ve Osmanlı Devleti ile anlaşma yolunu tercih etmiştir.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Armaoğlu, a.s

¹⁵⁶ Karasu, a.m, s.742

¹⁵⁷ Mustafa Nuri Paşa, **Netayic Ül-Vukuat, Kurumları Ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi**, Cilt III-IV, Sadeleştirilen Neşet Çağatay, Ankara, TTK yay, 1980, s.211

¹⁵⁸ Armaoğlu, a.g.e, s.94

¹⁵⁹ Karasu, a.s

3.1.1.1. 1812 Bükreş Antlaşması

Fransa ile Rusya yakınlaşması neticesinde Tilsit Antlaşmasından sonra, Çar Aleksandr ile Napolyon Bonapart arasında, 1809 senesinde Erfurt 'ta bir antlaşma yapılmış ve Avrupa'nın taksimi görüşülmüştür. Bu görüşmeler sırasında Rus Çarı Aleksandr niyeti iyice açığa vurarak, Eflak ve Boğdan'ı Rus hissesi olarak ayırmıştır.¹⁶⁰ 1812'de Napolyon'un Rusya'ya cephe alması ile dostluk bozulmuş ve Rusya Osmanlı Devleti ile barış yapmaya razı olmuştur. Onaltı maddelik Bükreş Antlaşması, 16 Mayıs 1812 tarihinde Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; iki devlet arasında Prut Nehri sınır olacak, Osmanlı Devleti Boğdan'ın Basarabya bölgesini Rusya'ya terk edecek ve iki devlet arasında daha evvel yapılmış olan antlaşmalar geçerliliğini sürdürecektir.¹⁶¹

Rusya ile savaşacak gücü kalmayan Osmanlı Devleti'nin Fransa'ya da güveni kalmadığından bu şartlara razı olmuştur.

3.1.2. Yunan İsyanı Sırasında Memleketeyn'de Rus İşgali

XIX. yüzyılda Rusların Eflak ve Boğdan'ı ikinci kez işgal etmeleri Yunan isyanlarının yaşandığı dönemde gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin atadığı Fenerli ailelerden olan ve Ruslara yakınlıklarıyla bilinen İpsilanti ailesi, Rum isyanlarının fitilini ateşlemiştir. İsyanlar ilk olarak Aleksandr İpsilanti önderliğinde Boğdan'ın başkenti Yaş'ta ve daha sonrada Mora'da ortaya çıkmıştır. Yine aynı dönemde Tudor Vladimirescu Eflak'ta bir ayaklanma başlatmış ve Osmanlı askerlerine karşı koymayı da başarmış, bazı küçük zaferler elde etmiştir.¹⁶² Bu yaşananlardan sonra Bab-ı Ali, Fenerli beylerin sadakatsizliğinden dolayı, yeniden yerli prensleri voyvoda tayin etmiştir. Eflak'a Gregor Gika ve Boğdan'a Ioan Sandu Sturdza voyvoda olarak görevlendirilmiştir. Bu arada Rus tahtına geçen I.Nikola Bükreş Antlaşması maddelerine uyulmadığını ileri sürerek yeni bir savaşın sinyallerini vermeye başlamıştır.

Bir taraftan Rum isyanları, bir taraftan da yeniçeri ocağının kaldırılması işleri ile meşgul olan Osmanlı Devleti, 1826 senesinin Ekim ayında, Anadolu muhasebecisi Hadi Efendi ile Molla İbrahim İffet Efendi'yi elçi tayin etmiş ve Rusya ile Akkerman Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Bu antlaşma ile Bükreş Antlaşması'nın hükümleri

¹⁶⁰ Karal,a.s

¹⁶¹ Armaoğlu,a.g.e.s.96

¹⁶² Karasu,a.s

geniştirilmiş ve Eflak ve Boğdan beylerinin atanmaları ve görevden alınmaları sırasında Rusya'nın görüşüne başvurulması ve bu eyaletlerin belli bir vergiye bağlanarak içişlerine fazla müdahale edilmemesi karara bağlanmıştır.¹⁶³

Ancak Rusya bu antlaşma ile de tatmin olmamış ve Osmanlı'nın içinde bulunduğu zor durumdan menfaat sağlamak için harekete geçmiştir. Rus birlikleri 7 Mayıs 1828 tarihinde Prut Nehri'ni geçerek Boğdan'a girmişler, kısa sürede Eflak ve Boğdan'ı işgal etmişlerdir. Ruslarla Türlerin çatışmaları iki tarafı da zorlamaya başlayıp, salgın hastalıkların da artması neticesinde barış zemini aranmaya çalışılmış ve nihayet Edirne'de görüşmeler başlamıştır.

3.1.2.1. 1829 Edirne Antlaşması

1829 senesinde Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanmış olan Edirne Antlaşması, Osmanlı'nın imzaladığı en ağır antlaşmalardan biridir. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti ağır bir tazminata mahkum olmuş ve Rusya, bu tazminatın¹⁶⁴ tamamının ödenmesi halinde Eflak ve Boğdan'ı boşaltacağını bildirmiştir. Bu antlaşmanın tazminat maddesinden başka, Osmanlı için sıkıntı veren diğer bir konu ise, Tuna'nın karşısında bulunan, Yergöğü ve Braila kalelerinin yıkılarak, bu toprakların beylere teslim edilmesi maddesinin antlaşmada yer almış olmasıdır. Bu sayede Tuna çevresindeki Osmanlı istihkamı önlenmeye çalışılmıştır.¹⁶⁵

Ayrıca Edirne Antlaşması çerçevesinde, Eflak ve Boğdan'ın imtiyazları genişletilmiş, antlaşmaya eklenen bir senet ile voyvodaların, ömür boyu iktidarda kalması sağlanmıştır. Buradaki Müslüman halkın onsekiz gün içinde bölgeyi terk etmesi ile emlaklarını Romenlere bırakmaları da bu antlaşma ile karara bağlanmıştır. O döneme kadar Osmanlı'ya askeri ve mali sorumlulukları olan voyvodaların, kendilerine ait küçük bir askeri birlik oluşturmalarına izin verilerek, vergi konusunda da iyileştirmeler yapılmıştır.¹⁶⁶ Bu şekilde Eflak ve Boğdan için özerkliğe giden yolda bir taş daha döşenmiştir. Bu tarihten itibaren Tuna coğrafyasında, Bab-ı Ali'ye doğrudan bağlı olan,

¹⁶³ Şeref, **a.g.e.**, s.389

¹⁶⁴ Sefer karşılığı olarak on milyon Macar altını talep edilmiş daha sonra üç milyondan vazgeçilmiştir.

Bkz. Şeref, **a.g.e.**, s.391

¹⁶⁵ Karasu, **a.m.**, s.743

¹⁶⁶ Süleyman Kocabaş, **Avrupa Türkiye'sinin Kaybı Ve Balkanlarda Panislavizm**, İstanbul, Vatan yay, 1986, s.159

sadece Dobruca bölgesi kalmıştır. Rusya'nın bölgeyi tam olarak boşaltması ise ancak 1834 senesinde gerçekleşmiştir.

Rusya ile Osmanlı Devleti, bu yaşananların ardından, Mehmet Ali Paşa sorunu sebebiyle yakınlaşmış ve iki devlet arasında, 1833 senesinde imzalanan Hünkar İskelesi Antlaşması ile saldırmazlık ve koruma işbirliği sağlanmıştır.¹⁶⁷ Bu antlaşma sekiz yıl boyunca geçerli olmuş ve 1841 senesinde imzalanan Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki vesayeti sona ermiştir. Bu tarihten itibaren Rusya, dağılma dönemini yaşayan Osmanlı Devleti'nin hamiliğini yapıyor görünmesine rağmen, tahriklerde bulunmaktan ve konsolosları vasıtasıyla, içişlerine müdahale etmekten de çekinmemiştir.¹⁶⁸

3.2. XIX. YÜZYILDA AVRUPA'DA MİLLİYETÇİLİK FİKRİNİN DOĞMASI

1789 senesinden itibaren Fransa'da gerçekleşmiş ihtilalin bir neticesi olarak yavaş yavaş dünyaya yayılan ve tüm Avrupa'da devletlerini etkisi altına alan milliyetçilik ruhunun hakim olduğunu görmekteyiz. Liberalizm, Nasyonalizm ve milliyetçilik bu dönemde görülmüş önemli fikir akımlarıdır. Bu fikir akımları Avrupa'da iki büyük devlet olan İtalya ve Almanya için ulusal birliklerini sağlama konusunda fayda sağlamışken, Balkan ulusları için de Osmanlı Devleti'ne karşı başkaldırıların ve kopuşun yaşanacağı sürecin temelini teşkil etmiştir.¹⁶⁹ Bu gelişmeler Avrupa'da peşpeşe yaşanacak ihtilallerin habercisi de olmuştur. 1830 İhtilalleri ile başlayan hareketlilik ve sonrasında 1848 İhtilallerinin dalga dalga Avrupa'da yayılması sonucu siyasi ve içtimai pek çok değişikliklere sebep olmuş ve bu değişim 1870'lere kadar devam etmiştir.

Osmanlı hakimiyetindeki uluslar içinde de bu değişimi hissedenler olmuş, hürriyet ve milliyetçilik fikrinin gelişmesi sonucu isyanlar görülmeye başlamıştır.

3.2.1. 1830 İhtilalleri

XIX. yüzyılın önemli fikir akımlarından olan Liberalizm, bu ihtilalin kaynağını oluşturmuştur. Fransa'da "Temmuz İhtilali" olarak bilinen, ekonomi, din ve toplumsal

¹⁶⁷ Şeref, a.g.e, s.395

¹⁶⁸ Nikolae Iorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1774-1912)**, C.5, Çev, Nilüfer Epeçeli, İstanbul, Yeditepe yay, 2005, s.341

¹⁶⁹ Şennur Şenel, 19. Ve 20. Yüzyılların Denge Oyununda Balkanlar, **Balkanlar El Kitabı**, Cilt1, Ankara, Karam yay. 2006, s.399

hayata dair sonuçları olan bu ihtilal, cumhuriyetçiliğin de ilk sinyallerinin verilmesi bakımından önem taşımaktadır.¹⁷⁰

1830 İhtilalleri, Fransa'da Kral XVIII. Louis'in, meşruti yönetim uygulanmasına rağmen, mutlakiyetçi politikalar takip ediyor olmasından kaynaklanmıştır. Louis'in meclisi kontrol altına alma çabası ve zenginlere verdiği değer yanında, meclisin neredeyse tamamını zadeganlardan oluşturmuş olması, kişi hak ve hürriyetlerinin bu tarihlerde yok sayılması, halk içinde tepkilere neden olmuştur. Üniversitelerin baskıcı politikalar neticesinde kontrol altına alınması ve basında sansür uygulamasının başlaması ise bardağı taşıran son damla olmuştur. Kral Louis'in 1824 senesinde ölmesi ardından kral yanlısı olduğu bilinen Polignac, hükümetin başına gelmiş ve bu dönemde meclisteki liberal muhalefete karşılık Kral X. Charles dış politikadan medet ummuştur. Rusya ile anlaşarak Belçika'nın ilhak edilmesi planı Prusya tarafından fark edilince Prusya Rusya ile anlaşmıştır.

Kral, bu olaylar üzerine emirnameler yayınlayarak liberalleri tasfiye etmek için meclisi dağıtmış ve basında sansür uygulaması başlatmıştır. Hukuk rejiminin son bulup, kuvvet rejiminin başladığı duyurulduğunda, öğrenciler, işçiler ve halkın katılımıyla ihtilal başlamıştır. Cumhuriyet'in ilanı için yola çıkılmış olmasına rağmen bu gerçekleşmemiş, ancak I. Louis Philippe'nin krallığı başlamış ve demokratik ortama geri dönmüştür.¹⁷¹ Bu yaşananlar sadece Fransa'da değil tüm Avrupa'da tesirlerini göstermiş ve Belçika bağımsızlığını kazanırken, Polonya, İtalya ve Almanya'da ayaklanmalar çıkmış, Portekiz ve İspanya'da krallık mücadelesi yaşanmıştır. 1830 İhtilalleri aynı zamanda İngiltere'de siyasi alanda düzenlemeler yapılmasını sağlamıştır.

1830 ihtilallerinin temel düşüncesi olan liberalizm tam bir zafer elde edememiş olmasına rağmen, sonraki dönemlerde gelişme göstermiş ve 1848 senesinde, yeni bir ihtilalin kaynağını teşkil etmiştir.

3.2.2. 1848 İhtilalleri

Fransa'da Kral Louis Philippe onsekiz yıl hükümdarlık yapmış, ancak 1840 senesinden itibaren şiddet tedbirlerini arttırması ile muhalefetin güçlenmesine sebep olmuştur. 1847 senesinde muhalefet iyice artmış ve muhalifler banquet denilen

¹⁷⁰ Armaoğlu, a.e, s.112

¹⁷¹ Armaoğlu, a.e, s.116

toplantılarında şikayetlerini dile getirmişlerdir. Hükümet halkı kışkırtması sebebiyle bu toplantıları yasaklamıştır. Bu durum öğrenci ve işçiler başta olmak üzere halkın isyanına sebep olmuştur. Paris'te halk, iç savaşın fitilini ateşlemiştir. Bu olayları bastıramayan başbakan Guizot, istifa etmek zorunda kalmıştır. Askerlerin gösteri yapan halka ateş açması ile pek çok kişi hayatını kaybetmiş ve gösteriler halkın “yaşasın cumhuriyet” sloganları ile birlikte ihtilal havasına bürünmüştür. Kral Louis Philippe'nin gönderdiği askerler halkın yanında yer alınca, kral ve ailesi çareyi kaçmakta bulmuştur.

24 Şubat 1848 tarihinde Fransız Cumhuriyeti'nin geçici hükümeti kurulmuştur.¹⁷² Ancak işçiler, sosyalist düzen yanlısı olmaları sebebiyle, yeni düzeni eleştirmiş, sosyalist tedbirlerin alınmasını istemişler, bunun üzerine hükümet bu isteği dikkate alarak düzenlemeler yapmıştır. 1848 yılında Fransa yeni seçim yasasını kabul etmiş ve her çevreden vekiller mecliste bulunma şansı yakalamışlardır. 1848 yılında Fransa'da yaşanan ihtilalin etkileri diğer Avrupa devletlerinde de hissedilmiş, İtalya ve Almanya siyasi birliklerini sağlama mücadelesi verirken Avusturya ise Macar sorunu ile karşı karşıya kalmıştır.,

3.2.3. Macar İsyanında 1848 İhtilallerinin Etkisi

1848 senesinde Fransa'da başlayıp tüm Avrupa'yı etkisi altına alan ihtilal hareketleri kaynağını 1830 ihtilallerinden almasına rağmen çok daha kapsamlı olmuş ve siyasi, içtimai hayat bakımından önemli sonuçlar doğurmuştur. Avusturya'da ihtilaller Viyana'da başlayıp kısa sürede Macaristan'a yayılmıştır. Macarlar Kanuni Sultan Süleyman devrinde bir Türk eyaleti iken, daha sonra Avusturya ile yapılan savaşlar neticesinde kaybedilmiştir. Avusturya'da muhtariyet idaresinden faydalanan Macarlar, Avusturya İmparatoru tarafından idare edilmişlerdir. 1848 İhtilalleri öncesinde Macarlar, Avusturya egemenliğinden kurtulmak için bazı girişimlerde bulunmuşlar fakat Avusturya başbakanı Meternich tarafından buna müsaade edilmemiştir. 1848 senesinde Macarlar kendi kabinelerini kurmak istemişler ve Kral Ferdinand tarafından bu görüşleri uygun bulunmuştur. Kral Ferdinand bu isteği yerine getirdikten sonra pişman olarak bir hırvatı Macaristan'a başkomutan olarak atamıştır. Kendilerine hakaret edildiğini düşünen Macarlar, Louis Kossuth etrafında birleşerek isyan etmiştir.¹⁷³ Bu isyanda Macarlara en fazla destek veren Türkler olmuş, ancak isyan Ruslar sayesinde bastırılmış

¹⁷² Armaoğlu, a.g.e.s.134

¹⁷³ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi, 1789-1856**, Ankara ,TTK yay, 1983,s.213

ve amacına ulaşmamıştır. Bu tarihten itibaren Macarlar Türk topraklarına iltica etmişler ve Bab-ı Ali mültecilere kucak açmıştır.

3.2.4. Eflak Ve Boğdan'da Milliyetçilik Fikrinin Doğması

Eflak ve Boğdan, diğer Balkan ulusları gibi 1789 Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik akımının etkilerini, XIX. yüzyıldan itibaren hissetmiştir. Ancak Romenlerin milli duygularının temelinin atılması bu tarihten biraz daha evvel, dil ve tarihlerini tanımaya başlamaları ile gerçekleşmiştir. XVIII. yüzyılda Ulahlar, Katolik kilisesine bağlı olan Uniate Kilisesi'nin kurulmasından sonra Roma'ya, Katolik müesseselerinde yetiştirilmek üzere öğrenci göndermişler ve bu öğrenciler orada tarihlerini öğrenme fırsatı bulmuşlardır. Daçlardan geldiklerini ve Roma'ya nispeten Romen diye anıldıklarını öğrenmişler ve mazilerini araştırmaya karşı istek duymuşlardır. Bu öğrenciler memleketlerine döndükleri vakit, Transilvanya Okulu'nu kurarak, Daçya geçmişini, Romalılarla münasebetlerini incelemeye başlamışlardır. Romenlerin tarihlerine duydukları hayranlığın artması yanında, 1780 senesinde Romen Grameri'nin yayınlanmış olması milli şuurlarının daha kuvvetli hale gelmesine sebep olmuştur.¹⁷⁴ Dil ve tarihin ulusçuluk kavramının ortaya çıkmasındaki etkisi, bu şekilde birkez daha, Romen halkı üzerinde teyid edilmiştir.

XIX. yüzyılda ise milliyetçilik fikrinin Romen topraklarına girmesinde Rum ve Fransızlarla olan ticari ilişkiler son derece etkili olmuştur. Bunun yanında Romen tüccarların finansman desteği ile yurtdışına gönderilen öğrenciler, Batı üniversitelerinde, özellikle de Fransa'da eğitim aldıktan sonra memleketlerine dönmüşler ve milliyetçilik fikirlerinin en önemli savunucusu olmuşlardır.¹⁷⁵ 1816 senesinde Transilvanyalı bir profesörün Bükreş'te mühendis okulu kurması ile tarih, felsefe ve siyasi bilgiler dersleri de okutulmaya başlanmış ve Romen dilinde eğitim veren okullar açılmaya başlamıştır.

Bu yaşananlar yanında XIX. yüzyılda Avrupa'daki ihtilal hareketleri ile Balkanlar'daki Rum isyanları da diğer uluslar için olduğu gibi Romenler için de bağımsızlık fikrinin gelişmesi noktasında örnek teşkil etmiştir.

¹⁷⁴ Karal, a.g.e, s.46

¹⁷⁵ Kocabaş, a.g.e, s.160

3.3. 1848 İHTİLALLERİ'NİN MEMLEKETEYN'DEKİ YANSIMALARI

Eflak ve Boğdan, milliyetçilik fikirlerinin uyanmasının ardından, Avrupa'da başlayan ihtilal hareketleri ile yeni bir döneme girmiştir. 1848 ihtilali Boğdan, Eflak ve Erdel için önem taşımaktadır. Bu dönemde Erdel Avusturya'ya bağlı bulunmakta, Eflak, Boğdan ise Osmanlı'ya bağlı vassal eyaletler olmalarına rağmen Rus nüfuzu daha çok hissedilmiştir. İhtilâl neredeyse tüm Romen ülkesinde kendisini göstermiştir. Boğdan İsyanı prens Sturdza tarafından çabuk bastırılmış olmasına rağmen, Eflak isyanı üç ay boyunca devam etmiş, geçici hükümet kurulmuş ve Avrupa'daki ihtilal hareketleri içerisinde, kayda değer bir öneme sahip olmuştur. Romen ülkelerinde vuku bulan 1848 yılı olayları, Avrupa kıtasında olan ihtilâlin genel sürecinin de bir parçasıdır. Bu tarihten sonra bağımsız Romen Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlanmıştır.¹⁷⁶

3.3.1. Eflak İsyanı'nın Başlaması

1848 hareketinin fikir hocalığını Nicolae Balcesku yapmıştır. Hareketin hedeflerinden biri Rusya'nın Eflak üzerinde baskı kurmak için kullandığı "regulamantul organic"¹⁷⁷ i kaldırıp, yerine milli bir anayasa oluşturmaktır.¹⁷⁸ 1848 ilkbaharında gizli bir komitede bir araya gelen ihtilâlciler Eflâk yöneticileri, Osmanlı İmparatorluğu'nu bir düşman olarak görmemiş, kurulu ilişkileri bir tür ittifaka dönüştürmeye çalışarak, sürdürmeyi düşünmüştür. Mayıs ayından itibaren, Eflâk ihtilalci komitesi, ihtilâli başlatmadan önce İstanbul'a Ion Ghika adında bir temsilci göndermişler, hükümetin Bâb-ı Âli nezdindeki memuru olarak tayin etmişlerdir. Ghika Yaş'a gitmekte olan Talat Paşa'ya Bab-ı Ali'ye karşı herhangi bir art niyet taşımadıklarını, maksatlarının sadece zulm altında olan milleti kurtarmak olduğunu bildirmiştir. Bab-ı Ali Ghika sayesinde Eflak'taki girişimlerin zararsız olduğuna ikna olmuştur.¹⁷⁹

Ion Ghika, Mayıs 1848'de ihtilâl komitesinin talimatlarını almış, tüm Eflaklıların Ruslara karşı direniş göstermesi bildirilmiştir. Haziran, ihtilâl süreci Eflâk'ta İslâz'da, Küçük Eflâk'ta başlatılmıştır. İhtilâl bildirgesinde, "Romen halkı yönetiminin bağımsızlığını, kanunlarının bağımsızlığını, iç sorunlar konusunda egemenlik hakkını

¹⁷⁶ Dan Berindei, Osmanlı Devleti Ve Eflâk'taki 1848 İhtilâli, **XIII. Türk Tarih Kongresi**, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt III, Ankara, TTK yay, 1999

¹⁷⁷ regulamantul organic, Eflak ve Boğdan'daki mevcut anayasadır. Karal, **a.g.e**, s.47

¹⁷⁸ Karpat, **a.m**, s.469

¹⁷⁹ Vasile Maciu, 1848 Devrimi Sırasında Türk-Rumen İlişkileri, **Bellekten**, Cilt XXXV, S.139, Ankara, TTK yay, 1971, s.403

korumayı ve Bâb-ı Ali ile, asrın meş'ale insanları sayesinde aynı ilişkileri daha da sıkılaştırmış şekilde sürdürmeyi şiddetle istemektedir"¹⁸⁰ denmiştir.

Haziran, ihtilâli Bükreş'te zafere ulaşmış ve Prens Gheorghe Bibescu Islaz ihtilâlcı programını onaylamıştır. Bakanları ihtilâlcı yöneticilerden atamış, fakat iki gün sonra, Rusya konsolosunun baskısı ile tahttan vazgeçerek ülkeyi terk etmiştir. Onun yerine iktidarı geçici bir hükümet üstlenmiştir. Yeni Dışişleri bakanı, Ioan Voinescu II, aynı gün Bâb-ı Ali dışişleri bakanına Bâb-ı Ali'ye bağlılığını yeniden teyid etmiş ve Bab-ı Ali ile görüşmenin yollarını aramaya başlamıştır.

3.3.2. Süleyman Paşa'nın Eflak'a Gönderilmesi

Eflaktaki gelişmeler üzerine Rus baskılarının yoğunlaşmış olması sebebiyle Bab- Ali tarafından prensliklere komiser olarak Süleyman Paşa'nın gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bükreş'teki ihtilâlcı gazeteler Ghika'nın Osmanlı hükümeti tarafından resmî görevli olarak tanındığı ilân ediliyor olmasına rağmen Bâb-ı Ali tarafından onaylanan bir hükümetin temsilcisi olarak görmüyordu.¹⁸¹ Aslında İstanbul'da daha evvel anlaşma yolunda sinyaller verilmiş, ancak sonraları Rus baskısı arttıkça Bab-ı Ali'nin tavrı değişmiştir.¹⁸²

Süleyman Paşa, daha geldiği gün Valahya boyarlarına gönderdiği yazı, içeriği itibariyle, Osmanlı yüksek makamlarının daha önce Eflâk sorunu karşısında benimsemiş oldukları tutumdan açıkça daha sertti. Kendilerine Eflâk adını veren belli bir sayıdaki kişinin hükümeti devirmiş ve kendilerine "geçici hükümet" adını vererek, iktidarı ele geçirmiş olduklarını savunmuş ve Prenslikten gayri meşru şekilde oluşturulmuş bu hükümetin derhal dağıtılmasını istemiştir. Bununla birlikte, daha sonra, haklı şikayetlerin ele alınacağı teminatını veriyordu. Kendisine "bağlılık senedi" olarak, imzalı bir "lütuf dilekçesi" gönderilmesini istemiştir.

Daha sonra Süleyman Paşa'nın kâtipi bir mektupla Bükreş'e gelmiş ve sadece boyarlarla temasta bulunmak isteyerek, metropolitin huzuruna çıkmıştır. O anda halkın müdahalesi vuku bulmuş. Kâtip gösterilerden etkilenmiş olacak ki, ihtilâlcı rejimi tanıyarak makul çözümler bulma yoluna gitmiştir. Süleyman Paşa da bu halk desteğinin ardından bir orta yol bularak Prens Vekili yönetimi oluşturmuştur.

¹⁸⁰ Berindei, a.m

¹⁸¹ Berindei, a.s

¹⁸² Karal, 1983, s.214

İhtilâlcî yöneticilerden Nicolae Balcescu, Dumitru Bratianu, Stefan Golescu, Grigore Gradisteanu'da oluşan heyet Ağustos'ta İstanbul'a gelmiştir. Rusya, Bâb-ı Ali'ye Süleyman Paşa'nın Eflak'da yapmış olduğu düzenlemeleri reddetmesi için baskı yapmaya başlamıştır. Osmanlı hükümeti ise Süleyman Paşa'nın tavrını desteklemekten vazgeçmemiş ve Prens Vekili Yönetimi'ni muhafaza etmek için bir çare aramıştır. Ama Fransa ve İngiltere'nin bu konuda desteği çok zayıf olmuş, Bâb-ı Ali yeni bir iki taraflı savaş tehlikesi ile karşı karşıya kaldığından baskılara sonuna kadar boyun eğmiştir. Osmanlı Devleti hükümeti değiştirerek Reşid Paşa'yı iktidara çağırılmış ve Süleyman Paşa'nın komiserlik yetkisi Fuad Efendi'ye devredilmiştir. Valah heyeti ise, Bâb-ı Ali nezdinde resmiyetini kaybetmiştir.

3.3.3. Fuad Efendi'nin Bükreş'e Gönderilmesi ve İsyanı Bastırması

1848'de Avusturya'ya karşı başlatılan Macar ayaklanmalarının Eflak'a da sıçraması üzerine Keçecizade Fuad Efendi¹⁸³ Bükreş'e gönderilmiştir. 1839'da Bab-ı Ali'nin Mütercim-i Evvelliğine yükselmiş ve daha sonra sefaret başkatibi olarak Londra'da bulunmuş olan Fuad Efendi, yurda döndükten sonra İspanya ve Portekiz'e önemli görevler sebebiyle gönderilmiş ve Bab-ı Ali'nin güvenilir bir şahsiyeti haline gelmiştir. Bu sebeple Eflak ayaklanmalarının bastırılmasında da ve burada alınacak önlemlerle ilgili onun değerli fikirleri ile desteğine ihtiyaç duyulmuş ve bu önemli göreve getirilmiştir. Bu sırada Rusya'nın Avusturya'yı desteklemek için Eflak'a girmiş olması halk için rahatsızlık verici bir durum yaratmış ve Avusturya'ya yardım eden Ruslara karşı Lehler de ayaklanmıştır.¹⁸⁴

Fuad Efendi, Ömer Paşa komutasında orduyla Bükreş'e doğru hareket etmiş ve Yergöğü'ne geldiğinde naipler kurulunun görüşme isteğini reddetmiştir. Bunun üzerine Osmanlı kuvvetlerine karşı önlemler alınmıştır. Halk, eski rejime dönüleceği korkusuyla direniş için organize edilmiştir. Fuad Efendi, bu tehditlere aldırış etmeden Çar'ın temsilcisi Duhamel ile görüşmüş ve Eflak'ın boyarları ile eşrafını yanına çağırarak bir bildiri okumuştur. Ayaklanma olarak tanımlanan devrimin ilkelerinin, padişahın hükümranlık haklarına karşı geldiği ve bu durumun Rusya ile diplomatik krize sebep olduğunun söylendiği bildirinin ilan edilmesinin ardından, ihtilâlcî yöneticiler

¹⁸³ Keçecizade Fuad Paşa, Osmanlı devlet adamı, maslahatgüzarlık ve Divan-ı Hümayun tercümanlığı yapmış, 1848 Eflak ayaklanmalarını bastırmıştır. 1850 de ise sadaret müsteşarlığına getirilmiştir. Bkz. İbnül Emin Mahmut Kemal İnal, **Son Sadrazamlar**, Cilt I, İstanbul, 1982, s.176

¹⁸⁴ Orhan F. Köprülü, Fuad Paşa, Keçecizade, **DİA**, İstanbul, TDV yay, İsam, 1994, s.202

tutuklanmış ve Bükreş işgal edilmiştir. Birkaç gün sonra Rus ordusunun da gelmesi ile Türkler ve Ruslar'ın 1851'e kadar sürecek ortak işgali de başlamıştır.¹⁸⁵ Oltu ırmağı üzerinde bulunan askerî bir kampta Rus General Magheru'nun, kamp dağıtılmadan önce iki hafta daha süren uzun direnmesinin dışında, Eflâk ihtilâli 25 Eylül 1848'de sona ermiştir.¹⁸⁶

Fuad Efendi isyanın bastırılmasında muvaffak olmuş, ancak Rus işgalleri için pek birşey yapılamamıştır. Aynı tarihlerde Avusturya'ya yardım eden Rusya'ya karşı Leh ayaklanmaları neticesinde bazı Macar ve Leh milliyetçileri Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Avusturya ve Rusya, mültecilerin iadesi konusunda Bab-ı Ali'den red cevabı alınca savaş tehdidinde bulunmuş ve bunun üzerine Bükreş'te bulunan Fuad Efendi "fevkalade murahhas büyükelçi" sıfatıyla Petersburg'a gönderilmiştir. Barışçı yollardan Çar ile uzlaşma sağlamış olan Fuad Efendi hem Bükreş'te hem de Petersburg'da göstermiş olduğu başarılar neticesinde sadaret müsteşarlığına getirilmiştir.¹⁸⁷

3.4. FUAD EFENDİ'NİN EFLAK VE BOĞDAN'A DAİR 1848 TARİHLİ LAYİHASI

Fuad Efendi, Bükreş'teki görevinde yaklaşık iki yıl kalmıştır. Bu süreç içinde Memleketeyn'e dair gözlemlerini bir rapor haline getirerek Bab-ı Ali'ye takdim etmiştir. Fuad Efendi'nin Memleketeyn'in idari, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yönlerini ortaya koyduğu layihasında bazı tedbirlerden bahsedilmektedir. Bu layihada özellikle şu noktalara değinilmiştir;¹⁸⁸

Eflak'ta meydana gelen karışıklık 1848 senesinde Avrupa'da görülen ihtilal hareketlerinin bir yansımasıdır. Böyle bir harekete Devlet-i Aliye'nin göz yumması pek çok suistimale yol açacağından devletin öngörmüş olduğu tedbirlerin burada alınması ve yeniden asayiş temin edilmesi şarttır. Bu koşullar sağlandıktan sonra halkın şikayetleri dikkate alınarak düzenlemeler yapmak uygun olacaktır.

Osmanlı Devleti tarafından Eflak ve Boğdan beyliğine atanan Fenerli Rumların ve onlara yardım için gönderilen askerlerin halka eziyet etmesi sebebiyle halk arasında

¹⁸⁵ Maciu, a.m, s.407

¹⁸⁶ Berindei, a.s

¹⁸⁷ Köprülü, a.s

¹⁸⁸ BOA, İ.Har. 2392/7 RA 1265, "Eflak Islahatına Dair Kaleme Alınan Layihanın Arzını Şamil"

memnuniyetsizlik yaşanmış ve Dersaadet tarafından atanmış olan bu beylere karşı halk kin beslemeye başlamıştır. Bu aşamada Rusya Devleti için fırsat doğmuş ve bölgedeki durumdan faydalanarak bölgede asayiş temine çalışmıştır.

Haziranın onüçünde Eflak ve Boğdan'da bey ve boyarların işbirliği ile bir isyan çıkmış ve bölgenin istiklali sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu yaşananlardan halk haberdar edilmemiştir. Daha sonraları yenilik düşkünü olan bazı kimseler bey ile boyarları ikna ederek halkı da böyle bir harekete dahil etmeye çalışmıştır. Voyvoda, bağımsız bir devlet kurmak ve bu devletin başında kral olmak hülyasıyla yaşarken başarısızlığa uğradığı takdirde elindekini de kaybedeceğini anlamış ve durumu idrak etmeye başladığı vakit yurdu terk etmiştir. Halkın bu harekete dahil olması ile Rusya'da etkili olan komünizm halk arasında da tesir etmeye başlamış ve yenilik düşüncesinde olan kimseler ülke topraklarının eşit olarak halka dağıtılmasını ileri sürmüşlerdir. Halkın aklını çeşitli yayınlarla karıştırmakla birlikte hoş giden vaadler sunarak onları etkilemeyi başarmışlardı. Boyarlar bu yaşananlardan sonra menfaatlerine uygun düşmeyen böyle bir duruma zemin hazırladıkları, harekete öncülük ettikleri için pişmanlık duymuştur.

Ancak halkın genelinde istiklal fikrinin yayılmaya başlamış ve günden güne bu bölgede Saltanat-ı Seniyye güç kaybetmeye başlamıştır. Layihada bu duruma vurgu yapılmış ve sıkıntıların devam etmesi durumunda bölgenin Yunanistan gibi önemli bir fitnenin etkisi altında kalacağı ve daha büyük olaylara sebebiyet vereceği belirtilmektedir. Her ne kadar bu isyan bastırılmış olsa da Osmanlı devleti bu bölgeyi bir zaman daha ihmal etmemeli ve tedbirleri arttırarak asayiş muhafaza etmek maksadıyla gerekeni yapmalıdır. Buradaki halkın sorunları da göz ardı edilmemeli ve şikayetlerin yoğunlaştığı konular gözetilerek birtakım ıslahatlar yapılmalıdır.

Ayrıca burada yaşayan halkın Tuna'nın diğer tarafında olanlara gıpta ile bakmaması sağlanmalıdır. Zira buradaki herhangi bir gelişmeden doğacak olan etkileşim bölgede yeniden benzer oluşumların gerçekleşmesine sebep olacaktır. Boğdan için de yine aynı tedbirler alınmalıdır. Yapılacak ıslahatlar iki husus üzerinde yoğunlaşmalıdır. Birincisi; idare ve politikaya dair olmalı, mali düzenlemeler yapılarak halkın içinde bulunduğu duruma çözümler aranmalıdır. Bu konularda yapılacak ıslahatlarla ilgili bir komisyon oluşturulmalıdır.

Halk boyar topraklarında amele gibi çalışmaktadır. Bu konuda bazı düzenlemeler yapılarak şahısların hayvan sayısı tarım araçları dikkate alınarak bir miktar toprak verilmesi, verilen arazinin icarına karşılık arazi sahibine hizmet verilmesi, fakat bunların angarya usulüne dahil edilmesinin doğru olmayacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda vergi konusunda da hakkaniyet kuralları gözetilmeli ve burada vergilerin toplanması ve halktan alınacak vergilerin oranı konusunda düzenlemeler yapılmalıdır.

Ancak bu ıslahatların yapılması ne kadar gereklilik arz ediyor ise Rusya'nın buradaki nüfuzunu kırmak da o derece önemli olduğu vurgulanmıştır. Edirne Antlaşması öncesinde Dersaadet'ten yedi yıllığına atanmış olan voyvodalar halka birtakım eziyetler etmiş ve yakınlarına önemli görevler vermek suretiyle onları kayırmıştır. Halbuki voyvodaların yerliler arasından atanması ile bu sorun çözülmüş olacaktır. Memleketin seveceği iyi niyet sahibi ve Saltanat-ı Seniyye'ye bağlılık gösterecek bir bey atanırsa Rusya'nın da bu konuda bir diyeceği kalmayacaktır.

Bazı Avrupa Devletleri'nde olduğu gibi bey olan kişinin bu bölgedeki keyfi davranışlarına karşı gelecek bir meclis oluşturulmalıdır. Bu meclisin seçilmesinde üç sınıftan ibaret olan halkın en üst sınıfı olarak kabul edilen, evvelden beri Rusya Devleti'nin etkisi altında kalmış ve yakın ilişkiler kurmuş boyarların mutlaka seçme hakkı olacaktır. Bunun yanı sıra ikinci ve üçüncü sınıf olarak kabul edilen halk arasından ise beşyüz kulaç toprağa sahip olanlar bu hakka sahip olacaktır. Ancak boyar ünvanı taşımayanlardan da aynı oranda toprağa sahip olanlar ile papaz ve kocabaşlar da bu hakka sahip olmalıdır.

Eflak'ta ziraat ve ticaret en önemli geçim kaynağı olması sebebiyle buraya ziraat ve ticaret müdürü ünvanıyla bir kişi tayin edilmesi uygun olacaktır.

Rusya Devleti'nin bölgedeki işgali ile elçilerinin halka karşı çirkin tutumu, entrikaları sebebiyle Dersaadet gereken önlemleri almalı ve Bükreş ile Yaş şehirlerine daimi memur olarak birinin tayin edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Bu sayede Rusya'ya meyli olan boyarlar ve halk, Devlet-i Aliye'nin gücünü, otoritesini bölgede hissetmiş olacak ve sadakat yolundan şaşmamış olacaklardır. Rusya Devleti bu yerler için gütmüş olduğu politikalar çerçevesinde halkın genelini yanına çekmekten ziyade boyarları etki altına almaya çalışmış ve bu amaçla boyarzadeleri Petersburg'da asker olarak istihdam etmiştir. Boyar oğullarının Harbiye-i Şahaneye alınması mümkün olursa boyarlarla

ilişkilerin kuvvetleneceğinden ve memleketin asilzadelerinin üzerinde kontrolün sağlanabileceğinden bahsedilmiştir. Tahsil için masraftan kaçınmaksızın Viyana ve Paris'e eğitim görmeye giden boyarzadeler, ilişkilerin düzenlenmesine katkı sağlamak amacıyla Mekteb-i Şahane dahil olmak üzere istedikleri mekteplere girebilmelerine müsaade edilmesi gerektiği bildirilmiştir.

Boyarlardan servet sahibi olanlar ve Avrupada siyaseti merak etmiş olanların her sene Viyana, Paris, Londraya gidip ikamet etmeleri ve sonra gelmeleri sebebiyle bu kişilerden bir kaçına memleketlerinde Saltanat-ı Seniyye sefaretlerinin müsteşarlığı verilirse, Avrupa'da buldukları süre içerisinde kendilerine Devlet-i Aliye adına unvan verilirse yada kapı kethüdalar maiyetine genc boyarlardan bir ikişer serkatibi ve maiyet memuru alınırsa beklenen bağlılığın gerçekleşmesine katkısı olacağı belirtilmiştir.

Fuad Efendi bu layiha ile bölgede halkın huzurunu sağlamak suretiyle Rusya'nın saf dışı bırakılabileceği ve yeniden Osmanlı otoritesinin tesis edilebileceğini anlatmış ve Tanzimat döneminin genel düşünce yapısını yansıtarak önerilerde bulunmuştur.

3.4.1. Fuad Efendi'nin Eflak ve Boğdan'a Dair 1848 Tarihli Layihası'nın Transkripsiyonu

Nezd-i hakayık ve kadd-i aliyede müstagni-i tarif beyan olduğu üzere şu kara-i Eflakda zuhura gelen karışıklık bu sene Avrupanın her bir tarafında işgal itmiş olan nare-i ihtilalin bir şerresi olduğunda hiç iştibah olmayacak ancak her yerde bunun mesayayı başka bir surette zuhur itmiş olduğu misillü bundan dahi zuhur iden hareketin beden ve münşiden bir başka halde olarak neticesi ahval-i umumiyye bittabi muvafakat itmiştir. Nazar-ı muayyen ile bakıldığı halde vaka-i mezkureyi zuhur itdiren esbab-ı mahalli olub her ne vakit olsa halk tarafından böyle bir hareketi meydana getirüb şu kadar ki bundan bir sene evvel vukua gelmiş olsaydı belki bu şekle girmez idi. Lakin aynıyla kolera vaktinde havada olan madde-i gayr-ı meşhude emraz-ı adiyede illet-i sariyenin alametini gösterdiği gibi buradaki hareket dahi umumen ruzigarda olan bir şey-i efkar kuvveti altında bir hareket-i politika alametleri irae eylemiş idi. Ahalinin mesalib-i vakıası muvafık-ı hakkaniyet olsa bile böyle bir hareket-i fiiliyeye fedakarlık göstermek su-i istimal davet ideceğinden başka böyle konılan şeyler devlet-i aliyenin usuline kamilen mugayir olduğu bedihi olduğundan hareket-i vakıaya mukabele ile asar-ı

ihtilaliyenin imhası hakkında saltanat-ı seniyyenin ittihaz buyurduğu tedabirin her halde muvafık-ı kaide-i akl ve hikmet olduğu mesalim-i alemdir fakat cenab-ı hak amr ve şevket-i şahanemize bir müddet buyursun.

Veli nimet Faruk-ı siret efendimiz hazretlerinin hey'et-i aliye-i zat-ı merhem-şümat mülukaneleri elan saffet-i celile-i kemal-i şefkat ve muadelet iktizasınca her yerde şekl-i saye-i arz paye-i Rafet ve rahmet-i şahaneleri elan kaffe-i seniyyenin istihsal-i te'kid muadelet halleri matlub-ı kat'i her yerinde bulunduğundan bir aralık bazı müsekkin-fezanın tesvilat ve igfalatıyla da na müstakim isyana gitmiş olan halkı irade-i kuvvet-i satvet ile daire-i rıza-cuy ve müsaraata sevkden sonra bihakkın şikayetleri olan maddelerin tahkikiyle devlet-i aliyyenin usul-i mülkiyesine ve kaide-i adliyesine muvafık olan tadilat ve ıslahatın icrası ve iddiasını hazret-i şahenşahi iktizası celilesinden olmağla hamd olsun her şeyde asar-ı kudsiyesi meşhur olan muvaffakiyet-i saadet-i münkabid hazret-i şahenşahinin bu maddede dahi eser-i kuvveti müşahade olunarak Avrupa'nın ekserisinde böyle mütalaaya ahaliye vuku bulan mukabelede binlerce adam telef olmuş ve su gibi kanlar akmış olduğu halde asakir-i nizamiye hazret-i şahanenin onı himmeti şu gaile-i haileyi imha itmiş ve asayiş-i memleketi iade eylemiş olduğına dair ihtilalden memleketin hiçbir tarafında bir şey kalmayub şer'i her ne yapılır ise evvelki gibi bir hareket-i isyanıyeye karşı zaaf gösterilmiş ve fedakarlık idilmiş demek olmayub her vakit veliyyül-niam eseri olacağına binaen sebkat iden va'd-i aliyyenin ittihazı zamanı gelmiştir memleketin muhtac olduğu ıslahatı yapmak için vukuat-ı ahirenin bir ay yani memleketin nizamat vakiasının münşeatinı aramak lazım geldigine bunun için ibtida nizamat-ı mevzuanın nizamat-ı devletin evinde yapılan su-i istimalatı keşf ve izahı itmek icab-ı haldendir.

Mukaddien Eflak ve Bogdan beyliğine dersaadetden nasb olunub gönderilen Fenarilerin doğrısı itmedikleri mezalim ve teaddi kalmayub onların itisaline karşı edeni bir hareket vuku bulması taraf-ı devlet-i aliyyeden beglere iane için gönderilen askerlerin dahi pek fena şeyler itmiş oldukları asar-ı muzırrasıyla şiddet olub bunun netice-i muamelesi olmak üzere hak ol vakit Rusyaluya düşerek ve o dahi insaniyet yüzünden koyub hükümet politikasını melhuzunun sahibine getürmek üzere memleketin ahalisinin müstedasını himaye-i devlete tutarak bir çok şekil ve hey'ete koyduktan sonra nihayet üzerine muahedesiyle yapılan hali kazanmıştır. Daire-i idare-i

muvakkiteleri esnasında nizam-ı memleketi temine kalkışub kuvvet-i tevsiyatın nezaret-i mahsusasıyla yapılmasına elan nizamname eger çi ol vakit Devlet-i Aliyye'nin dikkat-i kamilesini görmemiş olduğundan Devlet-i Aliyyenin nafi-i kamilen muhafaza kılınmış denilemez ise de memleketin idaresi hakkında esasen pek de fena bir şey degildir. Lakin her yerde en iyi kanunun vasıta-i icrası layıkı olduğu halde semere-i matlubesinin husuli mümkün olamadığına ve boyarların menafi-i zatiyesiyle Rusya konsoloshanesinin her vakitte bir suretde taranmış olduğu meslek ve hareket her bir şeye galebe itmiş idüğine zat-ı idareye enva-ı fesad karışmıştır.

Nizamname yapıldıktan sonra Eflakda ibtida depoda olan keyfiyenin zaten ehl-i ırz bir adam olub hakk-ı hareketle halkın muhabbetini celbe muktedir olmuş ve devlet-i aliyyeye olan meyl ve sadakati iktizasınca tevcih-i alisine muzahherete hakiki şayan bulunmuş iken mücerred bu keyfiyete kendüsüne Rusyaluların gayz ve garazını ve davet iderek nasıl olmuş ise adl ve tebdili zuhura gelerek ilk defa olmak üzere nizamname mucibince intihabla emarete gelmiş olan bi-huyun zaten ashab-ı terbiye ve malumat olarak keyfine begin güya su-i idaresinden dolayı şikayete kalkışmış olanların en ibtidası olduğu ve bu cihetle kendüsi bir başka yolda hareketi vaad ve ta'diye eylediği halde emarete gelür gelmez bütün bütün tebdil-i hal ve ahlak iderek ve bu da olmazdan evveli meftunı olduğu Mayayorige namında bir karıyı kocasından boşandırub ve kendü iyalini dahi illet-i hatta ibtila bahanesiyle teklüf idüb izdivac iderek merkume ise zaten kibr ve nahvet mesaisi olduğundan başka hırs ve tamamı derece-i müfritede olduğuna ve adeta mecnun gibi meftun ve zebun bulduğuna binaen çoğu merkumenin tesvilatına uyararak bir taraftan müteayyinan memleketi dilşikeste idecek enva-ı hareket hod pesendaneye cür'et ve bir taraftan dahi ahal-i memleketi hükümetden dilgir itdirecek mezalim ve ta'diyata cesaret ile hakkında umum ahalinin nahoşnudlugını gördükde ve vasıta-i şeri irtikab olan meclis-i ari-i memleket azasından ekseriyet tarafından su-i idaresi aleyhinde muhalefet-i kaviye zuhurını anladıkda meclis-i mezkurun feshini istihsal iderek iki sene kadar memleketi hodkarane idare eyledikten ve meclisi kendüsüne meyl ve muhabbetleri olan eşhasın intihabı ve sairen istihzar itdikten sonra tekrar cem ve tekmil itmiş ise de aza olarak girmiş olan eşhas ya bir memuriyet va'diyle veyahud adeta akca itasıyla kendüsüne celb itmiş olduğundan meclis denilen şey beg her ne ister ve dir ise ana tedkike bir alet olub mesela nizamname mucibince ahali-i kara tesviye olarak ve sair menafi-i umumiye mucib olan hizmetler için senede altı gün

emced tarihiyle hizmet itmege mecbur buldukları halde meclis-i mezkur vasıtasıyla bunu on sekiz güne çıkararak ve bunu menfaat-i umumiye için yapsa belki bir şey dinilmez ise de angarya için toplanılan halkı dahil ve hariç şehirde tamiratını itdirdiği konak ve bağçelerde konularak mücerred kendü menfaati ve zevki için hem nizam-ı memleketi ihlal ve hem de halkı beyhude yere işgal eylemek gibi enva-ı hareketi günden güne hakkında umumun tenfirini tezyid eyleyüb bu halde boyaran-ı memleketin kendü aleyhinde olmalarına esbab-ı sahiha ve kuvviye gösterdiğinden başka zat-ı mesned-i imaret bilcümle boyaranın muti nazarları olarak buna irtika için her birisi her güne vesailer teşebbüsden girü kalmadıklarına ve başka begin aleyhinde olan şikayet-i umumiye kendüsini düşürmege boyarlarca tamam bir fırsat virmiş idüğine mebni bu halden istifade itmekde oldukları halde Avrupanın vukuat-ı ahiresi meydana çıkarak her bir tarafında efkar-ı namusu cuş u huruşa başladıkda Eflakda dahi efkar-ı cedide sahibi olan genc ve küçük boyarların sevda-yı serbestisinde asar-ı galeyana müşahede olunmakla bu halin tamamı tamamına hilafetde olmak lazım gelen boyarlar bu genç adamların makasid-i mesken-teraneleri mukabele idecekleri yirde şuy-ı zamirleri olan tebdil-i imaret maddesinin husulini bu vasıta ile ta'cil etmek garazına mebni bilakis efkar-ı cedideyi tehyice başlamış oldukları misillü rivayet olduğına göre merkum beg hırs ve tamamı derece-i müfriteye getürerek bu keşmekeş-i umumi içinde Eflak ve Bogdan'ın istiklalini istihsal ile kendüsünü kral itdirmek hayal-i batılına düşüb bu sevdasını tervic için bir taraftan o dahi serbest takımını teşvik itmekle nihayet haziranın on üçündeki ihtilal zuhura gelüb bu cihetle bunun asıl mervici aranılır ise begle boyarenin umumunda olduğu ve efrad-ı ahalinin kat'a his ve haberi olmadığı derkardır.

Fakat efkar-ı cedide sahibi olan adamlar hem begi ve hem de boyarları aldatub ve söz ayaga düşüb beg halkın yalnız kendü makasidına hizmet itmeyeceğini anladıkda gözi açılmış ise de iş işden geçmiş ve tac-ı kralı bulayım der iken elinde olan ve bu da laini dahi gidereceğini akli kesmiş olduğundan ekser-i halk tarafından kendüsüne arz olunan kontitasyonu kabul ve tasdik itmiş iken sonra saltanat-ı seniyye ile Rusya devleti nezdinde münehhim olmayub hal-i sabıkında kalmak mülahazasıyla istifa iderek memleketden çıkub gitmiş ve boyarlar dahi yalnız halk begi düşünüb anıyla iktifa iderek yine usul-i sabıkaya ita ile kendülerinin rıbka-i tecebbürleri altında kalur ümidinde iken birlikde halk eser-i kuvvetini deneyüb yüze çıkdıktan sonra anların dahi

didikleri yerde kalmayub Avrupanın her bir tarafına sari olan komunizm yani ta'mim ve taksim-i servet efkar-ı müfredesinin asarı olarak ashab-ı emlakın arazisini ahaliye taksim eylemek ve emced usulünü bütün bütün imha itmek gibi şeylere kalkışdıklarını boyar takımını gördükde anlar itdiklerine pişman olmuşlar idi. Bundan başka çıkmış olmagla her birisi bir tarafa firar itmişdir.

Bunun üzerine efkar-ı cedide ashabının memleketi kabza-i tasarrufunda olub çünkü umum ahali cehl-i tamam ile muttasıf olduğundan kontitasyon begleri ve anınla va'd itdikleri şeyin ne olduğına akılları irmediginden kasaba ve karyelere mahsusan memurlar ve her gün bir takım evrak-ı matbua göndererek halkın taglit-i zihnine çalışub ve vaad olunan şeyler ise halkın istediği ve akıl idecegi maddeler olduğundan efkar-ı umumiyeiy kendülerine celb idüb bu cihetle ibtida-yı emirde bu hareket bir daire-i mahdude içinde iken sonra bütün memlekete münteşir olmuş ve bu cihetle efkar-ı cedide ashabı milletce istedikleri kuvveti bulmuş oldukları misillü haricen hareketlerine taraf-ı saltanat-ı seniyyeden veyahud Rusya devleti hayatından vuku bulacak mümanaatdan kurtulmak mülahazasına ve Rusyalu aleyhinde olan gayz-ı umumi iktizasınca anların ribka-i himayetlerinden çıkmaga kalkışdıkları halde bundan dolayı Avrupaca fakat intişar bulacakları ve devlet-i aliyyenin hareket ve himayet-i mahrusası altında kalmaga taleb ile saltanat-ı seniyyeyi ferigat idecekleri mütalaasına mebni Rusya himayetinin imhasına idüb halbuki asıl garazları bir kere devlet-i aliyyenin kuvvetiyle anı bitürdükden sonra usul-i atiyeden istifade ile devlet-i aliyyenin dahi alaka-i memleketini kat' iderek bir aralık başluca bir cumhur şeklinde kalmak 'umumun efkârı değilse de ekserîsinin menvi-i hamiri olduğundan iştibah yokdur. Bu cihetle bunların istedikleri şeylere edna-i muteber müsa'ede götürmese bir hareket-i asiyaneye fedakarlık itmek gibi bir mazarrat-ı cesimeden maada velev devlet-i aliyyenin hükümet ve mülkiyeti tahtında bulunsun buralarda böyle bir şekl-i cumhuriyetin zuhuru yalnız Tuna ile fasıl olan ve bir tarafından dahi Yunanistan gibi bir büyük fitne batagıyla her dürlü Rum ile kıt'asını manen iki ateşin arasında bırakmak demek olduğundan zuhur itmiş olan hareket-i ihlaliyeye mukabele itmek vücuhla saltanat-ı seniyyenin münafi' politikası iktizasından olduğu umur-ı vazihadandır bu mütalaaya mebni taraf-ı saltanat-ı seniyyeden ittihaz buyurulan tedabir-i hikmet seçerek eseriyle hamd olsun hareket-i mezkure derhal bastırulup halk daire-i itaate sokulmuş ve asayiş-i memleket iade kılınmış ise de daimen kuvve-i fiiliye ile tutılan hale tabii nazarıyla bakılmak caiz

olmayacağından ve her yerde bu mukule halatın avdet-i vukuunun menine çalışmak farizadan olduğu misillü burada her ne zuhur ider ise enva-ı teşekkülât politikası davet eylediğinden memleketin haleni bir zabıta-i kuvveye altına koymak ve şimdiye kadar buralarda devlet-i aliyyenin hukuk ve menafî günden güne zayı olub halbuki Rusyalularla hareket-i mütevelliyaneleri an be an ayrılmakta olmağa hazır şu aralık politikaca dahi istifade olunmaga çalışmak ehem-i vehametdendir. hasılı balada arz ve beyan olundığı vecihle ihtilal icra itmesinde halka ferika olacakları bir çok şeyler vaad olunub bunların eğer kimisi kaide-i asliye-i memlekete muhalif olduğundan kabul olunur şeyler değil ise de maddiyen ıslah-ı haline bakılmaz ise hakikate pek çok şeyde şikayetleri beca olmasıyla idare-i memleket ve belki ashab-ı emlak ile ahalinin mebni sahihan nafia itmek ve asayiş-i memleketi bir esas-ı kavi üzerine koymak mümkün olamayacağı ve yalnız halkın ashab-ı emlak ile münasebetleri ıslah olunur ve adiyen bazı şeyler yapılır da asıl menba'-ı fesad olan idare-i memleket bir yolına konulur ise her bir şey hasıl olmayacağı derkardır. Ve bir de buranın halini daima Tunanın öte yakasıyla muvazene eylemek lazımeden olub şöyle ki eğer buranın halkı saye-i mükamivaye-i hazret-i şahanede karşuda bulunan ahalinin nail oldukları nimet-i adalet ve şeref-i şer'î muin bulmakta ise bittabi na-hoşnud kalacakları şehir velev zahiren olsun bunların halini dahi ötekilere gıpta itdirecek surette koymak bir vecihle caiz değildir benabirin yapılacak tadilat ve ıslahat için bu mütalaatın esası ittihaz olunması yani evvela devlet-i aliyyenin münasebat-ı politikasını işgal ve ihlal iden vukuatın men'-i vuku-ı için idare-i memleket ve ahval-i milliyetin kavi olarak bir hüsn-i surete konulması saniyen devlet-i aliyyenin hakk-ı mülkiyet-i seniyyesinin te'kidine bakılması salisen saltanat-ı seniyyenin usul-i mülkiye-i umumiyesi dairesinden çıkılmaması farizadandır. Bu esas üzerine yapılacak ıslahatın bittabi Bogdan eyaletine dahi şümuli olacağı derkar olub çünkü bazı mevad-ı mahsusa-i mevkiyeden başka iki eyaletin dahi nizamâtı bir surette olduğu ve her ne kadar Bogdanda dahi halkın şikayeti aynıyla burada olduğu gibi olub eğerçi orada ateş-i ihtilal alevlenmemiş ise de kamilen basdırılıb şöylece örtülmüş idüğü cihetle ıslahat-ı tasavvurenin oraca dahi lüzum ve ehemmiyeti emr-i bedihidir.

Yapılacak ıslahat ikiye münkasım olub birisi emr-i idare ve politikaya münhasır olan hususat-ı maliye ve diğeri efrad-ı ahalinin haline aid olan mevadd-ı mahsusa olub ıslahat-ı esasiyenin devleteyn beyninde bilmütalaa ittihazı ve ıslahat-ı mahsusanın

memleketimizde birer komisyon teşkili ile müzakere itdirilmesi mukadder olduğundan arz ve iş'arına mücaseret kılınacak mütalaatın evvelkine mahsus olması lazım gelür ise de ıslahat-ı hazinenin teferruatı uzun ise de esas birkaç maddeden ibaret olmagla mevadd-ı asliyenin tecdirimizden ol suret-i inkısarada olarak anın dahi arz ve beyanına iktisar kılınur. Memleketin içinde dahi kaffe arazi boyar denilen şaiyan memleketin zir-i tasarrufunda olub efrad-ı ahali yalnız amele suretiyle işlemekte ve o şartla arazide ikamet eylemekte olduklarından nizamname-i memleket ashab-ı arazi ile ehl-i karadan münasebet ve muamelatını takbih iderek erbab-ı ziraatı üç kısma takdim ile her birinin vasıta-i ziraatı olan hayvanatına göre arazi ashabı kendülerine meccanen bir mikdar-ı maiyyetde toprak virüb anı zer' ile hasılatdan keyfa ma yeşa mutasarrıf olur fakat buna mukabil ve kendüsine tayin olunan arazinin icaresine mümasil olarak senede eyyam-ı ma'dudedede sahib-i araziye hizmet eylemege mecburdur. Eger çi bu usule mecd ve angarya namı virilür ise de memalik-i mahruse-i hazret-i şahanede ilka olunmuş olan emced ve angarya usulüne müşabih olmayub her cihete ehl-i kara ashab-ı araziden isticar eyledikleri arazinin icaresini hizmet-i fi'liye ile ilka eylemekdedirler. Bu cihetle angarya usuli ilka olunmak lüzum gelse ashab-ı arazi buna mukabil ehl-i karaya tayin eyledikleri toprağı virmemek lazım gelür. Ve ehl-i karaya tayin olunan araziye suret-i temellükde halka virilirse tebdil-i icab olan hizmetden külliye muaf kılınur ise her cihetle taksim olan ve beg olub bununla kaide-i külliye-i mülkiyete hanel getirileceginde iştibah yokdur bundan başka memleketinin içinde dahi esas terakkileri emr-i ziraata muhassar olduğundan umum-ı ahaliye kudret-i kafıye olmayub ashab-ı arazinin kuvve-i maliyeleri buna iane itmekde idüğinden bu iki suret de caiz degildir şu kadar ki biçaran ile ehl-i karanın münasebatı sahib-i mülk ile müteeccir arasında bulunan muamelede kalmayub müstecire ehl-i kara çiftliklerde esir gibi olacağına ve sahib-i mülkün rızası olmaksızın hükümet tarafından enva-ı müşkilata ugramaksızın ehl-i karadan birisi bir çiftliği terkle digerine gitmeye muktedir olmadığına binaen zaruri sahib-i arsanın enva-ı cevr ü ezasına tahammül itmege mecbur olacağına bir aralık firar idecek olsa muhtedayı emegi ile karalanub yapıdığı hane dahi sahib-i arsa tarafından zabt ve gasb olunur zat-ı nizamatice bu şeyde muaddelet ve hakkaniyete mugayeret görüldüğinden başka nizamatin haricinde olarak bir takım dahi su-i istimalat ve kuyudat vukua gelmekte ve mesela senevi emced günleri on sekiz yigirmi günden ibaret iken kırk gün kadar çıkarılmakta olduğuna ve bundan başka çiftlik sahibi tarafından fukaraya enva-ı

nakdiyat-ı mahsusa vuku bulduğuna mebni işte bunların men-i vukuına bakılmak ve arazi ashabıyla fukaranın münasebatı tadil eylemek ile murad hasıl olur herhalde bir nahizmet ile çiftlik sahibinin virdiği toprağın icabesini ifa eylemek usuline nasıl olsa fesad karşısında olduğundan ve bunun nakde tebdili ashab-ı araziden insaf ile muttasıf olan kesan dahi istediklerinden mesela yan karaya tayin olunan arazinin digerine göre bir şey takdir olunarak veyahud gündelikleri hesabınca angaryaları müddeti için bir akçe tayin kılınarak virgü suretiyle anı alub çiftlik ashabına virilmek ve anlar artık arazisini akçeleriyle zir' itdirmek usuli en hayırlu suret olub yapılacak komisyon dahi ihtimal ki bunu esas ittihaz ider bir kere bu usul yapıldığı halde ehl-i kara ashab-ı çiftliğin esaret-i maneviyeleri kaydından kurtulabileceğine mebni toprağında bulunduğu adamın tadibatından naşı terk-i mahal idecek olur ise ihtiyar ve iktidarı elinde olub fakat gerek idare-i umumiye-i memleket ve gerek ashab-ı arazinin muhafaza-i menfaatleri için bu tebdil-i mahal usulünün bir kaide-i mahsusaya rabt olunması lazımedendir neferat-ı çiftliklerde olan angaryalardan maada tayin olan misillü hidmat-ı umumiye için senevi beş on gün kadar emcedleri olub fakat zahiren bunun günleri ertesi ve emrine hidmat-ı nafia yirine yalnız begin bağçe ve sairesinde çalışmaya hasr olunmuş olamayacağından ve mesela Bükreş şehrinde emced ile işlemek üzre yigirmi otuz saat mahallerde ehl-i kara sevk olub usulce bil-faraza altı gün işleyeceği yerde gelüb gider iken yolda on on iki kese zayi iderek bu suretle angaryası fiyatı üç katına geldiğinden bunun dahi kamilen ilgasıyla umur-ı nafia-i memleket için nakden bir virgü tahsisi olarak sonra halk bu şeylerde yevmiye ile işlettiriyor ise hem ahali şu barikadan kurtulmuş ve hem de emced-i akçe ile yapılan iş arasında pek çok fark olacağından bu usul ile idare-i memleketin dahi faide görmüş olacağı derkardır ehl-i kara çiftlik ashabına bedenlen virdikleri virgüden başka idare-i memleket tarafına senevi hane başına bir bucuk Macar altını kadar virgü virüb ashab-ı arazi ise kafe-i tekalifden muafdır egerçi ahalinin miriye virdikleri şey pek ağır olmayub çünkü umur-ı ziratten başka arabacılık iderek hayli akçe kazandıklarına miriye olan tekliflerini iki üç günde kazana bilürler ise de ashab-ı arazinin muafiyeti bir vechle usul-i muaddelet ve hakkaniyete muvafık olduğundan ve bunu kendüleri dahi tasdik ve itiraf eylediklerinden mümkün mertebe tamim-i virgü maddesinin dahi icrası elzendir işte fukaraca yapılacak şeylerin esası bunlar olub fûruatı hasr-ı icraiyesi ahval-i memlekete ve usul-i cariyesine vukufı temin olan tamimlerin müzakeresine bırakılmak lazım geldiğinden şiddet derece-i evlada olan vasıl-ı emr-i idareye müteallik olup

devleteyn beyninde icrası muktedir bulunan ıslahata dair müstebadır hatır-ı acz-i müzahir olan mutalaatın arz ve beyanına mübaderet kılınur.

Nizamat-ı memleket ne kadar ıslah olunur ise olunsun vasıta-i icraiyesi olan emr-i idare yoluna konulmaz ise hiçbir şey mukayyed olmayacağı emr-i inkardan idare-i memleketin hüsn-i hali ise olacak adamın demek zatına mevkuflub çünkü beg reis zade-i memleketden olup kafe-i memuriyeti togrıdan togrıya veyahud bil-vasıta ittihab ve tayin eylediginden cihet-i icra-yı kahr ve lütf yed-i ihtiyarında bulunduğundan her ne zuhur ider ise anın zatına aid olması lazımlı gelür egerçi nizamname iktizasınca begin hükümet-i keyfiyesine mukabil olmak üzere Boyarandan mürekkeb olarak bir meclis-i umumi teşkil ve tertib olunmuş ise de sonradan bu meclisin girdiği heyet sebeb-i marazi olan maksaddan sad rahla tebaud ederek begin her virdigini ve her yapıdığını tasdik için bir makamına girmiş olduğu derkardır bu cihetle her halde nizamname-i memleketi muhafaza idecek ve anın tayin itdigi çıkmayacak bir zatın irade-i memleket başında bulunması lazımlıdır olduğu misillü daima hükümet-i intihayede olan fesadın eseri olması emrine herkes karşı çıkmasına olduğundan ve burayı düşürüb kendüsünün reis-i hükümete gelmesi imkanının husuli için her bir Boyar her güne hem paye teşişe muktedir bulunduğundan ve bu da elan zat-ı sahihi memleket için çalışur bir adem olsa bile muhafaza-i nefsin sair şeyin takdim ile sairbu cihetle sadaret-i memleket muktedir bir zatın intihabı lazımlıdır Boyarlar tarafından beg aleyhinde olan entrika ile iktiza olur iken muahiran bunun için ihtilal çıkarmak gibi bir su-i misal meydanda olduğundan ve bunların ahval-i meşhude-i tamakaraneleri iktisabınca belki her vakitte bu dereceye kadar gidecekleri derkar olub egerçi entrikaların eseri yalnız bir tebeddül-i şahsda kalur ise de ihtilal öyle olub Saltanat-ı Seniyyenin hukuk-ı mülkiye ve münasebat polikasını bütün bütün tehlikeye koyduğundan bunun avdet-i vukuunun meni için bir esaslı şey yapılmak her şeyden akdem ve ehemdir nizamname-i memleket iktizasınca rübude olan zat kayd-ı hayat tartıyla nasb ve tayin olunuyor ise de idaresi aleyhinde meclis-i umumi-i memleket tarafından bir şikayet-i meşrua arz ve beyan olundığı takdirde tebdil-i nizamat mevzuı iktizasınca olub rusyaluların buralarda tutdıkları usul-i mücebbire iktizasınca voyvoda olan zat-ı memleketce en hayırlı adam olsa bile kendülerinin menfurı olduğu halde ne yaparlar ise yapub ve aza-yı mücemmice tahvif ve taltif idüb begin aleyhine şikayete ve azlinin istihsaline ve bilakis beg Rusya devletinin meclubu ve bekası

matlubu ise ve bütün memleket aleyhinde olsun şedit bir tercihle kimseye ses çıkartmayarak ve meclis-i memleket bege muti olduğu suretde feshiyle kendüsine esir olan adamlardan terki itmek iktidarını istihsal iderek bekasına çalışdıkları umur-ı meşhudeden olub evvelki hale Eflakda voyvoda esbak-ı keyfe begin suret-i azli ve ikincisine Çiko beg ile nimdanda İsterra begin hakkında gösterdikleri iltizam-ı delil kafidir bu cihetle nizamname-i memleket ba-suret-i maksube ile meclis-i memlekete ihlal itdirilmekte veyahut meclis-i memleketin şikayet-i sahihası isga olunmayarak nihayet yeni denviye-yi umumi eseri olmak üzere bir ihtilal çıkarılarak açıktan açığa nizam-ı memleket yakulub yırtılmaktadır hülasa-i kelim bir taraftan Boyarların entrikaları ve bir taraftan Rusyaluların politikaları eseri olmak üzere hiçbir voyvoda müddet-i şürutaları tekmile muktedir olamadıkları misillü bundan böyle dahi bir voyvadanın değil müddet-i hayatınca yigirmi sene kamilen beglik idemeyeceği delile vasıl muhteda-i vuzuhdur böyle olmakdan yani ikide birde bir ihtilal veyahut bir takım entrikalar ile tebeddül-i imarete ve bu cihetle nizam-ı mevzua-i memleketi ihlale mecburiyet halinde bulunmaktan ise kuvve-i ahvalin tayin itdiği müddeti nizamden yapmak yani müddet-i imarını hasr ve tahdit eylemek her cihetde müdahildir bir kere imaretin müddeti kasr ve hisse olduğu halde mesela intihab olunan zat-ı memleketin ümidine göre çıkmayacak olsa bile bir müddet-i muine için herkes sabr ve tahammül ideceği misüllü haseb-i cahile beg aleyhinde entrika idecek garazkarana dahi müddet-i malume ve muine medar-ı tesliyet ve sükut olarak bari evkat-ı imaret-i tebeddül ider ise suret-i şedide olmuş olur Devlet-i Aliyece dahi memleketin ideceği intihab ile nasb buyurduğu beg sıdk ve istikametde istediği gibi çıkmaz ise bir müddet sonra tebdil ideceğinden dil-hah-ı alisine mugayir hareketde bulunan bir adamı daimi olarak reis-i idare-i memleketde tutmak mecburiyetini def eylemiş olur hususan ki bu kere beg nasbi intihab-ı umumiye bırakılıb devleteyn katında bil-muvafaka birinin tayini tekarrür olub beglige mülazım olan adamlardan en hayırlularının intihabına yaş ve rütbesi cihetiyle nizamname-i memleket dafi olduğına veyahut rusyaluların muvafakları hasıl olmayacağına binaen meydanda olan üç beş kişiden her kankısı intihab olunur ise daha vukuat-ı ahirenin tesirâtı altında bulunan memleketde makbul olub olmadığı malum olduğundan ve Devlet-i Aliyece dahi sıtk ve istikamet sahibidir değildir bilinemeyeceğinden ahval-i hakikiyesi mechul olan bir adamı reis olarak tayin eylemekden ise hasr-ı müddet olunması vakit ve hal icabına

daha mutabık görünür Edirne muahedesinden evvel dahi bu suret devleteyn beyninde ittihaz olunmuş yani müddet-i imaret yedi seneye hasr kılınmış iken sonradan Edirne muahedesinin inikadında kayd-ı sıhhat şartı esas-ı ittihaz kılınmış ve bu dahi mukaddimen begler fenerli takımından Dersaadetden gönderilmegi ciheti her kere tebeddül-i imaretdeki beg olan adam hariçden getürdigi mensubatını kayırmak sevdasıyla bir takım uygunsızdıkları ibtidat eylemesi mutalaasından meşed itmiş olub halbuki karar-ı ahir iktizasınca beg yerluden intihab olundığı cihetle bu mütalaa mahzur bir bertaraf olundığından ve şimdi bu suret yapulur ise Edirne muahedesinden evvel yapılmış olan karara dahi tevafuk ideceğinden Rusya devletinin dahi bir diyecegi olmayacağı ve bu ise ıslahatın en esaslı şeyi olmasıyla memleketce pek hüsn-i kabulde görüneceği misüllü Avrupada dahi müstelzim medh-i nümayiş olacağı derkardır bir de hisse ve tayin-i müddet ile beraber beg olacak adamın memlekete hüsn-i hizmet ve Saltanat-ı Seniyyeye daima arz-ı sadakat itmesi entrika-i tekkerür intihabı daima caiz olub şöyle ki müddet-i imaretin inkızasında beg olan adam hakkında bir güne şikayeti olubda ibkası meclis-i umumi-i memleket tarafından rica olunur ve bu halde Devlet-i Aliye dahi kendüsinden hoşnud bulunur ise ibka ve her müddetin inkızasında bir suret-i icra olunmak hem Saltanat-ı Seniyyenin ve hem de memleketin menafine muvafık olur bu cihetle müddet-i imaret birisine veyahut daha noksan ve ziyade olmak üzere tayin olunub her müddetin iktizasında meclis-i umumi-i memleket celb olunub eger memleketce begin hüsn-i iradesinden tolayı beyan-ı mahviyet ile ibkası istenülür ise anı rica veyahut tebdil-i taleb olduğu halde usuli üzere intihab olunan zatın nasbi istida ile bir mahzur yapub Devlet-i 'Aliyye'ye takdim olunmuş ve Rusya Devleti'ne mu'tad üzere bir kıt'a takrir ile beyan-ı keyfiyet kılınmış ve şu kadarki.....devlet-i aliye olmayubda İbka buyurmayacak olduğu halde zaman-ı intihabdan bir müddet evvel Rusya devletine beyan-ı rey ile istihsal memlekete ilan buyurulması en faidelü suret olub bu esas üzerine nizamname-i memleket tashih ve tebdil olunur.

Egerçi beg olan zatın irade-i keyfiyesine mukabil olmak üzere Boyarandan intihab ile bir meclis-i ari-i memleket olub nevad-ı kanuniye anın reyine mahvel olduğu misillü begin idaresi hakkında dahi beyan-ı mütalaa itmege muktedir olarak bu cihetle manen ahval-i umumiye-i memlekete nezareti var ise vasıl olsa zimam-ı irade-i memleket beg bulunan zatın elinde olduğına ve müdiran-ı memleket ile kafe-i memuriyeti beg nasb ve tayin idüb egerçi umum-ı idare hakkında meclis-i memleket

hoşnudsuzluk gösterebilir ise de memuriyetin hareket-i şahsiyesi öte yandan nezaret-i mahsusası olduğundan başka ıslahat-ı cedide ile meclis-i memleket begin mahkumu olmak hal-i kasdından çıkarılsa bile ne de yalnız birkaç ay tecemmü idüb kusur-ı dikkate begin ve memurinin ahval-i birer kat mahsusa altında bulunmayacağına mebni meclis-i ari memlekette başka daimi olarak Avrupada bazı devletlerde olduğu misillü konsül-i dana yani meclis-i hükümet namıyla bir meclis yapılub ve zaif memurini beg ile müdiran-ı memleket beyninde bir maddeden tolayı ihtilaf-ı rey vuku bulur ise anı tedkik ile hükm itmek ve müdiran-ı memlekete veyahud anların nasbkerdeleri olan memurlardan birisi sirkat ve nisar-ı ahaliye zulm ve kasdi ve memlekete ihanet gibi bir kabahat ile müttehem olur ise muhakeme eylemek ve mevad-ı kanuniyeye dair meclis-i ari-i memlekete arz olunacak şeylerin layihasını muntazım ile meclise virmek maddelerinden ibaret olur meclis-i mezkur begin mahkumu olmasıyla beraber kendüsine kamilen zıt ve muhalif olur ise mesalihin eşkalini mucib olacağından ve Saltanat-ı Seniyyenin efkar-ı aliyesinin icrasına heyetce nezaret-i umumiyesi olacağı cihetle Devlet-i Aliyeye bir rabıta-i mahsusası bulunmak lazımeden idüğinden bu mütalaatın cümlesini tevfiik eylemek üzere zıkr olunan meclisin azası on iki neferden ibaret olup altısı beg tarafından ve altısı meclis-i ari-i memleket banisinden intihab olup cümlesinin esamisi tasrihiyle bunların memuriyeti bir kıta ferman-ı ali isdarıyla ilan olunmuş ve bunların içinden Saltanat-ı Seniyyenin istediği kesanın tebdili hukuk-ı seniyye icabından olması ve her defa tebdil-i imaretden veyahud meclis-i umumi-i memleket azasının kudretinde meclis-i mezkur azasının kamilen tebdiliyle usul-i mezkur üzere yeniden intihab olunması ve bunların ne meclis-i ari-i umumi azasından ve ne de mansıb ve memuriyet ashabından olması caiz olmayacağına ve bu cihetle medar-ı taayyüşleri olmak üzere kendülerine birer mikdar maaş tahsisi lazım gelüb beglige mahsus olan maaş mertebe-i kifayeden pek ziyade olduğına binaen andan tenzili lazım gelen akçeden bunların her birisine senevi beş yüz Macar altını maaş tahsis kılınması suretleri meclis-i mezkurun esas teşkili olup ve zaif-i memuriyetin fūruatı meclis-i ari-i memleketin müzakerat ve mütalaatına havale olunur.

Müdiran-ı memleket ile begin daima ittihad ve ittifak üzere bulunması lazımeden ve bunların beyninde adem ve fak hem begin nüfuzını kasr iderek ve hem de müdiranı begin garazına düşürerek bilahare mesalihin düçar-ı ukde-i teşviş olacağı umur-ı vazıhadan olup şu kadar ki beg olan zat her ne kadar reis-i idare-i memlekette

bulunuyor ise de digerlerinden pek çok farkı olub o dahi Saltanat-ı Seniyyenin bir memuru bulunduğundan müdiran-ı memleket Tunanın mahkumu dahi olmak caiz olduğına ve müdirleri her ne kadar beg intihab ider ise de meclis-i ari-i memleketde dahi bir nokta-i istinad bularak begin hareket-i keyfiyesine mukabele halinde bulunmaları ehem ve elzem idüğine mebni müdiranın mesuliyeti bundan böyle usulden olarak her bir maddeye dair beg tarafına yazılan evamir o maslahatın müteallik olduğu dairenin müdiri tarafından imza olunması ve bu cihetle o madde yalnız begin rey-i zorıyla olmayub beg ve bundan imza iden memurun dahi mesul olması ve begin emri imza idecek müdirin reyine tevafuk itmeyüb anın üzerine irad ideceği mütalaat beg tarafından kabul olduğu takdirde istifaya muktedir olub mesalih-i umumiyede dahi müdiran-ı heyetce mesul olmak lazım geleceğinden kezalik begin emrine umum-ı müdiranın reyi tevafuk itmediği halde terk-i hizmet bed ihtiyarlarında olmak lazım geleceği misillü müdiranın umumıyla begin müttetik ikrar virüb meclis-i ari-i memlekete arz olunacak mevad-ı nizamiyeyi meclis-i memleket kabul ve tasdik itdiği halde müdiranın heyetce terk-i hizmet eylemeleri lazım gelür bundan dahi müdir zorıyla şimdiye kadar her ne yapıyor ise begin reyine isnad olarak ve müdiran ise beg istediği vaktecek yerine gelecek adamlardan olmadığı ve ve kendüsünde mesuliyet bulunduğu cihetle begi hilafa usul-i hareketden men ideceği yerde belki teşvik ile hakkında tarifat-ı umumiyeyi celbe çalışdığı müsellemlerle müdiran şu entrikadan men ile enzar-ı umumiyede anları mesul bırakmak ve o cihetle begin zatını muhafaza idebilmek maksadından ibaretdir.

Balada arz ve beyan olundığı vecihle meclis-i ari-i memleket begin idare-i keyfiyesine karşı gelecek bir hey'et olduğundan başka kaffe-i mevad-ı kazaya ve cariyenin merkez-i asfı olduğuna ve meclis-i ari-i gayr-i umumi ise beg olacak zatı intihab ideceğine mebni ari ve gayr-i arisi efkar-ı sahiha-i memleketi ve itimad-ı umumisini ahaliye gösteren eşhasdan ibaret olması ve her cihetle mahkumiyet-i maneviye ve fiiliyeden azade bulunmuş isem de nizamname-i memleket icabınca yalnız üç sınıfdan ibaret olan biçare halk mı hadd-i intihaya dahil olub sınıf-ı evvelde bulunan boyarlar umumen bu hakka nail iseler de ikinci ve üçüncü mertebede bulunanlardan yalnız beş yüz kulaç araziye mutasarrıf olanların salahiyeti olabilüb halbuki boyarlar hepsine nail olsun olmasun mülk sahibi olanların cümlesinin hakk-ı intihaba dahil olması iktiza-yı hakkaniyetden ve ashab-ı mesayi ve hareket ile erbab-ı ziraatın dahi bu hakda müşterek olması lazımeden olduğuna ve ta'mim-i intihab kaide-i fasidesine

düşünülmeyerek yalnız hakkaniyetin ve menfaat-i memleketin nasihat itdiği şekilde münasib olacağını ol babda her tarafı tevkif itmek üzere yine nizamata mucibince alel-umum rütbe-i evla boyarların sınıf-ı sani ve salis takımından yine beş yüz kulaç araziye mutasarrıf olanların hakk-ı intihaba dahil olacağı misillü boyarlık rütbe ve semeratını haiz olmayan kimselerden dahi ol kadar araziye mutasarrıf olanların bir daire-i intihaba idhal kılınması ve her bir şehirde bulunan yerli tüccar ve ashab-ı hırfet ile beraber ehl-i karanın dahi mesela her bir karyeden kocabaş ve papaz gibi mütegayyirinin dahi intihab hakkında bulunması esası ittihaz olunarak bunun fûruatı ve ba'de icraiyesi yaverce saniyede yapılacak ıslahatın şakiresine memur olan meclise yahud meclis-i ari-i umumiye havale olunması lazım gelür ve birde bu meclis azasını beg olan zatı igfal ve ihlale muktedir olamamak için hiçbir vakitte azalık ile bir memuriyetin ictimai tecviz olmaması ve intihab maddesinin icrasında begin ta aşağı memuriyete kadar bir güne zir'a ve sania vuku bulur ise meclis-i hükümet tarafına ilzam kılınması şimdiye kadar meclis-i mezkurun teşekkülünde görülen uygunsuzlukları def'a kafi gibi görünür meclis-i ari-i umumiyesinin dahi suret-i intihabı bir kaideye tatbiken icra olunub fûruatı yine mer'i ziyade rey ve müzakeresine havale olunmak icab ider.

Nizamname-i memleket iktizasınca beglige intihab olunacak adamların reisi her cihetle pek mahdud olduğundan bunun tevsim-i lazımeden olub bu cihetle bundan böyle beg olacak zatın yalnız sınıf-ı evvelde olan boyarlerde üç derecede boyarzade olub sinni dahi aklî otuz olmak üzere tahdiye olunur ise çünkü şu yeni daire içinde bulunan boyarlar atadan beru Rusyalunun taltif ve tahvifi altında harekete alışmış olduklarına ve bu daire ifade olunan suretde tevsi kılındığı halde hem devlet-i aliyyeye daha ziyade sadık ve hem de memleketce hiss-i hal ile muttasıf adamlar bulunabileceğine mebni her halde şu dairenin tevsii lazımedendir.

Boyarlık denilen şey eski vakitte meratib-i müteaddide olarak ashab-ı arazinin bir takım imtiyazat ve muafiyatına haiz oldukları meratib iken muahhıran nizamname-i memleket ile imtiyazat yalnız araziye hasr ve tahsis olunub meratib bir kurı unvan hükminde kalmış ise de üç derecede boyarlığın her birinde birkaç rütbe alub memuriyetlerin cümlesi derece-i ehemmiyetine göre bu meratibe mahsusdur. Şöyle ki müdir olacak zatların yalnız tasarrufat derecesinden banar mertebesine memuriyetlerin dahi her birisi şuranın bir dairesine hasr kılınmış olmasıyla mesela ya aşağı derecede

bulunan adamlardan veyahud hiç rütbesi olmayan kimseler için de pek dirayetli ve her işe muktedir adamlar bulunur iken mücerred bir memuriyete mahsus gibi olan daireden adam alınub bunların içinde dahi hakiki işe yarar pek çok kimse bulunduğundan nihayet mesalih-i memleket bir takım na ehlin eline kalacak olur ise bununçün beg olan zat-ı müdirleri ve müdirana dahi derece-i saniyede bulunan memurları her kangı sınıf ve rakamda ehl ve münasibini bulur ise intihaba muktedir olması ve bu cihetle boyarlık yalnız bir imtiyaz-ı zatî derecesinde kalub nizamname-i memleket mucibince beg tarafına ita ve tevcih olunabilür ise de yürütme maddesi dahi begler tarafından bizzat ihlal olmuş olmasıyla bununçün Beg her kime bir rütbe virecek olur ise ol adamın yakını ve bir hizmete mukabil mükafat olduğu ilan ve iş'aa olunmak usuli vaz' olunur ise pek çok uygunsuzlukların öni kesileceği ve zaten şu meratib-i milliyetce muzır bir şey olduğundan ve memurların bay-ı hal bunlardan olması kaidesi bu denlü ise kimse ragbet itmeyerek kendü kendüye düşüb mahv olacağından şeriki halde alenen lakırdısı olmayarak şu suretle bir şey yapılması her cihetle elzemdir.

Ziraat ve ticaret memleketinin esas serveti ve muavveni olub bunun esbab-ı tevsiinin istihsali için taraf-ı Saltanat-ı Seniyyeden vuku bulan takdir olacağına ve dahi ahali-i kara ile ashab-ı arazinin münasebatını bir esas koymak rabtla halkı gerek idare-i umumiyenin ve gerek arazi ashabının rıza ve tadiyatından tahlis ile hasıl olacağına binaen boyare yapılacak ıslahat üzerine ehl-i karanın hukuk ve nafiini bir nezaret-i mahsusa tahtına koymak lazımeden olub egerçi şuraya kadar bahada dahi devrik didikleri dahiliye müdirinin zir-i nezaret ve idaresinde ise de kasaba müdirleri bunun tarafına münasib olduğundan ve bunlar ise halkı muhafaza ve siyanet idecekleri yerde ashab-ı arazi ile her suretle uyuşub onların tadiyatına müsaade gösterdiklerinden başka bir tarafa dahi kendüleri enva-ı mezalime cesaret eyledikleri cüretle halka başka bir şikayet idecek ve himayet bulacak mahal olmadığından bundan böyle ahali-i karanın menafii ve hukukına nezaret eylemek ve bununla beraber emr-i ziraat ve ticaretin tesviyesi esbabına dikkat eylemek üzre ziraat ve ticaret müdiri namıyla birinin tayini lazım olub bunun fûruat-ı memuriyeti ve dahiliye idaresiyle olacak münasebatının tesisi meclis-i ari-i memleketin müzakeresine havale olunur.

Mais dinilen memleket askerinin vazife-i nizamatına mevcudenin ve asayiş-i memleketin muhafazası emrine mahsus iken muahiran zuhura gelen vukuat-ı asker-i

merkume hak-ı memuriyetlerini layıkıyla ifa itmemiş olmalarından kanaat itdigini isbat eylediginden ve bunda nefarat-ı askeriye'nin kusur ve kabahatı olmayub askerin ruhu olan zabitanın fariza-i destlerini bilmediklerinin eseri idüğinden bu mais askerinin dahi esas-ı nizamatin bir hüsn-i surete konulması lazımeden olub mevcut olan farizanın ekserisi yalnız iltizam ve tesahüb ile rütbe alan kesandan ibaret olarak malumat-ı askeriye değil nizamat-ı adiyesini dahi bildiklerinden başka her bir beg mücerred bir takım adamı kendüye celb itmek için şunun bunun ogluna ve akrabasına meratib-i askeriye virdiginden bayagi tolu na-ehl eline girmiş ve bazen dahi her ne kadar memleketde yerlü sıfatını almış ise de aslı Rusya askerinden olan elan bir takım adamlar dahi mais içine sokulmuş olduğundan bundan böyle bu zabıt-i askeriye'nin hiç olmaz ise iyi derecesinde bulunanları hod-be-hod beg tarafından nasib olunmayub çünkü intiha-yı meratib-i askeriye'ye layık olundığından andan binbaşılara kadar kafe-i zabitan bundan böyle yine begler tarafından intihab olub fakat memuriyeti için bir kıta ferman-ı ali isdar buyurılır ve bu rütbelerde bulunan zabıtlar elan birer kıta iftihar-feşan-ı alisine nail iseler de bunlar tebdil olunarak yerlerine asakir-i nizamiyete hazret-i şahane zabitanı rütbelere tatbikan nişanlar cihetiyle mesela hal ve tebdili vuku bulacak olur ise nevi ile digerine dirlik gibi bir usul-i mahsusa ittihaz olunur ise fima bade voyvodalar tarafından olur olmaz adamın zabıt tayin olması mazuriyeti mündefi olacağından başka Rusya devleti memleketinin askeri takımı daima bir suretle eline almaya çalışmakta bulunmuş ve bu şehre hayli ilerlemiş olduğundan Devlet-i Aliyece böyle bir şey yapıldığı halde manen bura askerini daire-i umumiye-i askeriyesi için almış ve rabita-i kuvviye-i atıfet ve ihsan ile asker-i zabitanını kendüsüne celb ve rabt eylemiş olur binbaşılık rütbesinin marifetinde bulunan zabitanın nasb ve tayini yine evvelki gibi beglere bıragılır.

Balada arz ve irade olunan mütalaat polikaca ve devletce yapılacak ıslahat-ı esasiye üzerine tertib olub bunlar ne derecelere kadar heyet-i tensib-i ali buyurılır ve mefaretle ve kusurumuza karar virilür ise ana tatbikan nizamname-i memleketin tashihi ve suver-i icraiyesi ya usul-i kadime veya derece-i saniyede olan ıslahatın müzakeresi için tesis olunacak meclis-i muvakkatde intihab maddesine derhal bir karar virilerek o esas üzerine meclis-i ari-i memleketin celbiyle ortada müzakere ittirmeyerek gerek iş bu mevad-ı esasiye ve gerek meclis-i muvakkat-i mezkurda sair ıslahata dair olacak müzakaratin neticesi idareye nizamnamenin metni tashih olunarak Saltanat-ı Seniyyenin

tasdik-i alisine arz olunmak icab ider bunlar memleketin irade-i dahiliyesine müteallik mevad olub ne mertebeye kadar husule gelür ise müzerret-i Saltanat-ı Seniyyenin himmet-i mahsusasına eseri olduğunu bilüb rabita-i şükranıyet ile ahali-yi memleketin devlet-i aliyye olan meyl ve mecburiyetlerinin bir kat dahi teşbih ve tevsik olunacağı cihetle ve cihet-i saire eyleyen başkaca pek çok şey kazanmış olacağı derkar ise de hazır şu mesele bu surette meydana çıkmış ve Devlet-i Aliye memleketinde elan hukukını tekrar teyid ve tekid eylemiş olan olduğunu ve bununkazanılabilecek olsa bile bundan böyle elden giderilmesi esbabının istihsali için şu vakit tamam bir fırsat idüğüne binaen ol babda yani memleketin ahval-i politikası ile üzerine bazı mütalaat-ı kamili iradına dahi ictisar olunur.

Eflak ve Boğdan memleketleri tamamiyeti Kefâlet-i ‘Umumiye-i Avrupa tahtında bulunan ve muvâzene-i politikanın muhafazası için her bir devletce vücud-ı ...Eflak memâlik-i mahruse-i hazret-i Şahanenin bir kıt’ası olarak hakk-ı saltanat ve mülkiyet bütün bütün devlet-i aliyyeye aid olub Rusya devletinin muahedatca hukukı yalnız nizam-ı mahsusa-i memleketin muhafazasına kifayet iken bunu himayet kelimesine tebdil iderek her ne olur ise olsun ve hukuk-ı mukarreresi kangı manaya olunur ise olunsun kendüsine ahden aid olan şey eger saltanat-ı seniyye nizam-ı mülkiyeti bozmak ister ise kefaleti hasebiyle men itmek veyahud hukukı iddiası gibi himayet ise taraf-ı saltanat-ı seniyyeden mülkiyet hukukunda bir güne cevri ve ta’di vuku bulmadığını madde-i mümanaat eylemek dairesinde ise de ahirden berü Rusya devletinin burada tutmak yani usul-i aleni ve zahiri devlet-i aliyyenin hukukına iştirak ile derece-i müsavatda bulunmak zahmeti ve kangı saltanat-ı seniyyenin hukukını imha ile bütün bütün kendüsü kazanmak efkarı olarak zaten kabinatonun boyare-i daimi olarak ittihaz kerdesi olan mülk-i politikadan başka buraya gönderdikleri konsolosların her birisi dahi igraz-ı zatiye ve menafi-i şahsiyelerince ittiba ile itmedikleri ve gerek ve burda bulunan adam ve gerek umum boyaran ile umur-ı vazıhadandır.

Saltanat-ı seniyyenin hukuk-ı mülkiyetini senevi virgüyi almak tebeddül-i emaretden bir kısmını virmek derecesine tutmak garazında oldukları bazen açıktan bile söyledikleri derkar olub bu suretle hukuk-ı saltanat-ı seniyyeyi ihlale çalışarak çünkü daima ashabı irtikabı pek çabuk kazanmak mümkün olduğunda Rusya devleti her yerde bu sıfatda bulunan adamları iltizam eyledikleri mesalim olmagla muhakkikinin içinde

dahi boyarlardan mukadder ve mürekkeb ve enva-ı muayib ile muttasıf olan var ise anları pek kolayca celb iderek kasd-ı ehl-i irz ile umum ahalinin taraf-ı devlet-i aliyyeye olan temamiyeti dahi bozmak için her ne vakit ki yine kendülerinin eser-i politikası olmak üzere halkın menafine münbaid bir şey yapılacaktır bir güne muamele-i te'diyece ve zecriye icra olunamı devlet-i aliye tarafına gelmiş gibi göstermek ve bilakis hayr ve lutfu dair bir şey baba dahi taraf-ı devlet-i aliyyeden birine bir nişan bile virilse anı kendülerinin kuvve-i vesait ve ve bu suretile husul bulunmuş suretde bildirmek şartlarıyla zat-ıhazret-i şehenşahinin hamiyet endaz-ı aksar-ı cihan olan muadelet-i seniyye-i cenab-ı mülukaneleri asarıyla bir müddetden berü memleketin ahali kendülerinin haber ve menfaati nazarından geldiğini anlamaya başlamış olduklarından su-i kasdların ashabı için her güne esbaba teşebbüs eyledikleri ve bir şeyden girü kalmayacakları derkardır

Ve kendü daire-i hukukları tecavüz ile saltanat-ı seniyye ile bayagı hukuk-ı mülkiyede bile müşarık olmak ve müdahale-i hukukiyelerinden fasıla fasıla dahi efkar-ı istilaiyelerine hizmet eylemek için zahirde kendülerinin menfurı olan esbaba bile teşebbüs eyledikleri emr ve aşikar eyleyüb hatta muahhiren zuhura gelen ihtilalde bunların asar-ı müdahili olduğu delail-i adide ile müsbet ve bundan sonra dahi her ne vakit atiyelerine gelir ise yine böyle şeyler çıkarmaya kalkacakları rehin ve tedabiren her ne bir cihetle saltanat-ı seniyye her şeyden evvel buraca Rusya devletiyle olan münasebat politikasını tayin eylemek yani hukuk-ı tarafeyn her güne iştiba her ne kurtarılarak gerek zaten Rusya devletinin ve gerek konsoloslarının buraca olan daire-i hareketleri açıktan açığa takdir olunmak lazımdır.

Rusya devleti sanki devlet-i aliyyeyi icra-yı zulmden men ideceği yerde bilakis saltanat-ı seniyyenin lütfunu men'a kalkışur. Bu ise iddia kerdesi olan hakk-ı himayetini imha edeceği ve bu babda ise devlet-i aliyye bütün düvel-i Avrupa'ca kendüsine pek büyük nokta istinad bulacağı cihetle Avrupa'ca en ibtida bir fırsat düşdüğü vakit şu memleketini bir Avrupa meselesi yapmak yani Avrupalunun himayet-i mahsusanın emhasıyla saltanat-ı seniyyenin memleketine vermiş olduğu hukuk ve imtiyazatı kefalet-i umumiye-i düveliyeye tahtına koymak için çalışmak elzem ve ehemdir. Bendeniz Rusya devleti buraca hakk-ı himayetini yalnız kendü efkar-ı asilaniyesine sarf idüb himayet-i Avrupa'nın umumına intikal eylemek lazım gelse o halde saltanat-ı seniyye memleket

içün istediği sureti lütf ve gayat itmeğe muktedir olub bununla zaten memleketi günden güne kazanacağımdan daima Avrupa ile olan münasebatı iktizasınca burada eser-i adl ve re'fet olarak her ne yapılacak ise haricen ziyadesiyle takdir olacağı cihetle Avrupaca dahi ezhan-ı umumiyeği celb için daimi olarak elinde bir alet bulunmuş olacağı derkardır.

Egerki şu mutalaat bir ümmet-i mahsusa şu zamanda icra olunacak şey değil ise de memleketeyn hakkında devlet-i aliyyenin maksad-ı politikası olmak üzere ittihaz olunarak o yana kazanılmasına ve bunun esbabı husulünde ashab-ı politikanın efkarı yoklaştırılarak vakti geldiği vakit meydana çıkarılmak için şimdiden vesail-i maneviyesinin teminine bakılır ise çünkü Rusya devleti ta Katerinadan beri kurulan tolaba tevfiğ-i hareket itmek buralarca olan halini o suretle kazanmış ve kazanmakta bulunmuş olduğundan saltanat-ı-i seniyyenin dahi buna manevi mukabele için politikaca bir meslek-i daimi ittihaz buyurması elzem ve fakat her şeyden evvel tarafeyn hukukunun tayin ve tahdidıyla Rusyalunun maddi ve manevi tahribat ve tecavüzatına bir hudut yapılması ehemdir.

Bend-i sâbıkda 'arz ve beyan olunduğu üzere Rusya devletinin buralarca zâten dergâr olan efkâr-ı istilâ karyesinden başka konsoloslarının harekât-ı şahsiyesi memleketin bütününden şu su-i hale sebep olub bunlar adetten burada hakim-i mutlak olarak istediklerini yaptıkları misüllü Dersaadetde olan sefaretlerine ve Tresburga ve bildikleri çekindikleri şeyi ibaret yaptırmakda olduklarına ve egerçi voyvoda Devlet-i Aliye memurı ise de o dahi ya tabian veyahut cebren Rusya konsoloshanesinin hükmi altında olarak o cihetle Saltanat-ı Seniyyenin memleketde muhafaza-i şart ve istikrarı ve usul-i memleketin istidlai için hiçbir vasıtası olmadığına binaen hem Rusya konsoloshanesinin entrikalarına ve açıktan açığa olan hareket-i tecavüzkarenasına vakt ve mukabele eylemek ve hem de nizam-ı memleket ve efkar-ı adliye-i Saltanat-ı Seniyyenin idare tarafına tahammülen icrasına nezaret itmek üzere gah Bükreşde ve gah Yaşda ikamet eylemek üzere memur-ı daimi namıyla birinin tayini elzem ve ehemdir Devlet-i Aliyenin daimi olarak böyle bir memurı bulunduğu halde Saltanat-ı Seniyyeye dilgüşa olan umum-ı ahali bir büyük mülecca-ı penah bulmuş olacakları misüllü Boyarların pek çoğunun öte tarafa olan meyl ve meclubiyetleri ise Saltanat-ı Seniyye tarafından kendülerine bir cay-ı imtinad gösterilmeksizin neşaat eylemekle Devlet-i

Aliyeye sahihi arz-ı sadakat ve ubudiyet emelinde olan adamların günden güne artacağı bi-iştibahtır ve birde Rusya imparatorunun namına olarak buralarda daima enva-ı alayış ve nümayiş gösterilmekte olduğundan ve bu ise halkın gözünü boyayub Saltanat-ı Seniyyenin şan ve taraf-ı şan-ı alisini idare idecek bir şey görmediklerinden böyle bir memur olub da biraz öyle şeyler dahi yapılır ise pek çok kaideyi müstelzem olur şurası var ki buraları her gün mesail-i sarf olunduğı mahaller olduğundan tayin olacak adamın gayet afif ve çerkab-ı irtikab ve yek damen olması ve kemal-i dirayet ile tevakkuf bulunması lazımedendir bu memurun bir işi dahi karşı taraftan geçüb buralarda ticaret ve sanayiyle meluf olan adamların muhafaza-i menafileri olub bu dahi şayan-ı dikkat başluca bir madde olduğü ve bu memurun tayini için Devlet-i Aliyeye göre bir sebep-i kuvviye zahiri olacağı derkardır.

Rusya devleti ittihaz-kerdesi olan politika iktisabınca umum-ı halkın celb ve imalesine bakmayub asıl gözi Boyar takımında olduğundan ve meis askerinin zabitlerini kazanmaga pek çalıştığından makaddem ki istiladan sonra bir takım genç Boyar zadeleri Petersburga celb ile askerlikte istihdam iderek sonra memleketlerine göndermiş ve bir takım Rusya zabitleri dahi yerlü hükmine girerek meis askerine dahil olmuş idüğüne bunlar Rusyalunun her vakit istediğı şeyin icrasına bir büyük illet olduğına ve Saltanat-ı Seniyyece umum-ı halkın müsavaat ve musadifetinden şübhe olmayub fakat memleketin asıl müteayyinanını celbe dikkat ile Rusyalunun tutduğı usule mukabele farizadan bulunduğunu ta ibtida şu meclis-i askeri zabitanının emniyet-bahş olacak suretle terbiyeleri çaresinin ihtisali politikaca pek lazım olub memleketlerinde terbiye-i etfal için mekatib-i sagire mevcut ise de umum-ı mahsusaya ve alel-husus fen-i askeriye dair mekteb olmadığından ve bunu yapmaga dahi muktedir olmadıklarından taraf-ı eşref Hazret-i Şehenşahiye bir gayet-i mahsusa olmak üzere meleketeyn Boyar oğlanlarından meis sınıfına dahil olmak isteyenlerin fünün-ı askeriye tahsil eylemeleri için mekteb-i harbiye-i şahaneye girmesine müsaade-i seniyye irade buyurılacağı ilan olunur ise pek çok Boyar ogullarını tahsil-i maarif için bunca mesarif ile Paris ve Viyanaya gönderecekleri yere bu ihsan-ı aliden istifade müsaraat iderler bununla memleketeyn hakkında bir kat dahi eser-i atıfet gösterilmiş olduğundan başka böyle zir-i cenah Saltanat-ı Seniyyede kesb-i terbiye itmiş olan adamlar sonra her cihetle işe yarayacağı ve bu tarik ile ale'd-tedric memleketin asil-zadesi olan takımın ele alınmış olacağı derkardır bu lütf-ı ali ise yalnız askerlige dahil olmak isteyenlere mütehasır olmayub

mesela mekteb-i tıbbiye-i Şahane ve hendesehane temin buyurulmakta olan sair mekatib-i aliyeye dahi istekli olanların girmelerine müsaade-i müsaade-i seniyye erzan buyurulur ve bu yol ile ihtilafları ne kadar tevdi olunur ise Devlet-i Aliyeye olan revabit-ı maneviyyeleri ol kadar teşyid kılınarak pek çok suretle istifade olunacağı bi-iştihabdır.

Saltanat-ı Seniyye için buralarca celb-i ezhan itmek ve adam kazanmaktan büyük politika olmadığına ve bunun için her güne ve saile-i lazımeden idüğine binaen bend-i sabıkda ve beyan olındı üzre Boyar evlatlarının terbiyeleri için mekatib-i Şahane kapularının kendülerine açılmasına müsaade-i seniyye erzan buyurulması şu emniyenin husufına bir tarik olacağı misillü bazı genç Boyarzedelerin dahi hidmat-ı seniyyede kullanılmasına müsaade buyurulur ise pek çok faidesi olub şöyle ki bu mukule genç Boyarlardan servet sahibi olanlar Avrupada siyaseti merak idinmiş olmalarıyla beher sene Viyana ve Paris ve Londraya üç bin kişi gidüb ikamet ve bade avdet eylemekte olduklarından ve bunlar humarice kendülerine haysiyet ve rifat virecek bir mala can atacaklarından bu makulelerin içinde memleketlerince ve kadr ve vuku sahibi olanlarından bir kaçına saltanat-ı seniyye sefaretlerinin mesela müsteşarlığı veyahud maiyet memuriyeti unvanı virilerek Avrupada buldukları müddetce hizmete devlet-i Aliye mülkine idhal olunurlar ise çünkü bunlar kendülerini idareye muktedir olanlar olduğundan Devlet-i Aliyeye bir güne bar ve masrafı müstelzem olmayacağı misillü memuriyetleri dahi bir kurı unvan ve rütbeden ibaret olacağından maslahatca dahi bir guna mahzur olasız buna nail olanlar rabıta-i fikr ile tutulmuş veli nimetleri olan veli nimet beytimiz padişah efendimizin kadr ve şan-ı ali-i mülukaneleri kendüsine öğredilmiş olacağı ve bu lutfu Hüdavendigâr olan sair bir takım adam dahi emr ve rica tahtında tutulacağı misillü bunların böyle istihdamları rabıta-i tabiiyetlerine ve Saltanat-ı Seniyyenin usul-i fütüvvet-karına Avrupa içinde bir büyük alamet olarak politikaca pek çok kavaidi müstelzem olacağından intibah yokdur ve bir de Eflak ve Bogdan kapı kethüdalıkları rum tebasının iftihar itdiği iki memuriyet olub memleketin halkının istedikleri gibi işbu memuriyetleri anlardan alub yerlüye virmek ve bir takım inkisar-ı derunı mucib olacağı cihetle münasib degil ise de hem bunlara emniyet virüb memnun itmek ve hem de birkaç kişi bab-ı Devlet-i Aliyede ve terbiye-i mahsusası altında tutulmak için kapu kethüdalar maiyetine genc Boyarlardan bir ikişer serkatibi ve maiyet memuru konulmasına müsaade buyuruluyor ise bunun dahi pek çok faidesi olur

Saltanat-ı Seniyye için pek ziyade şayan-ı dikkat bir şey dahi memleketin karantina maddesi olup Edirne muahedesinin inikadında memalik-i mahrusa-i Şahanede karantina usuli olmadığı cihetle zahiren memleketlerine bir hizmet olmak ve bazen bunları memalik-i saire-i Osmaniyeden bir fart-ı manevi ile tefrik eylemek üzere Tunanın sol sahili karantinası şerait-i esasiye-i uhde idhal olunub egerçi usul-i mezkurenin ise de karantinaların nezaretine Rusya devleti tarafından birisi memur olup bu cihetle idare-i mezkure bütün bütün Rusyaluya geçmiş olduğundan başka Besarabya ile memleketin beyninde olan karantina hattının ilgasıyla manen buraları Rusya memalike iltihak eylemiştir elhaletе hazihi bu suret cari olup egerçi memalik-i mahrusa-i şahanede karantina usulünün hüsn-i tesisinden berü Tunanın sahil miyadı karantinası bir hayli tezeyyül olunmuş ise de esaslı bir şey olmayub Rusyalunun müsaade-i mahrusası ile olduğundan her istediği vakit yine suret-i sabıkasına iadeye muktedir olacağı derkardır bunun ise politikaca olan meharizi meydanda olduğundan başka şimdi lüzumsuz ve manasız bir şey olup Hamdolsun memalik-i mahrusa-i hazret-i şahane saye-i muvaffakiyyetdarına cenab-ı Hilafet-penahide tesis buyurulmuş olan karantina usulünün sebep-i zahirisi ve Cenab-ı Hakkın muhafaza-i samedanisi ile illet-i muhufe-i malumeden kamilen reha-yab olarak Avrupa devletlerinin cümlesine emniyet bahş olmuş olduğundan her bir halkın karantina usulü ya kamilen imha veyahud mahv derecesine kadar tahfif kılınmış olmasıyla memleketin karantinaları yine evvelki gibi Rusya devletinin yed-i ihtiyarında politikaca bir madde olması kabul olunurmuş olduğu misillü Avusturya memleketinin her bir tarafında memalik-i Şahaneden gelenler için karantina usuli ilga olunub bu cihetle mesela bir adam Vidinden karşın Harsovaya mürur idüb karantina itmesinden Nemçe ilkasına geçerek oradan on iki saatden evvel Eflak hududına girüb halbuki diger bir kimse Kalfata geçmek lazım gelse dört gün karantina itmege mecbur oluyor artık bunun usul-i sıhhiyeye tokunur yeri olmayub sarfa mütalaat politikaya müretteb bir şey olduğu bi-iştibahdır bu cihetle şu memleketin karantinalarını bir takrib Rusyalunun elinden kurtarmak her cihetle elzem ve ehem olup egerçi heman şimdiden bunun çaresi bulunmaz ise de Devlet-i Aliyece bir makama mahsus add olunarak bil-ahire husuli çaresine ale'd-devam sarf-ı ikdam olunması lazımdır.

Lazım gelecek beyan olundukda mukadiimce isti... meclisine ta'yin eylemiş oldukları askerat keyfe nâm-ı buyârın nasb olunmasını derman eyledikde merkumun

hayat-ı devletden kendülerine kapılmış ve satılmış olduğu bir yana tursun bütün emlakın içerisinde enva-ı muayeb ile meşhur bir adam olup mamelekini kurban virmiş ve birkaç yüz bin altın borc altında kalmış olduğundan hal-i zaruretinde her şeyi mihengi olacak bir adam olmasıyla öyle herifin böyle memuriyet kazanması halkın hem takbih-i umumisini davet edecek cihetle tebeddül maddesinde muhalefet itmeme ve kimseyi iltizam itmedigim cihetle yerine bir diğerini tevcih eylemem fakat bu adamın halk içinde hiç karar ve itibarı olmadığından nasbına muvafakat emri muhaldir andan sarf-ı nazarla bir diğerini arayalım yahud bir münasibinin bulunmasını kaimakam ile müdiran mecalisine havale eyleyelim diyerek lisan-ı Nezaket ile kendüsüne beyan-ı hal olunmuş ve hatıra gelen boyarlardan bir kaçının namı dahi irad kılınmış ise de merhum keyfiyetinin tezkiye-i zatına ve kendüsüne olan endişelerine dair bir takım sözler söylemiş ise de şahsı merhumun memuriyetini kabul idemeyeceğimi nazikane beyan ile diğer bir şahsın nasb-ı suretini ifade ederek meclis o halde kalub gitmiş idi.

Muma ileyh dün kaimamı çağırub bu tebeddül maddesini izahdan ve merhum kimsenin nasbı hakkında kullarının muhalefetini beyan ederek bendelerini görüb biçare muvafakat-ı çakeranemi istihsal eylemiş olmak çakeranemden ısdar gösterilür ise tarafından kendisine bir mektub-ı Barika bırakılması polis memuru nasb eylediğini beyan edeceğinin taraf-ı bendeganına ifade itmesini söylemekte çünkü merhumun hal ve keyfiyeti ve bu talebin halkca ehemmiyeti kaimakamın dahi malumu olduğundan mutalaat güzarını tasdikan biraz lakırdı söylemiş ise de imza itdirmek kabil olmadığından taraf-ı çakeraneye gelerek muma ileyhın ifadat-ı vakıasını teblig eyledi.

Elan polis memurunun hareketinden biz ve memleket cümleten hoşnud olmadığımız halde bekasını talep eylemekte ve su-i idaresini isbat eylemek üzerine irad olunan şeyler asayiş-i memleketin tehlikede olduğunu ima eylediğinden ve bu ise hilaf-ı vaki idüğine virilen şeylerin tedkikini istemekde hakkımız derkar olduğu ve hususan polis memuru kumandası münasebetiyle Ferik paşa hazretlerine müteallik şey olub burada bulunmadığı cihetle müzakere eylemek üzere avdetine tedkik olunması lazım geldiği halde mücerred herhalde ittihad üzere hareket emelinde bulunduğımı isbat ve madem ki suikasd gibi lakırdılar oluyor anın men'ine bakılır faidesini getürmekden itiraz idüp heman tebeddül maddesine muvafakat olunmuş ve yerine katılacak adam

hakkında usul-i adiyeye müracaat ile size havale kılınmış beyan olunmuş iken öyle bir şahsı mezmum hakkında bu suretde ısdar olunuyor.

Buna muvafakat nice kabil olur ve general Duhambik Hodenburg nasb ve tayin eyler ise artık hukuk-ı devlet-i aliyyeye karşı gelecek olacağından buna sabr ve tahammül mümkün olmayacağı cihetle o halde hareket-i vakıanın mesuliyeti üzerine bırakarak umur-ı zabtiye-i memleketle asakir-i şahane beyninde olan münasebatı kat'a mecbur olursa cevabıyla iade eylemişdim. Dünden beridür bir sesleri çıkmayub fakat devlet-i aliyyenin aleyhine açıktan açığa ferik ve memleketi bütün bütün zir-i tasarruflarına almak için hiçbir şeyden giri kalmayacakları derkar olmag ihtimal ki bu madde de dahi didikleri gibi hod be hod merkumu tayin eylemege kalkışacakları muhtemel olduğundan ve merkumun nasbına muvafakat-ı memleket içinde devlet-i aliyyece pek ziyade ayıb bir şey olacağı misillü general Duhambik hareket-i memulesi artık halk arasında hukuk-ı saltanat-ı seniyyeye payimal itmek demek olacağından her ne kadar bir sesleri çıkarmamak için bazı kere fedailik derecesine kadar gidemiyor ise de biçare bir hal vuku bulur ise taraf-ı çakeranemden dahi ana şikayet gösterilecek suretle hareket olunması lazım geleceğinden ilerüde musalahat ne renge girer ise arz ve iş'ar olunur ise de şimdiden hakikat-i hal üzre ferman-ı şahenşahileri buyurmak için beyan ve iş'ar-ı muhaberet kılındı.

Tunanın iki tarafı tonub ortası müncemid olmadığından ne kayık ile geçmek ve ne de üzerinden müdevvir itmek mümkün olmadığı cihetle Dersaadetden gelen tatarlar karşı Rusçukda ve buradan gönderilen kuryerler dahi Yer Köy'de kalub nihayet bu hafta içinde kamilen buz tutmuş olmakla mukaddimce takdim kılınmış olan çend-i kıta maruzat rakit-abat abid-azam üzerine şeref sudur buyurulan emr ve idare-i hikmet ifade-i hazret-i şehanşahi keyfiyet-i seniyyesini müşair ve enfaz-ı ahkam-ı celilesine müsaraat-ı kemteranemi emr-i şehir-i bürkain meshi ve şehir-i halin beş tarihleriyle irsal ve ihsan buyırılan iki takım emirname-i meali-i allama-i hidvaneleri bu kere birbirini müteakiben ziver-i hame-i mübahat ve müfahhirat rakit-mezazım olmuşdur cenaral Duhamlik mütesellim ad eylediği eşhasın istizanı için hodbehod teşkil eylediği meclis taraf-ı çakeranemden dahi iki kişi intihabıyla tayini hakkında olan işar rakit-şiar-karanım rehin-i tensib-i hikmed-karin-i ali buyırılmış olduğundan icra-yı iktizasına ibtidar olunmak lazım gelür ise de vukuat-ı ahirede yalnız afv-ı ali-i umumiden sonra

tesellüm olan eşhasın muhakemesi emrinde taraf-ı eşref saltanat-ı seniyyeden virilen karara Rusya Devletinin muvafakatıyla bu yolda hareket-i müşterekemize dair cenaral-i muma ileyh ne sebebe mebni ise hala bir güne işar vuku bulunmuş ve ara sıra kendüsinden sual olunmakta ise de daha bir cevap gelmedi diyü söylemekde bulunmuş olduğına ve mukaddimen haps itdikleri eşhas bila fark-ı istintak ile diger daha mütesellim buldukları yani istintak eyledikleri eşhasın güya şerik-i tehennümleri olmak üzere haber verdikleri adamları dahi birer ikişer habs ve tevkif itdirmekde olduklarına binaen şu ilişik kesilmezden yani Devlet-i Aliyenin karına muvafakatla müttehimlerin tefriki hasıl olmazdan evvel taraf-ı çakeriden zikr olunan komisyona adam tayin olunsa madam ki dü hale devleti tarafından bir emir gelmemişdir gittiği yoldan dönmek ihtimali olmadığından ve bizim taraftan anların tutdukları usule ittiba olunmak yani alel-umum madde-i ihtilalde uzakdan yakından müdahil olanlar tefrik olunmayarak istintak kılınmak lazım gelse karar-ı aliye bozmuş ve anların istediği sureti kabul dimek olacağından şimdilik bu adam tayini sureti tevkif olunub ilerüden matlub-ı ali-i Saltanat-ı Seniyyeye muvafakat eyledikleri halde Devlet-i Aliyeye mütesellim olan eşhas bit-tefrik yalnız anların istintaklarının temyizi için yine bir iki kişi tayin eylemek mümkün olacağından bu suret-i mertebe-i rüchaniyetde görünmüşdür bazı tahkikat-ı sahiha-i çakeraneme göre zikr olunan komisyon istintak itdiği eşhas-ı ihtilal ahirde güya Kantakuzen ve Alkokika gibi Devlet-i Aliyeye bir taraftar olan Boyarların müdahil olduğunu söyletmek için çalışmakta ise de böyle bir serrişdeye destres olmamıştır. Bundan dahi murad Devlet-i Aliyeye mütemayil olan adamlardan bir kaçını yine kendüsüne tedib itdirderek kesr-i nüfuz-ı alisi garazından ibaret ise de millette hasıl olan meclubiyet-i kalbiyeyi bir vechle bozamayacakları derkardır.

Bundan iki gün evvel ru hasıl nezd-i çakerime gelüb Bükreş şehrinin polis idaresinde rehavet görineceğinden ve memurlarının Kolonel Dö Niskodan kendi umuruna askerleri hoşnud bulmadığından bahisle tebdil-i hususı dermiyan idüb muma ileyh ile iffet ve istikamet sahibi bir adam olduğına ve buraya geldiği vakit umur-ı zabtiyeye bunca müşkilat ve muhatarat var iken ifa-yı hüsn-i hizmet iderek asakir-i hazret-i şahane ve umum ahali kendüsünden hoşnud bulunduğuna binaen muhafazası kaydına düşülerek ol babda bundan mürettebler söylendikde güya ecnebice tard ve def kılmış olan ashab-ı ihtilalin bila imza bir mensubı tutulub kendüsüyle general Lideri ve Mösyö Korçiv ve kaimakamın idamları burada elan karaya yazılmış olduğunu irad ile

canlarından emin olmadıklarını beyan eyledikde eger çı bu didikleri şeyler birisinin aslı olmayub polis memuru bulunan adamın bizim tarafa olan meylini çekemeyerek onun tebdiliyle kendülerinin bir adamını koymak garazından ibaret olduğu derkar ise de mademki lakırdının içerde kendüleri hakkında su-i kasd maddesi olduğundan tebeddül maddesine muhalefet olunması için canlarına kasdımız var ki çıkacağından ve bunu dahi bir arbedeye serrişte ittihaz ideceklerinden memur-i merkumenin tebeddülüne muvafakat olunub fakat yerine hakca mahrum ve makbul ve münkadir bir memuri ıslahat maddesine dair tahkikat ve mütalaat-ı kemteranemin tafsilen arz ve iş'arına müsaraat-ı acizanem muktezasına ve emr-i ferman-ı aliye olub mukarrebce dahi arz ve iş'ar itmiş olduğım vecihle bu babda bazı erbab-ı mevkuhat-ı layiha ve mütalaanamerler istemiş ise de her birisi bir garaza mebni müteallil ile bir şey yazamamış veyahud bir maksad-ı mahsusa üzerine hasr-ı inkar itmiş olmalarıyla bunlardan bir şey istifade olamadığından kulları şuradan buradan vaki olan tahkikat-ı mahsusa acizanemi toblayarak ve bazı mütalaat-ı kasıra çakeranemizi ilave iderek layiha kulkule bir şey kaleme almaga başlayub bir aralık vücud-ı acizaneme ariz olan inhıraf sür'at-i tekmiline mani olmuş olduğundan ol babda vukua gelen kasd-ı zaruri-i çakeranemin afv ve şer-i camia bu kere takdimine cesaret iderim.

Bu mukule şeylerde olan acz ve adem-i liyakatım malum ve müsellemlerle ol babda arz-ı mukadderete dahi cesaret eyleyemem ki hakka arz ve takdim kılınan ariza-i acizanemde arz ve iş'ar kılındığı vecihle polis müdirinin tertibiyle birine teşekkürden giderek nefis-i merkumunda derise memurların tarafına vaki olan iddia üzerine taraf-ı çakeranemden gösterilen muhafaza karşı davamızdan vazgeçüb polis memuru bulunan adam azl olunarak yerine meclis-i askeriye zabitanından ehl-i irfanca bir adam nasb itdirilmiş ve maiyetine işgüzar ve bizim tarafa mail genc bu yarzadelerden birisi ikinci memur olması üzerine tayin kılınmış olmakla mücerred keyfiyet malum maal-lüzum asıfaneleri buyurulmak üzere arz ve iş'ara müsaraat kılındı.

Asakir-i hazret-i şahanenin memleketinden vusulünden sonra karantina usuli ihlal olundu diyemürurına idüb bu tarafından karantina yapılmış idi buraya gelindikden sonra memleketin karantina idaresi taraf-ı çakerice vaki olan ifadat üzerine Tunanın sahil-i miyadı karantinasına yine evvelki gibi dikkat olmak içinteşebbüs olunub fakat Rusyalılarla bunun kani olmadıklarından güya Besarabya tarafına kadir

kılanan karantinayı kaldırmak için memleketin karantinasının tamamen icrasından emin olmak üzere her bir karantinaya nazır göndermeye karar vermiş olduklarını Rusya kolonelleri Mösyö Kurçid bir kıta mektub ile kaimakama bildirilmiş ve evrakı mektub-ı mezkûrun suretini çakerlerine götürüb vermiş olmakla bu karantina maddesi taraf-ı eşref-i hazret-i şahaneden memleketine virilmiş olan imtiyazatın birisi olduğundan halelden muhafazasına ve te'kid-i nizamatina her suretle çalıştığı derkar olub fakat bu beyan olunan suret fevkalade bir şey olduğundan kabulü mümkün olmayub devlet-i aliye taraf-ı eşrefine mahsusan emr almaga mecburum diyerek ve bu ifadat-ı çakeranesi Mösyö Koçbuya söylemesini beyan iderek mukabele eyledim şu Rusyaluların her bir maddeyi bütün bütün ellerine almaga çalışdıkları bedihi olub fakat karantina maddesinde olan murad-ı hakikleri ibtida birer memur koyarak ve sonra yalnız memur bir işe yaramıyor diyerek yanlarına beş onar dane dahi kazak koyub asakir-i şahane burada iken Tuna sahilini dahi bir suretle tutmak sevdasından ibaret olduğına ve burada kolları ne yapsam ve ne disem imparatorun emri böyledir diyerek ifadat-ı çakeranemi asafa itmeyeceklerine binaen şu tekliflerinin def'i için adem-i kabulü suretinin maharete beyanı mutlaka arz olunmasına hikmet-i nişan cenab-ı şehenşahiye mütevakkıf idüğü bu talim-i alemşümül nazarı cihetiyle buyuruldukda ol babda emr-i ferman hazret-i men lehül-emrindir. Fi 27 Safer 6 Fuad Kulları

Ve her münteşâ ve şehirleri ahali tarafından iane talebiyle gelmiş olan Rivnasyon general lidere tarafından devletin rızası olmadıkca hududı tecavüz idemeyeceğini söylemiş ve hareketi Petersburgdan istizan eylemiş olmagla bilfarz onlar sınırı geçecek olmalarıyla bizim tarafa bir kez hareket-i tecavüzün vuku bulması yalnız hududun muhafaza kılınması için hudud üzerine tahaşşüd itdirilmiş olan asakir-i nizamiye-i hazret-i şahane zabitanına icra-yı tenbihat kılınmak üzere ol taraflarda bulunan ferik-i maadetlü Ömer Paşa Hazretlerine tekrar tekrar ihtarat icra kılınub şu kadar ki burası devlet-i aliyyenin mülki olmasıyla Rusyalunun buradan geçüb bir dahi devletin mülkine girmesi ve mesalih-i umumiye-i Avrupaya müdahale ile bir büyük arıza çıkarması politikaca muzır muhalefet-i seyyienin ittihaz kerde-i alisi elan-usul-i bi-tarafiye mugayir göründüğinden ve askerleri hududı geçmek üzere emr alacak olurlar ise ol vakit men'-i müşkil olub protesto olunması dahi iş işden geçmiş olduğundan bir faide olmayacağı cihetle kablel-vuku biçare ifadat-ı lazıme icrası hem o mahzurun men'ine sebep olacağı ve hem de böyle bir hareketden vuku bulacak olsa bile devlet-i aliyyenin

hıfz-ı müsâlaha-i umumiye için büyük bir hareket buyurmuş Avrupaca pek makbul görüneceği nezd-i hakayık ve kadirkan-ı penahileri dermeyan olduğundan bu hususda buraca vuku bulacak hareket-i acizanem üzerine şerefsudur buyurulacak emr-i ferman alem-i hidivanelerine muntazır bulunduğım muhatar-ı ilm-i alemşümül Hazret-i sadaretpenahileri buyruldukda olbabda ve herhalde emr-i ferman hazret-i men lehül emrindir. Fi 19 Mart Sene 64 Fuad Kulları

Atufetlu efendim hazretleri

Saadetlü Fuad Efendi hazretleri tarafında şehir-i hazırı'l-hayrın on tokuzı ve yigirmi yedisi tarihleriyle müverrihan ve birbirini müteakiben varid olan iki kıta tahrirat ile ıslahat-ı mesmuya dair kaleme alınmış olduğu layiha manzur-ı şevket-mevfur cenab-ı Hilafet-penahi buyurulmak için takdim kılındı.

Saferin on tokuzı tarihiyle olan tahriratda muharrer polis memurı maddesinde dü hamilin hareketi şayan-ı taaccüb ve teessüf bir şey olarak tahrirat-ı ahire mielinden müstakar olduğu cihetle saye-i teshilat-vaye-i hazret-i mülukanede Lillahülhamd bu maslahat dahi bir suret-i maraziyyede tesviye olunmuş olmasıyla ol babda efendi-i müşarun ileyhın tutmuş olduğu yol muhakkak hukuk ve maslahat olduğundan kendüsine Tahsin Aliye tebşiran cevab yazılması ve Transilvanya ihtilali hakkında olan işarinin ucube-i mutasavviresi diger tezkere-i senaveride beyan ve istizan olunmuş olmagıla anın bir güne hükmi olmayub karantina maddesine dair yazdığı şeyler dikkat olunacak mevaddan olmagın gerek anın ve gerek layiha-i maruzanın havi olduğu layihanın beynel-havası müzakere ve mütalaasıyla kararının hak-i pa-yı aliden istizan kılınması mülhaza olunmuş olmagıla bu suretler irade-i İlahi müsaade-i hazret-i şehensahiye dahi eylediği halde icra-yı iktizalarına mübaderet olunacağı beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı efendim fi 7 Mart sene 65

Maruz-ı çaker-i keminelidir ki

Enmeleziri tebcil olan iş bu tezkere-i samiye-i sadaret-penahilerinde zikr olunan tahrirat ve layiha-i manzur ve tali-i şehensahi hazret-i padişahi buyrulmuş ve müdafaa saye-i tezhilat-vaye-i hazret-i mülukanede zül-had ve sakin-i mezkure dahi bir suret-i merhinede tesviye olunmuş olmasıyla ol babda iktiza-i müşarun ileyhın tutmuş olduğu yol muvaffak-ı Haktan ve maslahat olduğundan kendüsine Tahsin Aliyi

mutazammın cevap yazılması ve Transilvani ihtilali hakkında olan işarının ucube-i mutasavveresi diger müzekkere-i aliye-i asıfanelerinde beyan ve istizan buyurulması olduğu cihetle anın hükmi olmayub fakat karantina maddesine dair yazdığı şeyler fil-hakika ref olacağı münderic olduğına binaen anın ve gerek layıha-i merkumenin havi olduğu keyfiyatın beynel-hahi müzakere ve matalaasıyla kararının arz ve istizan buyurulması şerefine bir sünuh ve sudur buyurulan emr ve irade-i seniyye-i cenab-ı tacdari iktiza-yı celileden bulunmuş ve serian bendeniz tahrirat ve layıha yine hub-ı mesai emcedlerine iade ve tebyin kılınmış olduğu muhatabım ali-i vekalet-penahileri buyurıldıkda ol-babda emr ü ferman hazret-i men lehül-emrindir. Fi 13 Mart Sene 65

SONUÇ

Eflak ve Boğdan, II. Yüzyıldan itibaren Romalıların akınına uğramış ve 165 yıl boyunca Roma hakimiyeti altında kalmıştır. Romen halkı, Romalılarla uzun yıllar yaşamış olmaları neticesinde bu kültürün etkisi altında kalmıştır. Romalılardan sonra pek çok Türk kavmi de Eflak ve Boğdan'da hakimiyet kurmayı başarmıştır. İskitler, ilk olarak Tuna'yı aşmışlar ve eski Romen halkı olan Dakları madencilik konusunda etkilemeyi başarmışlardır. Hunlar, Avarlar, Macarlar, Kumanlar, Peçenekler gibi Türk toplulukları da bu bölgede hakimiyet kurmayı başarmış ve burada önemli kültürel izler bırakmışlardır. Bölgeye göç eden Türk kavimleri içinde günümüze kadar varlığını sürdürmüş olan Gagavuz ve Tatar Türklerinin de Romen kültüründen etkilenmiş oldukları muhakkaktır.

Romenlerle Türkler arasındaki en uzun ve kapsamlı ilişkiler ise Osmanlı Devleti döneminde yaşanmıştır. Bu coğrafyanın Osmanlılar tarafından, devletin doğal sınırı olarak görülmesi ve Polonyalılar ile Macarlar'a karşı tampon bölge olarak düşünülmesi sebebiyle Tuna bölgesi, Osmanlı Devleti açısından önem arz etmiştir. Bu bölgede hakimiyet kurabilmek için Osmanlı Devleti pek çok seferler düzenlemiş ve nihayet beklediği sonuca ulaşmıştır. Osmanlı ile Romen halkının ilk karşılaşması I. Murad döneminde gerçekleşmiştir. Bulgar Çarı Şişman ile savaştığı sırada Valahlar da Osmanlı'nın karşısında yer almıştır. Bayezid döneminde ise Eflak voyvodası Mircea Osmanlı hakimiyetini tanımıştır ancak Eflak ve Boğdan üzerinde sağlam bir hakimiyet Fatih Sultan Mehmed tarafından sağlanabilmiştir.

Osmanlı hakimiyetini tanıyan Eflak ve Boğdan, imtiyazlı bir statüye sahip olmuş, bunun karşılığında ise Osmanlı Devleti'ne her yıl vergi ve asker göndermeyi taahhüt etmiştir. Osmanlı Devleti için ayrı bir iktisadi öneme sahip olan ve İstanbul'un tahıl ambarı olarak bilinen bölgede yaşayan Romenler, kendi kültürlerini yaşatma ve içişlerinde bağımsız olma haklarını korumuşlardır. Buralarda Türkler iskan edilmemiş ve Romen halkını rahatsız edecek her türlü tavırdan kaçınılmıştır. Ayrıca kendi dini inançları çerçevesinde faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir.

Eflak ve Boğdan idari bakımdan değişik safhalardan geçmiştir. Osmanlı hakimiyetinin ilk yıllarında voyvoda olarak atanan boyarların ihanetlerinin görülmesi üzerine İstanbul'un Fener semtindeki Rum ailelerden atamalar yapılmaya başlanmıştır.

Fenerli Beyler, Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan'daki en önemli hizmetkarları olmuş, yabancı dil bildikleri için oradaki gazete haberlerini Bab-ı Ali'ye rapor etmişler ve bu sayede dış gelişmeler de takip edilebilmiştir.

Ancak Fenerli beyler buradaki halkı huzursuz etmişler, yolsuzluk, zulüm ve entrikaların artmasına sebep olmuşlardır. Fenerli beylerin fütursuzca hareketleri neticesinde başkaldırıları görülmeye başlamıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti bu beylerden de beklediği sadakati görememiştir. XIX. yüzyılda Rum ayaklanmalarına destek vermeleri neticesinde idari alanda ıslahatlar yapılmak zorunda kalınmış ve voyvoda atamalarında yerli prensler uygulamasına geri dönmüştür. Bu şekilde voyvoda ataması Rum beylerden muzdarip olan Romen halkı için mutluluk veren bir gelişme olmuştur. Burada siyasi istikrarı sağlamaya çalışan Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda bu bölgedeki Rus tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır.

Eflak ve Boğdan için XIX. yüzyıl bir dönüm noktası olmuştur. Rusya'nın bu bölgede işgaller yolu ile nüfuzunu arttırması sonucu bölgede, Rus baskısıyla pek çok ıslahat yapılmıştır. Aynı tarihlerde milliyetçilik fikirleri de Romen topraklarına girmiştir. Rum ve Fransızlarla olan ticari ilişkiler milli duyguların gelişmesinde son derece etkili olmuştur. Bunun yanında Romen tüccarların finansman desteği ile yurtdışına gönderilen öğrenciler, Batı üniversitelerinde, özellikle de Fransa'da eğitim aldıktan sonra memleketlerine dönmüşler dillerini ve tarihlerini araştırmışlar ve köklü bir geçmişe sahip olduklarını fark etmişlerdir. 1830 ve 1848 İhtilalleri de bu bölgede milliyetçilik fikirlerinin yerleşmesi bakımından örnek teşkil etmiş ve Romenler arasında ilk kıpırdanmalar başlamıştır.

1848 senesinde Eflak ve Boğdan'da bir isyan hareketi başlamıştır. Boğdan'daki isyan kısa sürede bastırılmış olmasına karşın Eflak isyanı bir hayli uğraştırmıştır. Burada Rusların güçlenmesi Romen halkı da huzursuz etmiş ve buna bir son vermek için harekete geçmişlerdir. Bu hareketin fikir hocalığını Nicolae Balcesku yapmıştır.

Hareketin hedeflerinden biri Rusya'nın Eflak üzerinde baskı kurmak için kullandığı "regulamantul organic"i kaldırmaktır. Doğrudan Osmanlı hakimiyetine karşı çıkan bir isyan değildir. Bu isyanın bastırılması için Bükreş'e gönderilen Fuad Efendi'nin hazırladığı layihada da bu isyanların 1848 ihtilallerinin bir yansıması olduğu bahsetmiş ve bu isyanın kolera vakti gerçekleşmiş olması sebebiyle ağır sonuçlar

doğurduğundan bahsedilmiştir. Ayrıca burada Fenarilerin yaptığı kötülüklerden dolayı bu bölgedeki idari yapı üzerinde Ruslara fırsat doğmuş olduğundan bahsetmiştir.

Eflak ve Boğdan halkı, Rus himayesine karşı hareket başlatıldıktan sonra Rusya'yı bertaraf edip Osmanlı Devleti himayesinde kalmaya razı olmuşlarsa da bir ara istiklal fikri gündeme gelmiş ve halkın genelinde taraf bulmuştur. Ancak böyle bir durumda Yunan fitnesi ile karşılaşılacağından önlemler alınarak bu isyanların bastırılması gerektiği Bab-ı Ali'ye Fuad Efendi tarafından rapor edilmiştir. Bu anlamda bazı ıslahatlar yapılması öngörülmüştür. Özellikle vergi konusunda bazı tedbirlerin alınması gerektiği bildirilmiştir. Memleketin içindeki boyarların arazi sayesinde sürekli güçlendikleri ve buna karşılık halkın amele olarak bu topraklarda çalıştıkları konusunda raporda bilgiler sunulmuştur.

Ayrıca bu raporda isyanın gelişmesinde ve büyümesinde boyar entrikalarına da dikkat çekilmiştir. En üst sınıf olarak kabul edilen boyarlar, Ruslardan çekinmeleri ve onlarla iyi ilişkiler içinde olmaya çalışmaları sebebiyle kontrol edilmesi gereken bir sınıf olmuştur. Rusların boyarzadeleri kendi yanlarına çekerek asker olarak istihdam etmelerinin, Ruslarla boyarlar arasındaki bağları güçlendireceği fikrinden yola çıkılarak, Osmanlı Devleti'nin boyarzadeleri Harbiye-i Şahaneye alması mümkün olursa boyarlarla ilişkilerin kuvvetleneceğinden bahsedilmiştir.

Boyarlardan servet sahibi olanlar ve Avrupada siyaseti merak etmiş olanların her sene Viyana, Paris, Londraya gidip ikamet etmeleri ve sonra gelmeleri sebebiyle bu kişilerden bir kaçına memleketlerinde Saltanat-ı Seniyye sefaretlerinin müsteşarlığı verilirse, Avrupa'da buldukları süre içerisinde kendilerine Devlet-i Aliye adına unvan verilirse yada kapı kethüdalar maiyetine genc boyarlardan bir ikişer serkatibi ve maiyet memuru alınırsa beklenen bağlılığın gerçekleşeceği bildirilmiştir. Fuad Efendi'nin layihasına göre bu gibi tedbirlerin alınması ve ıslahatların yapılması memlekette nizamın yeniden tesis edilmesi bakımından ihtiyaç ve gereklilik olarak addedilmiştir.

Bu isyan Fuad Efendi'nin başarısı ile bastırılmıştır. İsyanın padişaha başkaldırı niteliği taşıdığı bildirilerek elebaşları yakalanmıştır. Bu isyan her ne kadar Rusya'ya karşı çıkmış olsa da sonuçları itibariyle Osmanlı Devleti için sıkıntı yaratmıştır. Bu isyan milliyetçilik duygularını harekete geçirmiş ve bağımsız Romen Devleti'nin kuruluşuna da zemin hazırlamıştır.

Eflak'ta yaşanan olaylar Osmanlı Devleti'nin bölgede güç kullanmak istemeyip barışçı yollardan çözüm araması sebebiyle uzun sürmüştür. Bab-ı Ali burada baskı ve şiddet yolunu tercih edecek olsaydı, bu ihtilal girişimi en başından sonuçsuz kalacak ve Paris Antlaşması'na giden yolda öneme sahip olmayacaktır.

Osmanlı Devleti'nin 1849-1854 yılları arasında Grigore Ghica'yı prens tayin etmesi neticesinde Eflak- Boğdan'da milliyet fikri iyice yerleşmiştir. 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile biten Kırım Savaşı'ndan sonra Rusya, Memleketeyn işlerinden uzaklaştırılmış ve bu eyaletlerin bütünlüğü burayı kendi nüfuz sahası olarak gören Fransa, İngiltere, İtalya tarafından garanti edilmiştir. Yine bu anlaşma ile Tuna Nehri'nin milletlerarası bir nitelik kazanması Eflak'ın tam anlamıyla batıya açılmasını sağlamıştır.

1848 olayları Avrupa'nın gözünü Romen topraklarına çevirmesine sebep olmuştur. Eflak ve Boğdan'ın birleştirilmesi ile oluşturulacak yeni Romen Devleti'nin Rusya ile Türkiye arasında tampon bölge oluşturulması fikri ile özellikle Fransa tarafından ilgi görmüştür. Napolyon, Rusya'nın Osmanlı toprakları vasıtası ile güneye inmesini önlemek maksadı ile bu konunun üzerine düşmüştür.

Avusturya ise Fransa'nın bu tutumuna tepki göstermiş, Transilvanya ve Bukovina'da pek çok Romen olması sebebiyle, kendi topraklarında böyle bir oluşuma şiddetle karşı çıkmıştır. Osmanlı Devleti de bu bölgeyi kaybetme korkusu yaşadığından böyle bir oluşumun karşısında yer almıştır.

Fransa'nın Eflak- Boğdan eyaletlerini birleştirme politikası Osmanlı ve Avusturya devletlerinin muhalefetiyle karşılaşmış olmasına rağmen yapılan plebisit halkın birleşmeyi istediğini göstermiştir. 1853'te Türk Rus harbinin patlak vermesi neticesinde Rusya, Eflak ve Boğdan'ı işgal etmiş, anak İngiltere ve Fransa baskıları neticesinde bölgeyi terketmiştir.

1856 senesinde imzalanan Paris Antlaşması ile İngiltere ve Fransa, Eflak ve Boğdan'ı Rus nüfuzunun tesiri altından kurtarmak için muhtariyet idaresini yeniden tesis etmişler ve Avrupa Devletlerinin ortak korumasına almışlardır. Buna göre Bab-ı Ali bu bölgeden sadece vergi alacak, asker yada memur bulunduramayacaktır.

İki eyaletin birleştirilmesi fikrini destekleyen Alexandru Jon Cuza, 1859- 1866 yılları arasında olmak üzere her iki eyalette de prens seçilmiştir. Eflak ve Boğdan'ın

birleşmesi bu şekilde gerçekleşmiş ve büyük devletler de bunu onaylamışlardır. Osmanlı Devleti ise 1864 senesinde bu birliği kabul etmiştir. İstanbul'a giden Cuza, Osmanlı hükümdarı Abdülmecid tarafından kabul edilmiş ve Memleketeyn'in Romanya adı ile birleşmesine onay verilmiştir.

1877 Osmanlı- Rus Savaşı'nda Romanya, Ruslar için önem taşımıştır. Sadece Romen topraklarından geçme imkanı olan Rusya, bu savaşa Romenler'e bağımsızlık teminat vermiştir. Rusya'ya bu savaşta arka çıkan Romanya'nın istiklali önce Ayastefanos, sonra da 1878 senesinde imzalanan Berlin Antlaşması ile tanınmıştır. Bu tarihten itibaren Bab-ı Ali ile Romanya arasında hiçbir bağ kalmamış, Osmanlı buradaki topraklarını kesin olarak kaybetmiştir.

Tüm bu yaşananlar, 1848 senesinde Eflak'ta çıkan ihtilaller çerçevesinde gerçekleşmiştir. O dönemde Osmanlı Devleti'nin iyi niyet göstermiş olması ve asayışı yeniden tesis etmek için zor kullanma girişiminde bulunmaması neticesinde milliyetçi fikirler tüm Romen halkını sarmış ve Rusya bu bölgedeki menfaatleri doğrultusunda hareket ederek bu kargaşa ortamından faydalanmıştır.

KAYNAKÇA

Arsiv Belgeleri

İ. Har. 2392/ 7 RA 1265 “Eflak Islahatına Dair Kaleme Alınan Layihanın Arzını Şamil”

İnceleme, Araştırma

ARMAOĞLU, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Üçüncü baskı, Ankara,TTK yay. 2003.

AŞIK PAŞAOĞLU TARİHİ, **Tevarih-i Ali Osman**, İstanbul, Devlet MEB, 1970.

AVCIOĞLU, Doğan, **Türklerin Tarihi**, İkinci Kitap, İstanbul, Tekin yay., 1992.

BEYDİLLİ, Kemal, “Küçük Kaynarca Antlaşması,” **DİA**,Cilt 26, Ankara, TDV, 2002.

BERİNDEİ, Dan, Osmanlı Devleti Ve Eflâk'taki 1848 İhtilâli, **XIII. Türk Tarih Kongresi**, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt III, Ankara, TTK yay., 1999.

DECEI, Aurel, İslam Alemleri Tarihi, “Coğrafya,Etnografya Ve Biyografya Lügati,” **İA**,Cilt 4, İstanbul, Meb yay., 1964.

DİMÇEV, Dimo N., “Osmanlı Döneminde Türk-Ulah Münasebetleri,” **VIII. Türk Tarih Kongresi**, III.cilt I.kısım

DOĞRU, Halime, “Balkanlarda Osmanlı Fetihleri (1453-1483),” **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, Ankara, Karam yay., 2006.

EKREM, Mehmet Ali, **Romen Kaynak ve Eserlerinde Türk Tarihi I Kronikler**, Ankara, TTK yay, 1993, s.173, **Istorule Domnilor Tarii Romanesti**, de Radu Popescu Vornicul (Radu Popescu'nun Eflak Voyvodaları İle İlgili Tarihi), Haz., Constantin Grecescu, Bükreş, Bilimler Akademisi, 1963.

GÖYÜNÇ, Nejat, “Türkler Ve Balkan Milletleri Arasında Kültürel İlişkiler-Sorunlar,” **Bulleten**, Cilt LXI, Sayı 230,Ankara,TTK yay., Nisan 1997.

GUBOĞLU, Mihail, “Osmanlılarla Romen Ülkeleri Arasında İlk Devir İlişkileri (1368-1456) Hakkında Belirtmeler Ve Doğrultmalar,” **IX. Türk Tarih Kongresi**, Kongreye sunulan Bildiriler, Cilt II, Ankara, TTK yay., 1981.

- _____ “Romen Ulusunun Eski Türk Kavimleri İle İlişkileri Hakkında,” **VIII. Türk Tarih Kongresi**, Kongreye sunulan Bildiriler ,Cilt II,Ankara, TTK yay., 1976.
- _____ “Kanuni Sultan Süleyman’ın Boğdan Seferi Ve Zaferi,” **Belleten**, Cilt L, Sayı, 198, TTK yay.,1986.
- HAMMER, Baron Joseph, **Büyük Osmanlı Tarihi**,Cilt I, İstanbul, 1992.
- HOCA SADETTİN EFENDİ, **Tacü’t Tevarih III**, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara, Kültür Bakanlığı yay., 1979.
- IORGA, Nikolae, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1774-1912)**, C.5,Çev, Nilüfer Epçeli, İstanbul, Yeditepe yay., 2005.
- İNAL, İbnül Emin Mahmut Kemal, **Son Sadrazamlar**, Cilt I, İstanbul, 1982.
- KAFESOĞLU, İbrahim,**Türk Milli Kültürü**, İstanbul, Ötüken neşriyat, 1998.
- KANTEMİR, Dimitri, **Osmanlı imparatorluğu’nun Yükseliş Ve Çöküş Tarihi II**, Çev, Özdemir Çobanoğlu, İstanbul, Cumhuriyet yay., 1998.
- KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, Cilt VI, Ankara, TTK yay., 1954.
- _____ Osmanlı Tarihi, C.VIII,Ankara ,TTK yay., 1983.
- KARASU, Cezmi, “XIX. Yüzyılda Eflak Ve Boğdan’daki Rus İşgalleri,” **Türkler**, Cilt 12, Ankara,Yeni Türkiye yay., 2002.
- KARPAT, Kemal, “Eflak” **DİA**,Cilt 10, İstanbul, İsam, TDV yay.,1994.
- KOCABAŞ, Süleyman, **Avrupa Türkiye’sinin Kaybı Ve Balkanlarda Panislavizm**, İstanbul, Vatan yay., 1986.
- KÖPRÜLÜ,Orhan F, “Fuad Paşa, Keçecizade,”**DİA** İstanbul, TDV, İsam, 1994.
- MACIU, Vasile, “1848 Devrimi Sırasında Türk-Rumen İlişkileri,” **Belleten**, Cilt XXXV, Sayı 139, Ankara, TTK yay., 1971.
- MEHMET, Mustafa Ali, “Romanya’da Yayınlanan Belgeler Külliyyatında Osmanlı Tarihine Ve Türk-Romen Münasebetlerine Dair Malumat Hakkında Bazı Mülahazalar,” **IX. Türk Tarih Kongresi**, Kongreye Sunulan Bildiriler,Cilt III, Ankara, TTK yay.,1990.

- MİHAİ, Maxım, “XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Buğdan’ın Osmanlı İmparatorluğu’na Karşı İktisadi Ve Mali Mükellefiyetleri Hakkında Bazı Düşünceler,” **VII. Türk Tarih Kongresi** Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt II, Ankara, TTK yay., 1970.
- MUSTAFA NURİ PAŞA, **Netayic Ül-Vukuat, Kurumları Ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi**, Cilt III-IV, Sadeleştiren Neşet Çağatay, Ankara, TTK yay., 1980.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Boğdan”, **DİA**, Cilt.6, İstanbul, TDV yay., 1992.
- ÖZTUNA, Yılmaz, **Devletler ve Hanedanlar “Avrupa Devletleri”**, Cilt 4, Ankara, Kültür Bakanlığı yay., 1991.
- PANAITE, Viorel, “Osmanlı Hakimiyeti’nin Tuna Nehrinin kuzeyinde Yayılışı: XIV. Ve XVI. Yüzyıllarda Eflak Ve Boğdan,” Çev. Numan Elibol, **Türkler**, Cilt 9, Ankara, Yeni Türkiye yay., 2002.
- PAPP, Sandor, “Eflak Ve Boğdan Ahidnameleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri,” **Türkler**, Cilt 10, Ankara, Yeni Türkiye yay., 2002.
- PEÇEVİ İbrahim Efendi, **Peçevi Tarihi II**, Üçüncü basım, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Ankara, Kültür Bakanlığı yay., 1992.
- PRITSAK, Omelljan, “Türk Slav Ortak Yaşamı: Güneydoğu Avrupa’nın Türk Göçebeleri,” Çev. Osman Karatay, **Genel Türk Tarihi**, Cilt 2, Ankara, Yeni Türkiye yay., 2002.
- SOLAKZADE Mehmed Hemdemi Çelebi, **Solakzade Tarihi**, Cilt 1, Haz. Vahid Çabuk, Ankara, Kültür Bak. Yay., 1989.
- SÖZEN, Zeynep, “Osmanlı Kültürünün Eflak Ve Boğdan’ın Yaşamına Etkisi,” **Türkler**, Cilt 12, Ankara, Yeni Türkiye yay., 2002.
- _____ **Fenerli Beyler 110 Yılın Öyküsü (1711-1821)**, İstanbul, Aybay yay., 2000.
- ŞENEL, Şennur, “19. Ve 20. Yüzyılların Denge Oyununda Balkanlar,” **Balkanlar El Kitabı**, Cilt 1, Ankara, Karam yay., 2006.

- ŞEREF, Abdurrahman, **Osmanlı Devleti Tarihi**, Haz. Musa Duman, İstanbul, Gökkubbe yay., 2005,
- TANSEL, Selahaddin, **Osmanlı Fatih Sultan Mehmed'in siyasi Ve Askeri Faaliyetleri**, 2.baskı, Ankara, TTK yay., 1985.
- TOSUN, İffet, "Ulahların-Romenlerin Ortaya Çıkış," **Balkanlar El Kitabı**, Cilt1, Ankara, Karam yay., 2006.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt I, 3.Baskı, Ankara, TTK yay., 1972.
- _____ **Osmanlı Tarihi**, Cilt II, 4.baskı, Ankara, TTK yay., 1983.
- _____ **Büyük Osmanlı Tarihi**, Beşinci basım, Cilt 6, Ankara, TTK yay.
- _____ Onaltıncı Yüzyıl Ortalarında İslamiyeti Kabul Etmiş Olan Bir Boğdan Voyvodası, **Bellekten XVIII**, Sayı 69, TTK yay., 1954.
- YALÇINKAYA, M. Alaeddin, "Osmanlılar Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn)", **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, Ankara, Karam Vadi yay., 2006.
- YILMAZ, Serap, "Boğdan Voyvodası Ligor Aleksandır Gika'nın Ölümü (1777)", **XII.Türk Tarih Kongresi**, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt III, Ankara, TTK Yay., 1994.

DİZİN

A

Akkerman.....	16, 18, 27, 36, 40
Aleksandır Gika	32, 89
Aleksandr İpsilanti	33, 34, 35, 36, 40
Altınordu	16
Avusturya . 22, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 38, 44, 46, 48, 49, 73, 84	

B

Balkan	8, 42, 45, 86
Basarab.....	5, 8, 22
Bender.....	27
Bosna.....	10
Boyarlar.....	vii, 17, 22, 50, 60
Budin.....	26
Bulgar.....	9, 10, 81
Burebista	4
Bükreş .viii, 2, 11, 21, 24, 31, 32, 33, 34, 40, 45, 47, 48, 49, 51, 59, 76, 82, 86	

C

Ciceu	27
-------------	----

D

Daçya	vii, 4, 45
Dak.....	4, 5, 6
Dimitri Kantemir	vii, 28, 29, 31
Dobruca.....	4, 7, 14, 18, 42
Dragoş.....	16

E

Edirne...vii, viii, 2, 13, 14, 18, 26, 41, 51, 62, 73	
Eflak v, vi, xi, xii, 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 55, 68, 72, 73, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89	
Erdel.....	13, 20, 25, 28, 46

F

Fener	vi, 1, 22, 30, 35, 81
Fuad Efendi . .iii, v, viii, xi, xii, 2, 48, 49, 52, 79, 82, 83	

G

Gagavuz	7, 8, 16, 81
Ghika.....	46, 47

H

Hospodar	30
----------------	----

İ

ihtilal	2, 43, 44, 45, 46, 49, 55, 57, 60, 76, 84
---------------	---

K

Karlofça	31
Karpat	4, 5, 6, 10, 11, 22, 27, 46
Kazıklı voyvoda.....	14, 15
Kırım.....	7, 16, 17, 26, 28, 32, 33, 84
Kili.....	7, 17, 18, 27
Kumanlar	6, 7, 8, 81
Küçük Kaynarca	viii, 1, 31, 32, 33, 38, 86

L

Lehistan	22
----------------	----

M

Macaristan.....	5, 7, 8, 12, 13, 15, 22, 24, 25, 44
Mihail Suça.....	36
Mircea.....	vii, 10, 11, 12, 81
Moldova.....	16, 18, 24, 26
Muntenia	4

N

Napolyon	38, 39, 40, 84
Nikolaye Mavrokordat.....	30, 31, 34

P

Panonya	7
Peçenekler.....	6, 7, 8, 81
Petru Rareş.....	26, 27, 28
Polonya	8, 16, 43
Pрут.....	vii, 5, 22, 26, 28, 29, 31, 40, 41

R

Radu Mihnea.....	23
regulamantul organic	46, 82
Roma.....	4, 5, 45, 81
Rumeli	10, 12, 17, 35

S

Sırp.....	9, 10, 13
Sigismund	11, 24, 26
Stefan Cel Mare	26
Sturdza	36, 40, 46
Süleyman Paşa.....	viii, 17, 47, 48

T

Tatar	7, 16, 26, 29, 81
Tatarlar.....	7, 26
Tilsit.....	39, 40
Trakya.....	6, 7
Transilvanya	6, 24, 25, 27, 45, 79, 84
Tuna....4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 25, 26, 28, 29, 41, 50, 56, 78, 81, 84, 88	

U

Ulah.....	10, 86
Ulahlar.....	10, 45

Ü

Üngürüs.....	12, 26
--------------	--------

V

Valah.....	48
------------	----

Valea Alba.....	17
-----------------	----

Vlaciü.....	9, 10
-------------	-------

Vlad Tepeş.....	14
-----------------	----

Y

Yergöğü.....	13, 32, 41, 48
--------------	----------------